

BETÄNKANDE ÖCH FÖRSLAG

AF

DEN AF KONGL. MAJ:T DEN 14 OKTOBER 1898

TILLSATTA KOMITÉ

FÖR VERKSTÄLLANDE AF UTREDNING BETRÄFFANDE VISSA
SPÖRSMÅL INOM VÄRNPLIGTSLAGSTIFTNINGEN.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1899

TILL KONUNGEN.

Genom nådigt bref den 14 oktober 1898 har Eders Kongl. Maj:t behagat uppdraga åt en komité, bestående af undertecknad Elliot såsom ordförande samt undertecknade von der Lancken, Ugglå, Hjulhammar,

Moberg och Boëthius såsom ledamöter, att verkställa utredning, *dels* i hvad mån genom ändring af värnpligtslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag må kunna nedbringas, *dels* huruvida och i hvad mån de nuvarande bötes- och förvandlingsstraffen för dylika öfverträdelser må kunna mot annan lämplig bestraffning utbytas, *dels* ock huruvida värnpliktig, som hyser samvetsbetänkligheter mot att låta sig vapenöfvas, må i fredstid kunna derifrån befrias mot skyldighet att uträtta annat passande arbete, äfvensom att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med de förslag, hvartill den sålunda vunna utredningen kunde gifva anledning.

Åt komitén har vidare genom särskild nådig remiss af den 20 februari 1899 lemnats i uppdrag att afgifva underdånigt yttrande och förslag i ett till Eders Kongl. Maj:t inkommet ärende angående en i underdånig skrifvelse den 13 juli 1897 af dåvarande sekundchefen för Eders Kongl. Maj:ts Svea Lifgarde gjord hemställan om nådig förklaring, huruvida beväringssman, hvilken för undergående af ådömdt straffarbete nödgats under första årets vapenöfning afbryta sin tjenstgöring, finge tillgodoräkna sig tjenstgöringen såsom fullgjord första årets vapenöfning, eller om han skulle dertill inkallas påföljande år.

För fullgörande af de komitén sålunda gifna uppdrag har komitén, som sammanträdde första gången i Stockholm den 7 november 1898 och dervid antog till sekreterare v. häradshöfdingen d:r Ludvig Sandberg, varit för öfverläggningar samlad i Stockholm dels från och med sistnämnda dag till och med den 25 i samma månad, dels från och med den 16 januari innevarande år till och med den 16 påföljande februari, dels slutligen från och med den 6 sistlidne november till och med innevarande dag. Komitéarbetet har emellertid fortgått äfven under tiderna emellan komiténs sammanträden, i det att dels undertecknade Elliot, von der Lancken och Boëthius på uppdrag utfört vissa arbeten för komiténs räkning, dels särskildt anlitad person biträdt komitén med sammanförande af insamlade statistiska uppgifter, dels ock sekreteraren haft att ordna och bearbeta material för och uppsätta förslag till komiténs betänkande.

Sedan komitéarbetet numera i sin helhet afslutat, får komitén härmed i underdånighet öfverlemnna

*dels betänkande, innefattande utredning rörande de till komitén hän-
skjutna frågorna,*

*dels ock förslag till lag angående ändring i vissa delar af värnplikts-
lagen.*

Motiven till detta lagförslag återfinnas i det underdåniga betänkandet.

Under den verkställda utredningen har komitén funnit det vara af
vigt, att i sammanhang med de föreslagna ändringarna i värnpliktslagen
må, till befrämjande af hvad som åsyftas med dessa ändringar, vidtagas
vissa anordningar, hvilka äro af beskaffenhet att, derest de vinna godkän-
nande, bestämmelser rörande desamma lära böra meddelas i annan ordning,
än genom deras införande i värnpliktslagen.

I fråga om nämnda anordningar tillåter sig komitén att hänvisa till
de särskilda förslag, som komitén i betänkandet framställt, och till de skäl,
hvilka i detsamma för förslagen angifvits.

Undertecknade von der Lancken, Uggla, Hjulhammar och Boëthius,
hvilka inom komitén i olika hänseenden uttalat skiljaktiga meningar, få
derutinnan åberopa de af oss afgifna, vid betänkandet fogade särskilda
yttranden.

De handlingar, hvilka med den nådiga remissen af den 20 februari
1899 öfverlemnats till komitén, återställas.

Stockholm den 12 december 1899.

Underdånigst

J. E. ELLIOT.

ERNST VON DER LANCKEN. GUSTAF UGGLA. C. A. HJULHAMMAR.

CARL MOBERG. S. J. BOËTHIUS.

Ludvig Sandberg.

De ämnen, som på grund af uppdrag i nådigt bref den 14 oktober 1898 skola hos komitén blifva föremål för utredning, har komitén, med hänsyn till dessa ämnens beskaffenhet, funnit kunna lämpligen behandlas i två skilda afdelningar. *Inledning.*

Frågorna a), i hvad mån genom ändring af värnpligtslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag må kunna nedbringas, samt b), huruvida och i hvad mån de nuvarande bötes- och förvandlingsstraffen för dylika öfverträdelser må kunna mot annan lämplig bestraffning utbytas, ega med hvarandra sådant inre sammanhang, att de kunna och böra behandlas gemensamt.

Hvad åter angår frågan c), huruvida värnpliktig, som hyser samvetsbetänkligheter mot att låta sig vapenöfvas, må i fredstid kunna derifrån befrias mot skyldighet att uträtta annat passande arbete, torde denna fråga få anses vara af fristående natur och därför böra särskildt för sig tagas i betraktande.

Första afdelningen.

Angående åtgärder för nedbringande af antalet förseelser mot värnpligtslagen samt om utbyte af nuvarande bötes- och förvandlingsstraff mot annan lämplig bestraffning.

De förseelser mot värnpligtslagen, som värnpliktige kunna begå, bestå samtliga uti underlåtenhet att fullgöra föreskrifna skyldigheter. *Olika slag af förseelser.*

Dessa skyldigheter kunna hänföras till fyra särskilda grupper, nämligen skyldigheten att inställa sig till inskrifning, skyldigheten att inställa sig till tjänstgöring i fredstid, skyldigheten att antingen inställa sig till den i § 32 värnpligtslagen omförmälda mönstring i hemorten eller ock aflemna vederbörligen styrkt bostadsuppgift samt slutligen skyldigheten att fullgöra de i § 33 mom. 2 och 3 värnpligtslagen föreskrifna anmälningar om längre tids vistelse utom kompaniområdet, om flyttning från ett

kompaniområde till annat eller från ett sjömanshus till annat och om afgång från sjömanshus.

Statistik.

Rörande antalet försummelser af de olika skyldigheterna må ur den af generalstabens militärstatistiska afdelning utarbetade statistiken rörande värnpliktige jemte andra tillgängliga statistiska uppgifter anföras följande siffror:

A n t a l .	År 1894.	År 1895.	År 1896.	År 1897.	År 1898.
Värnpliktige, uppförde å bötesförteckning för uteblifvande från inskrifning	14,946	13,811	11,968	11,598	12,182
Under året laga kraft vunna bötespåföringar för uteblifvande från inskrifning	3,031	3,133	3,762	3,360	3,774
Värnpliktige, uppförde å bötesförteckning för uteblifvande från tjenstgöring	10,156	10,283	10,425	10,460	10,179
Under året laga kraft vunna bötespåföringar för uteblifvande från tjenstgöring	2,947	2,398	2,426	2,258	2,495
Värnpliktige, uppförde å bötesförteckning för mönstringsförsummelser	30,498	24,975	21,859	22,029	22,654
Under året laga kraft vunna bötespåföringar för mönstringsförsummelser	18,149	14,099	12,414	9,823	10,466
Värnpliktige, åtalade för försummelse af anmälanden enligt § 33	98	16	5	7	} Ej ännu kändt.
Värnpliktige, sakfällde för dylika anmälningsförsummelser	94	16	5	6	

Till belysning af siffrorna här ofvan anser sig komitén böra meddela följande.

På grund af lydelsen af § 46 mom. 1 värnpligtslagen kommer ett ansenligt antal värnpliktige att uppföras å bötesförteckningarne, ehuru de faktiskt ega laga förfall för uteblifvande. Detta inträffar med sjuke, som icke styrkt sin sjukdom eller derom företett annat intyg, än enligt § 44 värnpligtslagen, vidare med en mängd utvandrare, åtskillige som vunnit anställning vid härens eller flottans stam, häktade m. fl. Med anledning häraf och då det icke är ovanligt, att sådana personer under en följd af år, stundom ända till tjugu år å rad, upptagas å förteckningarna, måste siffrorna å dessa ständigt blifva högst betydligt mycket större, än som motsvarar de verkliga försummelsefallen.

Hvad åter vidkommer antalet laga kraft vunna bötespåföringar, så är att märka, att de i tabellen intagna siffrorna, såsom de använda rubri-

kerna gifva vid handen, afse sådana bötespåföringar, som vunnit laga kraft »under året», ej bötespåföringar för försummelser, begångna under året. Hvilka af de ett visst år verkställda bötespåföringar för försummelser af inskrifning, tjenstgöring eller mönstring omsider vinna laga kraft, blifver nämligen fullständigt bestämdt först under loppet af fyra eller fem år. Senare än för åren 1894 och 1895 är ej heller förhållandet för närvarande till fullo känt, och framlägger komitén här nedan redogörelse för dessa båda år.

	År 1894.	År 1895.
Uppförde å bötesförteckning för uteblifvande från inskrifning	14,946	13,811
Deraf laga kraft vunna bötespåföringar	3,179	3,434
eller procent	21,3 %	24,8 %
Uppförde å bötesförteckning för uteblifvande från tjenstgöring	10,156	10,283
Deraf laga kraft vunna bötespåföringar	2,233	2,739
eller procent	22,0 %	26,6 %
Uppförde å bötesförteckning för mönstringsförsummelser	30,498	21,975
Deraf laga kraft vunna bötespåföringar	11,452	10,980
eller procent	37,5 %	44,0 %

Då det gäller att tillse, i hvad mån antalet förseelser må kunna nedbringas genom ändring af värnpligtslagens bestämmelser, framställer sig naturligtvis i främsta rummet frågan, om och i hvad mån fullgörandet af skyldigheter enligt värnpligtslagen må kunna genom förändrade stadganden underlättas eller befrielse från sådana skyldigheter möjligen kunde medgifvas, utan att värnpligtsinrättningens värde derigenom i verkligheten minskas. Vidare bör tagas under öfvervägande, hvilka anordningar af annan beskaffenhet kunna anses tjenliga att fränja lagens efterlefnad och sålunda förebygga försummelser af de värnpligtige. Af vikt för det åsyftade ändamålets vinnande måste nämligen, ur praktisk synpunkt sedt, alla sådana ändringar i nu gällande värnpligtslag vara, som kunna bidra till ordning och reda uti värnpligtsväsendet i dess helhet, likasom äfven sådana ändringar, som kunna leda dertill, att värnpligtens fullgörande icke blifver mer än nödigt betungande i de särskilda fall, der inträffande omständigheter, öfver hvilka den värnpligtige icke sjelf råder, sätta honom i ogynnsammare läge än andra. Visar lagen månhet om de värnpligtige, som äro i dylikt läge, skall för visso härutinnan ligga en maning till laglydighet. Men till ämnet hörer slutligen äfven behandlingen af den väckta frågan, om och i hvad mån de för

Ämnen för
undersök-
ning.

förseelser mot värnpligtslagen stadgade straffen må kunna mot annan lämplig bestraffning utbytas, ty det lider icke tvifvel, att en ingalunda oväsentlig orsak till förseelsernas stora antal är att söka i den omständighet, att straffen icke äro tillräckligt verksamma för att framtvinga skyldigheternas fullgörande och lagens efterlefnad.

*Lättnader i
särskilda
afseenden.*

Hvad då först beträffar frågan om underlättande eller begränsning af de värnpligtiges i värnpligtslagen föreskrifna skyldigheter, kräves för skärskådande af denna fråga undersökning rörande enhvar af nämnda skyldigheter och rörande möjligheten att, utan åsidosättande af det syfte, som föranlett skyldighetens påläggande, medgifva de värnpligtige lättnad vid eller befrielse från skyldighetens fullgörande.

*Befrielse i
vissa fall
från instäl-
else vid in-
skriftnings-
förrättning.*

För *inskrifningsförrättningen* är ett hufvudändamål att utröna, huruvida och i hvilken egenskap den, som inträdt i värnpligtsåldern, är användbar i tjänst för rikets försvar vid hären eller flottan. Det gäller i främsta rummet att afgöra, huruvida han är duglig till vapentjänst eller ej. Men dertill inskränker sig ej pröfningen. Derutöfver skall bedömas, dels huruvida för uppskof med inskrifning eller med tjenstgöring föreligga giltiga skäl enligt de närmare bestämmelserna i §§ 16 och 17 värnpligtslagen, dels hvilka af de till vapentjänst duglige äro lämplige för de olika slagen af specialvapen (rytteriet, artilleriet, ingenjörtrupperna och trängen), dels slutligen huruvida de värnpligtige, som till följd af lyte, sjukdom eller annan dylik orsak finnas ej vara duglige till vapentjänst, böra helt och hållet frikallas från värnpligtens utgörande eller kunna för försvaret användas i någon särskild befattning.

Det är, såsom synes, ur försvarssynpunkt högeligen viktiga uppgifter, som inskrifningsförrättningen sålunda har att fylla. Det är angeläget, ej blott att samtliga värnpligtige, hvilka äro till tjänst för försvaret duglige, blifva för sådant ändamål inskrifne och komma att användas i den tjenstgöring, hvartill de äro lämpligast och hvori de därför kunna göra bäst nytta, utan äfven å andra sidan att sådane värnpligtige afskiljas, som i verkligheten icke äro tjensteduglige, och hvilkas öfvande och underhåll därför endast skulle leda till tunga för försvarsverket.

Försummelser och misstag i ena eller andra hänseendet äro egnade att minska de fördelar för försvaret, som värnpligtsorganisationen erbjuder.

Med hänsyn till vigten af de frågor, som inskrifningsmyndigheterna hafva att lösa, har man låtit sig angeläget vara att bereda de bästa möjliga garantier mot ett oriktigt afgörande. För detta ändamål hafva först och främst inskrifningsmyndigheterna, både inskrifningsnämnden och inskrifningsrevisionen, erhållit sådan sammansättning, som borde betrygga ärendenas sakkunniga afgörande. I dessa myndigheter är så väl den militära som den juridiska fackkunskapen vederbörligen representerad samt

den medicinska företräd af de biträdande läkarne. Derjemte har genom insättande af ledamöter, valde af ortsrepresentationerna, beredts inskrifningsmyndigheterna tillgång till upplysning om en del personalförhållanden. I afsigt att bereda inskrifningsmyndigheterna tillfälle att om den värnpliktiges kroppsbeskaffenhet och öfriga egenskaper inhemta så noggrann kännedom som möjligt, har tillika stadgats såsom regel, att den värnpliktige, för att hans försvarsduglighet må kunna bedömas, skall inställa sig personligen vid inskrifningsnämndens sammanträde.

Att uti den sålunda fastslagna regeln om värnpliktigs personliga inställelse vidtaga någon genomgripande förändring, i syfte att lindra de värnpliktiges åligganden, lär icke kunna ifrågasättas. Dertill är inställelsen af allt för stor betydelse för inskrifningsfrågans riktiga afgörande, hvarjemte den värnpliktige bör från början göras förtrogen med tanken, att han såsom värnpliktig har särskilda skyldigheter mot fäderneslandet, och att värnplikten icke är ett tomt ord. Dock bör tillses, huruvida icke den personliga inställelsen vid inskrifningsförrättning må kunna i anseende till särskilda omständigheter eftergifvas i något vidsträcktare mån, än hittills skett.

I sådant afseende kunna tänkas undantag af två slag, nämligen att värnpliktig utan personlig inställelse antingen inskrifves till krigstjänst eller ock frikallas från värnpliktens fullgörande.

Vår gällande lagstiftning känner — fränsedt särskilda bestämmelser rörande den nomadiserande lappbefolkningen — undantag endast af förstnämnda art.

I § 14 värnpligtslagen äro från skyldigheten att personligen inställa sig vid inskrifningsförrättning undantagne de, som äro å sjömanshus inskrifne eller tillhöra lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna. Dessa personer kunna nämligen på grund af de yrken, de utöfva i fredstid, med skäl antagas vara, åtminstone med högst få undantag, duglige att göra tjänst inom krigsmakten.

Enligt samma paragraf eger vederbörande inskrifningsnämnd att, der omständigheterna sådant påkalla, utan personlig inställelse inskrifva den, som vid tiden för förrättningen har fast anställning utomlands eller derstädes uppehåller sig för idkande af studier eller utbildning i sitt yrke och tillika i den ordning, Konungen föreskrifver, styrker, att han är till krigstjänst duglig.

I det sålunda lemnade medgifvandet åt utomlands vistande värnpliktig torde värnpligtslagen hafva i någon mån gått för långt, då den för möjligheten att blifva inskrifven utan personlig inställelse fordrar allenast, att den värnpliktige skall i fråga om sin kroppsbeskaffenhet styrka, att han

är duglig till *krigstjenst*. Inskrifningsmyndigheten erhåller derigenom icke ledning för att bedöma, huruvida den värnpligtige är duglig till vapentjenst eller allenast till särskild befattning, och frågan om icke-vapenföres användning för försvaret är af sådan beskaffenhet, att den icke kan af inskrifningsnämnd lämpligen afgöras utan i närvaro af vederbörande personligen. Komitén anser därför nödigt, att uttrycket »krigstjenst» i berörda paragraf utbytes mot »vapentjenst».

Å andra sidan synes medgifvandet af inskrifning utan personlig inställelse kunna utsträckas till att gälla *alla dem, som visa laga förfall* för inställelse vid inskrifningsförrättningen och som göra framställning om sådan inskrifning samt styrka sig vara duglige till *vapentjenst*.

Under nuvarande förhållanden nödgas hvarje värnpliktig, som af tillfällig sjukdom eller annat förfall af öfvergående beskaffenhet hindras att personligen inställa sig till inskrifningsförrättning, att underkasta sig ett för honom kanske mycket olägligt uppskof till nästa år med fullgörande af första årets tjenstgöring.

Som villkoret, att den värnpligtige skall styrka sig vara duglig till vapentjenst, är egnadt att trygga mot missbruk af personer, som hafva för afsigt att undandraga sig sina skyldigheter, torde betänklighet ur försvarssynpunkt mot den föreslagna anordningen ej möta. För dess tillämpning erfordras dock, i fråga om sättet för styrkande af frånvarande värnpligtigs duglighet till vapentjenst, närmare föreskrifter, hvilka det torde tillkomma Konungen att meddela.

Förändringen torde i främsta rummet vara egnad att minska antalet af dem, som underlåta att vid inskrifningsförrättningarne styrka laga förfall och därför måste upptagas å bötesförteckningarna.

Ett kraftigare medel att nedbringa antalet förseelser mot värnpligtslagen har komitén trott kunna beredas genom medgifvande att värnpliktig må under vissa omständigheter utan personlig inställelse *frikallas* från värnpligtens fullgörande.

Enligt nu gällande bestämmelser är för detta ändamål, såsom ofvan blifvit framhållet, personlig inställelse inför inskrifningsnämnden i hvarje fall nödvändig. Det måste dock betecknas såsom mindre nödigt att pålägga värnpligtige, som äro oduglige till all krigstjenst, bördan af personlig inställelse, så vida deras oduglighet till krigstjenst kan ådagaläggas på annat sätt och tillräckliga garantier kunna vinnas mot de försök, som alltid skola förekomma att genom föregifvande af sjukdom undandraga sig fullgörandet af värnpligten.

I det underdåniga förslag till reglemente för inskrifning af värnpligtige, som af chefen för generalstaben år 1886 afgafs, och hvilket förslag i

allmänhet legat till grund för den gällande inskrifningsförrättningen, föreslogs, att, så framt det läkarebetyg, som kunde företes för att styrka laga förfall för uteblifvandet, utvisade, att den värnpligtige vore uppenbarligen oduglig till krigstjänst, inskrifningsnämnden skulle ega befogenhet att, efter biträdande läkarens hörande, frikalla den värnpligtige. Ett annat sätt att lösa frågan förordades i ett underdånigt utlåtande, som t. f. chefen för generalstaben den 13 april 1896 afgifvit och till hvilket komitén i det följande återkommer. Han ansåg, att såsom utgångspunkt för bedömandet, huruvida frikallelse utan personlig inställelse finge ega rum, borde tagas vederbörandes förmåga eller oförmåga att utan annans hjälp fortskaffa sig till inskrifningsförrättningen. I sådant syfte föreslogs den ändring af § 14 värnpligtslagen, att inskrifningsnämnden skulle ega frikalla den värnpligtige, för hvilken företeddes behörig läkares intyg, att han till följd af kroppslig missbildning, obotlig sinnessjukdom eller annan dylik, ej öfvergående anledning icke förmådde att utan annans hjälp inställa sig till förrättningen.

Af de sålunda ifrågasatta stadganden torde dock intetdera få anses vara fullt tillfredsställande. Mot förslaget att såsom vilkor uppställa fordran på läkarebetyg derom, att den värnpligtige är uppenbarligen oduglig till krigstjänst, möter den betänkligheten, att stadgandet lemnade rum för olika meningar om hvad med uppenbar oduglighet skulle rätteligen förstås. Å ena sidan kunde den tolkningen ligga närmast till hands, att med uttrycket afsåges sådant lyte eller sådan ofullkomlighet, som för en och hvar tydligen utvisade oduglighet till krigstjänst, men å andra sidan kunde synnerligen goda skäl anföras för den mening, att med uppenbar oduglighet måste förstås hvarje så beskaffad kroppslig eller andlig brist hos den värnpligtige, som för läkaren utgjorde fullgiltigt tecken till sådan oduglighet. Med stadgande åter, att endast sådane värnpligtige, som ej förmådde utan annans hjälp inställa sig vid förrättningen, finge utan personlig inställelse frikallas, skulle den oegentligheten uppstå, att personer, om hvilkas oduglighet till krigstjänst i anseende till kroppsfel eller lyten och dylikt ej kan råda tvifvel, likväl blefve nödsakade att för vinnande af frikallelse infinna sig personligen, derest kroppsfelet eller lytet vore sådant, att detsamma, såsom ju rätt ofta inträffar, icke medför oförmåga att förflytta sig utan hjälp.

Att på uttömmande sätt angifva de olika fall, i hvilka frikallelse utan personlig inställelse skulle kunna beviljas för kroppsfel och dylikt, är å andra sidan icke möjligt. Komitén har efter noggrant öfvervägande kommit till den åsigt, att de svårigheter, som yppa sig för lagstiftning i ämnet, knappast låta sig lösa på annat sätt, än att i värnpligtslagen allenast införas bestämmelser, som åt vederbörande inskrifningsmyndigheter

inrymma befogenhet att efter omständigheterna i hvarje särskildt fall pröfva och besluta, huruvida kroppslig eller andlig brist, hvarom intyg företes, bör anses vara af beskaffenhet, att den värnpligtige må frikallas utan hinder deraf, att han icke inställt sig personligen.

Innehållet af skriftliga intyg torde hos inskrifningsmyndigheten rätt ofta kunna kompletteras genom muntliga upplysningar af kronobetjening och andra närvarande, men i de fall, der någon tvekan kunde qvarstå, borde frikallelse naturligtvis icke beviljas utan föregående besigtning af den värnpligtige. För betryggande af dylika frågors omsorgsfulla behandling och pröfning torde utomdessa vara tjenligt, att åt inskrifningsrevisionen förbehålles att slutligen fatta beslut i desamma, efter det inskrifningsnämnden — liksom i åtskilliga andra uti § 19 värnpligtslagen uppräknade frågor — afgifvit förberedande utlåtande. Med denna garanti och då i fråga om beskaffenheten af intyg, som för frikallelsen skulle erfordras, noggranna föreskrifter lära komma att i inskrifningsförrordningen meddelas, torde faran för missbruk i verkligheten kunna anses vara förebyggd eller i hvarje fall blifva synnerligen ringa.

Statistiken öfver inskrifningsförsummelserna visar — i motsats till hvad man i allmänhet torde vara benägen antaga — att ett ganska stort antal af dem, som försumma att inställa sig till inskrifningsförrättning, består af sådane, som äro till krigstjänst odugliga. Komitén kan i detta hänseende åberopa den utredning, som förebringats i t. f. chefens för generalstaben ofvan berörda utlåtande af den 13 april 1896, deri han framlagt sifferuppgifter till ådagaläggande, att intet tyder derpå, att de till krigstjänst oförmögne äro mindre benägne att uteblifva från inskrifning än de till krigstjänst duglige. Af den föreslagna förändringen borde alltså kunna förväntas en ganska afsevärd nedgång uti antalet sådana förseelser, som bestå i underlåtenhet att inställa sig till inskrifning.

*Utvidgad
möjlighet
till uppskof
med tjänst-
göring.*

Den tjänstgöring under fredstid i 90 dagar, som enligt § 27 värnpligtslagen åligger de inskrifne värnpligtige i och för deras utbildning, fullgöres vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men fördelas vid härens öfriga vapenslag på två år med 68 dagar under det första året och 22 dagar under det derpå följande.

Söker man orsakerna till det förhållandet, att årligen värnpligtige i stort antal uteblifva från nyss nämnda tjänstgöring, lär man finna, att icke alla dessa försummelser, liksom ej heller samtliga försummelser beträffande inställelse till inskrifning, bero på likgiltighet hos de värnpligtige eller på vilja att helt och hållet undandraga sig tjänstgöringen, utan att ett ej ringa antal af försummelserna har sin grund deri, att den värnpligtige finner tjänstgöringens fullgörande å den i lag föreskrifna tiden skola för

honom medföra så stort afbräck och så stora svårigheter, att han föredrager att underkasta sig de för uteblifvande stadgade påföljder.

Hvarje bestämmelse, som möjliggör för den värnpligtige att i sådana fall som de antyddas erhålla uppskof med tjänstgöring till annan för honom mera läglig tid, bör alltså vara egnad att minska antalet förseelser mot värnpligtslagen. Denna lag har i viss mån till berörda förhållande tagit hänsyn, i det att den uti § 17 upptagit åtskilliga fall, då uppskof med tjänstgöring må medgifvas, och paragrafen innehåller i mom. 1 c) till och med en ganska allmänt affattad bestämmelse rörande medgifvande af uppskof, så vidt giltiga skäl för uppskovets beviljande prövas vara anförda.

Det har emellertid visat sig, att det sätt, hvarpå bestämmelserna i § 17 äro affattade, ofta haft till följd, att uppskof ansetts ej kunna beviljas i fall, der begäran derom dock varit grundad på omständigheter af verklig vikt för den värnpligtige.

Så har lydelsen af mom. 1 a) uti ifrågavarande paragraf, enligt hvad komitén varit i tillfälle inhemta, gifvit anledning dertill, att studenter ej kunnat erhålla uppskof för avslutande af fortskridna studier i visst läroämne och undergående af tentamen i detsamma. Dylik tentamen har ansetts ej innefatta sådant avslutande af lärokurs, hvarom i lagrummet förinåles.

Vidare och då i mom. 1 c), i sammanhang med det allmänna stadgandet rörande medgifvande af uppskof, så vidt giltiga skäl därför pröfvades vara anförda, såsom exempel på dylika giltiga skäl upptagits vissa speciella omständigheter, lära inskrifningsnämnderna vanligen funnit sig icke vara befogade att bevilja uppskof, derest ej de föreliggande fallen varit af samma slag, som de såsom exempel omnämnda.

Till underlättande af uppskofs erhållande, då skälig anledning dertill kan visas, anser komitén sig därför böra ifrågasätta sådana förändringar i § 17 mom. 1, att af stadgandena må otvetydigt framgå, att inskrifningsnämnd eger bevilja uppskof med tjänstgöring, så snart värnpliktig visar giltigt skäl därför, såsom att tjänstgöringens fullgörande under inskrifningsåret skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhörige väsentliga svårigheter eller olägenheter.

Det inträffar understundom, att förhållande, som utgör giltigt skäl för uppskof, uppkommer först efter det den värnpligtige undergått inskrifning. I sådan händelse kan enligt § 17 mom. 3 af nu gällande värnpligtslag uppskof med första årets tjänstgöring beredas den värnpligtige endast så framt det inträffade förhållandet är sådant, som omnämnas i

§ 16 mom. 2. Lämpligt och följdriktigt synes emellertid vara, att uppskof må kunna beredas jemväl när annat förhållande, som verkligen finnes utgöra giltigt skäl för uppskof, uppkommit efter inskrifningen, och komitén har därför trott sig böra tillika föreslå de ändringar i § 17, som för vinnande af berörda syfte äro af nöden.

Ur militär synpunkt synes intet vara att erinra mot utvidgande på nu angifna sätt af möjligheten till uppskofs erhållande. Tiden för fullgörande af tjenstgöringen i fredstid infaller nämligen för den svenske värnpligtige vid tidigare ålder än för värnpligtige i de flesta andra stater. Onekligen skulle ur rent militär synpunkt varit fördelaktigt, om tiden för värnpligtens inträdande blifvit i lagen satt till 22 i stället för 21 år, då vårt lands ungdom vid 21 år i allmänhet icke uppnått full kroppsutveckling, hvilket dock är af vigt för uthärdandet af de ansträngningar och försakelser, hvilka de till aktiv tjenst uppbådade kunna blifva underkastade. Det må ock erinras, att uti anförande till statsrådsprotokollet den 31 december 1868 angående landtförsvarets organisation då varande chefen för landtförsvarsdepartementet betecknat en framflyttning af åldern för inträde i värnpligten vara önskvärd, ehuru han å andra sidan fann gammal vana och vissa ekonomiska förhållanden tala för ålderns bibehållande vid hvad derom sedan länge varit stadgadt.

*Höst-
mönstringarna.*

Då komitén härefter öfvergår till undersökning, huruvida och i hvad mån lättnad eller begränsning må kunna ske i värnpligtiges skyldighet enligt § 32 värnpligtslagen att årligen antingen personligen inställa sig till *mönstring* eller ock till befälet aflemna tillförlitlig uppgift om sin bostad, får komitén till en början erinra, att denna fråga i visst afseende tillförene utgjort föremål för nådig pröfning.

*Tidigare
förslag.*

I underdånig skrifvelse den 8 maj 1894 anhöll nämligen Riksdagen om utredning, huruvida den i § 32 värnpligtslagen stadgade mönstring med beväringen skulle kunna upphöra, och af Riksdagen ifrågasattes, att den personliga inställelsen vid mönstring skulle utbytas mot ovilkorlig skyldighet att aflemna tillförlitlig bostadsuppgift.

I det underdåniga utlåtande, som häröfver den 25 november 1895 afgafs af t. f. chefen för generalstaben, förmålde denne sig ej kunna tillråda den ifrågasatta förändringen. Han betonade till en början, att utgångspunkten för Riksdagens hemställan eller den erfarenheten, att endast ett fåtal värnpligtige inställde sig vid mönstringarna, saknade stöd af förhållandena i verkligheten. Med statistiska uppgifter för åren 1888—1893 uppvisades, att antalet beväringmän, som iakttagit personlig inställelse, varit under hvarje år vida större än antalet af dem, som insänt bostadsuppgift. Men vidare sökte t. f. chefen för generalstaben ådagalägga den

personliga inställelsens betydelse ur militär synpunkt och anförde i sådant hänseende följande:

»Det torde knappast behöfva påpekas, att största noggrannhet vid de värnpliktigas, särskildt beväringsmännens, rullföring är ett oeftergiftigt vilkor för att de i farans stund skola kunna utan onödig tidsutdrägt och i vederbörlig ordningsföljd efter klasser och lefnadsålder inom klassen samt inom för krigstjenstgöringen erforderliga yrkesgrupper inkallas och ställas en hvar på sin rätta plats. Rullföringen hvilar emellertid på ett samarbete mellan kompaniöfverbefälhafvarne, regementscheferna och befälhafvarne för flottans stationer, mantalskrifvarne, pastorsembetena, landshöfdingeembetena genom kronobetjeningen och de värnpliktiga sjelfva. Det lär icke rimligen kunna väcka förvåning, om, äfven der alla efter bästa förmåga fullgöra sina skyldigheter, denna rullföring varder mer eller mindre ofullständig, och att felaktigheter insmyga sig, hvilka det för de värnpliktiga sjelfva lika väl som för den rullförande kompaniöfverbefälhafvaren är angeläget att med alla till buds stående medel få rättade. Huru mycket mer skola då icke dylika rättelser varda nödvändiga, när påtagliga försummelser å medverkande myndigheters eller de värnpliktigas sida för kompaniöfverbefälhafvarne ytterligare försvåra rullföringen! Och det är just vid mönstringen, och endast der, som tillfälle beredes kompaniöfverbefälhafvaren att genom frågor till beväringsmännen och till kronobetjeningen förskaffa sig erforderliga upplysningar beträffande såväl de närvarande som ock mången gång äfven de frånvarande beväringsmännens värnpligtsförhållanden.»

»Sålunda kontrolleras vid mönstring:

huruvida, såsom det alltför ofta händer, vederbörande pastorsambeten försummat anmäla alla in- och utflyttade beväringsmän;

huruvida beväringssman ändrat namn, titel eller yrke;

huruvida f. d. stamanställd beväringssman finnes mantalsskrifven inom kompaniöfverbefälhafvaren utan att der vara rullförd, hvilket inträffar, då vid öfverföring från stamanställning den öfverförde har uppgifvit sig ämna afflytta till en församling inom ett visst kompaniöfverbefälhafvare, men det oaktadt flyttar till en församling inom ett annat kompaniöfverbefälhafvare;

huruvida beväringssman, upptagen i stamrulla, bör öfverföras till afgångs- och restlängd såsom, enligt vid mönstringen vunna upplysningar, å okänd ort boende, till utrikes ort afviken m. m.;

huruvida utom kompaniöfverbefälhafvaren sig uppehållande beväringssman gjort sådan anmälan, hvarom i värnpligtslagens § 33 mom. 2 a) stadgas, o. s. v.»

»Vidare uppdagas vid mönstring, hvilka beväringmän som, till följd af ådragna skador eller iråkad obotlig sjukdom, blifvit till krigstjänst oförmögne och därför böra vid inskrifningsförrättning anmälas till undfående af frikallelse från värnpligtens vidare fullgörande, och hvilka som med Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd verkligen afflyttat ur riket och därför skola ur rullorna afföras o. s. v.»

»Och slutligen fullständigas anteckningarna i inskrifningsböckerna, så att från andra kompaniömråden inflyttade beväringmän få veta hvilket truppförband, de tillhöra, samt hvilken kompaniömrådesbefälhafvare som har att rullföra dem o. s. v.»

»Häraf torde framgå, att mönstringen väl fyller det med densamma afsedda ändamål, samt att utan det tillfälle, som genom mönstringen beredes kompaniömrådesbefälhafvaren att rätta och fullständiga rullor och inskrifningsböcker, det ligger i öppen dag, att rullföringsväsendet skulle blifva i hög grad ofullständigt och vålla såväl värnpligtsbefäl som civila myndigheter en skriftvexling, ännu mer betungande än den redan är, och beväringmännen besvär och obehag, vida öfvervägande den personliga inställelsen till mönstring en gång om året. Dertill kommer såsom det viktigaste af allt, att rullföringsväsendet icke skulle vid mobiliseringstillfälle mäktat fylla sin uppgift, enär den beräkning öfver antal beväringmän af olika klasser och af särskilda erforderliga yrkesgrupper att inkalla, som kompaniömrådesbefälhafvaren vid mobilisering måste göra, skulle komma att grunda sig på felaktiga uppgifter i rullorna, hvilka komme att upptaga namn på en mängd obefintliga eller åtminstone opåräknelige beväringmän samt oriktiga nummer, namn, adresser och yrken m. m.»

I öfverensstämmelse med den uppfattning, som sålunda uttalats, ifrågsatte t. f. chefen för generalstaben till och med, att § 32 värnpligtslagen måtte blifva ändrad derhän, att medgifvandet att, i stället för personlig inställelse till mönstring, aflemna bostadsuppgift skulle komma att gälla endast de beväringmän, hvilka med vederbörligt tillstånd eller efter behörig anmälan vistades utom kompaniömrådet.

Vid ärendets underdåniga föredragning den 13 mars 1896 fann Kongl. Maj:ts Riksdagens skrifvelse ej böra till någon vidare åtgärd föranleda.

De skäl, som i t. f. chefs för generalstaben ofvan anförda uttalande åberopats mot mönstringarnas borttagande, lära fortfarande ega giltighet. Statistiken rörande mönstringsförhållandena under de fem sistförflutna åren 1894—1898 är ej heller egnad att ådagalägga, att af de värnpliktige sjelfve flertalet framför personlig inställelse föredrager att insända bostadsuppgift. Enligt hvad bifogade tabeller, bilagorna 1, 2 och 3, utvisa, är den personliga

inställelsen fortfarande förherrskande, om ock en omisskänlig tendens visar sig i den riktning, att bostadsuppgifternas antal jemförelsevis ökas. Sålunda är för städerna antalet värnpligtige, som inställt sig personligen till mönstring, ännu betydligt mer än dubbelt större än antalet af värnpligtige, som insändt bostadsuppgift, och hvad landsbygden vidkommer, har först år 1898 insändande af bostadsuppgift förekommit i ungefär lika omfattning som den personliga inställelsen. Redan från de värnpligtiges egen synpunkt torde under dessa förhållanden ej vara skäl att beröfva dem rätten att genom personlig inställelse fullgöra sitt mönstringsåliggande.

Hvad beträffar den särskilda synpunkt, ur hvilken komitén torde hafva att taga frågan i skärskådande, synes på grund af den lemnade statistiska redogörelsen jemväl kunna befaras, att borttagande helt och hållet af mönstringarna och deras ersättande med obligatoriska bostadsuppgifter icke skulle hafva till följd minskning, utan snarare ökning af antalet förseelser mot § 32 värnpligtslagen, ty det lär ej kunna antagas, att samtliga de värnpligtige, som nu personligen inställa sig till mönstring, skulle, derest rätten dertill borttoges, fullgöra skyldigheten att insända bostadsuppgift.

Det af t. f. chefen för generalstaben i det anförda utlåtandet framställda motförslag om kräfvande af personlig inställelse till mönstring utom i ett fåtal undantagsfall vore utan tvifvel ur militär synpunkt mest tillfredsställande, men då en sådan förändring skulle för ett stort antal värnpligtige blifva synnerligen betungande samt förändringen till följd deraf också uppenbarligen vore egnad att åstadkomma tillväxt i antalet förseelser, kan komitén för sin del ej förorda, att ändring af § 32 för närvarande vidtages i sagda riktning.

I betraktande af det ofantligt stora antal värnpligtige, som årligen har att fullgöra den i § 32 föreskrifna skyldigheten, och då förseelserna mot nämnda paragraf utgöra de ojemförligt talrikaste af förseelserna mot värnpligtslagen, har komitén emellertid funnit högst angeläget att undersöka, huruvida lindring på annan väg, än den af Riksdagen år 1894 ifrågasatta, må kunna åstadkommas i afseende å den i § 32 föreskrifna skyldigheten.

Det har understundom blifvit ifrågasatt, huruvida årliga uppgifter å beväringsmännens bostad skulle, med beväringsmännens befrielse från uppgifterna, kunna meddelas vederbörande områdesbefäl genom någon af de myndigheter, som äro skyldiga att till detta befäl meddela vissa andra upplysningar beträffande värnpligtige, således i främsta rummet genom statskyrkans presterskap och de motsvarande myndigheter (främmande religionsförsamlings föreståndare, rotemännen i Stockholm), som hafva att i första hand upprätta och föra förteckningar öfver landets befolkning.

Anordningen förutsätter naturligtvis en fullständig uppoffring af de ej obetydliga fördelar, som, på sätt t. f. chefen för generalstaben utvecklat, kunna påräknas af mönstringarna, i den mån dessa i större eller mindre mån bibehållas.

Men äfven oafsedt denna uppoffring torde anordningen i verkligheten svårligen låta sig genomföra.

Den arbetsbörd, presterskapet för värnpligtsväsendet och andra för prestens egentliga kall främmande offentliga ändamål har sig pålagd, lär redan nu och framför allt i församlingar med stor och rörlig befolkning vara så betungande, att det ensamt af denna anledning torde möta betänklighet att öka denna arbetsbörd i så väsentlig grad, som här i anseende till de mönstringsskyldige beväringsmännens stora antal skulle blifva fallet. Man kunde lätt komma derhän, att det för presterskapet blefve omöjligt att, äfven med bästa vilja, på arbetet nedlägga den omsorg, som blefve nödvändig för att icke uppgifterna skulle blifva värdelösa eller vilseledande.

Men i alla händelser lär anordningen möta bestämdt hinder deraf, att presterskapet alltför ofta skulle vara ur stånd att med ledning af de anmälanden, som hos presterskapet göras, meddela de nödiga bostadsuppgifterna. Utom det att de föreskrifna anmälningarna till presterskapet om in- och utflyttning i talrika fall försummas, erhåller nämligen presterskapet långt ifrån fullständiga uppgifter om flyttningar från en till annan ort inom församlingen, hvadan presterskapet i gemen och framför allt i städerna kan sägas ingalunda ega säker och fullständig kännedom om beväringsmännens bostad under olika år.

Enahanda är uppenbarligen förhållandet med mantalsskrifningsförrättarne, hvilkas längder till stor del hvila på uppgifter från presterskapet eller motsvarande myndighet. I fråga om befolkningens mera rörliga element lära fullständiga och säkra upplysningar rörande vederbörandes vistelseort kunna af mantalsskrifningsförrättaren endast i spridda fall erhållas och meddelas.

*Andra upp-
bådets befri-
ande från
mönstring.*

Deremot har komitén med afseende å frågan om inskränkning i ofvanberörda enligt § 32 beväringsmännen åliggande skyldighet riktat sin uppmärksamhet på det förhållande, att de beväringmän, hvilka ifrågavarande skyldighet påhvilat, tillhöra två inom försvarsorganisationen ganska olikställda grupper, nämligen beväringens första uppbåd och andra uppbådet. Till första uppbådet höra, efter de af 1892 års urtima riksdag antagna ändringar i värnpligtslagen, de åtta första klasserna af beväringen, under det de fyra sista klasserna utgöra beväringens andra uppbåd.

I fråga om första uppbådet, hvilket är ämnadt att i händelse af härens mobilisering för rikets försvar genast inträda i tjänstgöring med alla de åldersklasser, som finnas behöfliga, är det uppenbarligen af högsta vikt, att inkallelsen kan försiggå med största möjliga ordning och snabbhet, och man nödgas därför vidkommande nämnda uppbåd strängt fasthålla vid hvarje anordning, som är egnad att befordra och betrygga en pålitlig rullföring och dermed jemväl mobiliseringens hastiga och säkra gång.

Ett fullständigt borttagande af de årliga uppgifterna å bostad skulle, särskildt då det gäller en så rörlig del af befolkningen som första uppbådet värnpliktige, hafva till följd, att desse i stort antal, vid inkallelse till krigstjänstgöring, icke inom rimlig tid och i många fall alldeles icke finge mottaga ordern, hvarigenom olycksbringande oordningar och olägenheter kunde uppstå.

Andra uppbådet ställning inom försvarsorganisationen är delvis en annan än den, som tillkommer första uppbådet, i det att andra uppbådet har till hufvudsaklig uppgift att såsom reserv inskrida, då första uppbådet visar sig otillräckligt att fylla de försvarsuppgifter, som för beväringen föreligga. Den uppgift, som värnpliktslagen sålunda tillerkänner andra uppbådet, utvecklades närmare af t. f. chefen för generalstaben uti motiveringen till det underdåniga förslag till förbättrad härordning, som af honom på nådig befallning afgafs den 23 augusti 1892, och hvilket förslag tjenade såsom grund för den nådiga proposition i ämnet, som af 1892 års urtima riksdag bifölls. Ur motiveringen tillåter sig komitén anföra följande:

»Mellan beväringens första uppbåd och landstormen är beväringens andra uppbåd stäldt. Bestämmelserna uti § 28 rörande villkoren för detta uppbåds inkallelse skilja sig emellertid tämligen mycket från dem, som gälla för första uppbådet, och då härtill kommer, att de andra uppbådet tillhörande beväringarna icke hafva någon skyldighet enligt § 33, att vid flyttning eller vid bortovaro från sitt hem hålla områdesbefälet underrättadt om sin vistelseort, hvarken kan eller bör detta uppbåd påräknas såsom en städse inkallelseberedd försvarstyrka. Men å andra sidan är andra uppbådet användbarhet icke, såsom landstormens, inskränkt till endast viss tid eller vissa delar af riket, utan, när detta uppbåd en gång blifvit inkalladt, kan detsamma användas för huru lång tid som helst samt öfver allt inom de förenade rikena och, med Riksdagens särskilda medgifvande, äfven utom dessas gränser. Ej heller är för detta uppbåd, såsom för landstormen, någon själfständig organisation antydd uti värnpliktslagen. Ett slags förbindelse har det samma visserligen enligt § 33 mom.

I med landstormen derutinnan, att hvarje beväringssman, som icke är inkallad, när landstormen inom hans ort uppkallas, är skyldig att utgå med denna, men sagda skyldighet dela beväringssmännen af andra uppbådet med dem af det första, hvilka för tillfället kunna vara oinkallade.»

»Den nu lemnade redogörelsen för andra uppbådet's militära ställning torde vara till fyllest för att man, med den samma till utgångspunkt, skall kunna klargöra detta uppbåds uppgift inom härordningen. Till en början finner man då, att andra uppbådet, i likhet med det första, måste för uppgiftens lösning träda i förening med stammen, eller med andra ord att systemet »stam och beväring» måste utsträckas till att omfatta beväringens båda uppbåd. Vid den planmessiga, städse förberedda mobiliseringen af svenska hären — hvilken mobilisering, för att kunna motsvara sitt ändamål, måste vara lämpad efter alla de förhållanden, som kunna tänkas inträda, och således icke grundad på vissa förutsättningar rörande det håll, hvarifrån krigsfaran hotar, farans relativa aflägsenhet eller dess omedelbara närhet eller krigets plötsliga utbrott, innan ens någon krigsfara förmärks, m. m. d. — kan man tydligen icke taga hänsyn till beväringens andra uppbåd, för hvars inkallelse vilkor, skiljaktiga från dem, som gälla för första uppbådet, äro uppställda, utan måste denna mobilisering omfatta allenast stammen och beväringens första uppbåd. Men sedan denna planliga första mobilisering blifvit verkställd och det visat sig, att den vid mobiliseringens anbefallande möjligen tämligen aflägsne krigsfaran trädte närmare eller blifvit förbytt till verklighet, samt att landet måste ytterligare anstränga sig, måhända sätta in i kriget alla de krafter, som kunna uppbringas, så vida utsigt skall förefinnas att bringa kriget till lyckligt slut, då är tiden inne att uppkalla andra uppbådet.»

Den ställning, som sålunda, enligt hvad t. f. chefen för generalstaben anført, intages af andra uppbådet, synes kunna föranleda, att man på andra uppbådet's värnpliktige äfven i fredstid ställer mindre personliga kraf än dem, som funnits nödiga beträffande första uppbådet. Man finner först och främst, att största möjliga skyndsamhet vid andra uppbådet's inkallelse ej är af fullt samma trängande vikt som vid mobiliseringen af första uppbådet. Huru betydelsefull andra uppbådet's uppgift än är, lära icke heller luckor, som vid inkallelsen kunna uppstå inom detta uppbåd, medföra tillnärmelsevis så stora olägenheter för försvarskrafternas ändamålsenliga anordnande, som de, hvilka skulle blifva en följd af luckor bland första uppbådet's beväringssmän.

Då, vid värnpligtiges inkallande medelst kungörelse, denna, jemlikt § 29 värnpligtslagen, skall uppläsas i kyrkorna minst två gånger, torde emellertid icke få antagas, att omständigheterna i allmänhet skulle medgifva begagnande af detta långsamma sätt för inkallande af beväringens andra uppbåd eller den del deraf, som det anses nödigt att uppkalla. Äfven här lär inkallelsen vanligen komma att ske genom omedelbar order.

Till följd af den ringa tillgången på befäl och stam, som vår nuvarande härordning erbjuder, och den långa tid, som förflutit, sedan andra uppbådet beväringmän deltog i fredsöfningarna, blifver dock sannolikt icke möjligt att af andra uppbådet använda nämnvärdt antal beväringmän ur specialvapnen eller att af dess infanteribeväring uppsätta mer än ett fåtal kompanier inom hvarje inskrifningsområde, hvadan det antal, som hvarje kompaniombefälhafvare har att inkalla genom omedelbar order, blifver obetydligt, endast en bråkdel af det antal, som vid den planliga första mobiliseringen måste af första uppbådet inkallas. Det vore visserligen önskligt, att uppgifterna i stamrullan vore i fråga om andra uppbådet lika tillförlitliga, som uppgifterna angående första uppbådet, men äfven om detta ej blefve förhållandet — hvilket, i händelse de årliga mönstringarna för andra uppbådet borttagas, måste inträffa — skulle olägenheterna deraf med afseende å inkallelsen väsentligen inskränka sig dertill, att man, för att betrygga erhållandet af det behöfliga antalet, nödgades utfärda kallelseorder till ett antal flere beväringmän, än som man beräknat att taga i anspråk. Uteblifvandet af årliga bostadsuppgifter från andra uppbådet torde för öfrigt i viss mån uppvägas deraf, att i allmänhet personer vid den ålder, att de inträdt i andra uppbådet, äro mera bofaste än yngre personer samt jemväl äro kände inom vidare kretsar än personer, som nyss lemnat ynglingaåren.

Det torde vara sådana orsaker, som här blifvit antydda, särskildt andra uppbådet egenskap af reserv, som föranledt, att beväringmän, tillhörande detta uppbåd, redan åtnjuta befrielse från de i § 33 mom. 2 och 3 värnpligtslagen omförmälda anmälningar hos vederbörande kompanibefäl eller sjömanshus.

Vid öfvervägande af hithörande förhållanden har det därför synts komitén icke böra möta alltför stora betänkligheter mot vidtagande i § 32 värnpligtslagen af den ändring, att skyldigheten att årligen inställa sig till mönstring eller ock lemna bostadsuppgift icke vidare komme att gälla för de beväringmän, som tillhöra andra uppbådet.

Då antalet beväringmän af andra uppbådet under åren 1894—1898 växlat mellan 103,330 (år 1894) och 79,300 (år 1898), skulle den ifrågasatta befrielsen sälunda tillgodokomma ett högst betydligt antal värnpligtige.

Till belysning i hvad mån sådan ändring i värnpligtslagen må antagas skola leda till minskning i antalet förseelser, får komitén hänvisa till de i det föregående omnämnda bilagorna 1—3. Siffrorna i desamma grunda sig på uppgifter, som införskaffats från kompaniombudsbeväringarna. Af bilagan 1, som innehåller, bland annat, en jämförelse för åren 1894—1898 mellan första och andra uppståndet i fråga om fullgörandet af den i § 32 värnpligtslagen stadgade skyldighet, framgår, att under ett hvar af sagda år, med undantag för år 1898, beväringarna, tillhörande andra uppståndet, gjort sig skyldiga till förseelser mot nämnda paragraf i relativt talrikare fall, än beväringarna af första uppståndet. Det synes af detta förhållande framgå, att andra uppståndets befrielse från den i paragrafen stadgade skyldigheten skulle komma att nedbringa antalet förseelser mot ifrågavarande paragraf i något större mån, än som motsvarar antalet beväringar inom andra uppståndet i förhållande till hela antalet mönstringsskyldiga.

Underlättande af mönstringens eller anmälningens fullgörande af första uppståndet.

Ehuru eftergifvande af den i § 32 värnpligtslagen stadgade skyldighet, enligt den af komitén uttalade mening, ej kan ifrågakomma för värnpliktige, tillhörande beväringens första uppstånd, synes å andra sidan vara lämpligt, att åtgärder vidtagas i syfte att underlätta och befördra mönstrings- och anmälningsskyldighetens fullgörande och såmedelst beträffande detta uppstånd minska anledningarna till försummelser.

I fråga om den personliga inställelsen vid mönstring torde emellertid redan genom de nu gällande föreskrifterna hafva lemnats de värnpliktige största möjliga lättnad och frihet vid skyldighetens fullgörande. Den värnpliktige behöfver sålunda ej ovilkorligen inställa sig vid mönstringsförrättningen för den församling, inom hvilken han är mantalsskrifven. Han kan efter eget val under mönstringsförrättningarna — hvilka hållas å utsatta dagar under tiden emellan den 25 november och december månads utgång — inställa sig till mönstring i den ort inom eller utom kompaniombudet, der det för honom faller sig lägligast.

En särskild skyldighet åligger honom dock, om han vill undergå mönstring å ort, der han icke är mantalsskrifven. I sådant fall skall han nämligen, jemlikt § 116 inskrifningsförrättningen, medhafva, förutom inskrifningsboken, jemväl behörigt prestbetyg — ett åliggande, som visserligen i åtskilliga fall torde föranleda, att den värnpliktige, som vistas å främmande ort, icke kommer att fullgöra mönstringen derstädes.

Komitén har därför tagit under öfvervägande, huruvida rätt till mönstring utom hemortens kompaniombud kunde medgifvas den värnpliktige utan företeende af prestbetyg. Denna tanke har komitén dock måst uppgifva, sedan dess uppmärksamhet blifvit fästad derå, att prestbetygets företeende är be-

höfligt, för att den kompaniömrådesbefälhafvare, som förrättar mönstringen, skall blifva i tillfälle att till rätte vederbörande eller befälhafvaren för det kompaniömråde, till hvilket beväringssmannen hör, insända underrättelse om mönstringen på sätt § 119 inskrifningsförrordningen bjuder. Endast genom inskrifningsbokens jemförande med prestbetyget erhålles nämligen fullt tillförlitlig utredning, hvilket kompaniömråde beväringssmannen skall anses rätteligen tillhöra.

För den beväringssman, som uppehåller sig utom kompaniömrådet, återstår i allt fall utvägen att till sitt befäl öfversända skriftlig bostadsuppgift. Svårigheten att ombesörja denna uppgifts bestyrkande på föreskrifvet sätt torde hittills i många fall afhållit beväringssmannen från anlåtande af nämnda utväg, men skulle fordran på bostadsuppgiftens bestyrkande bortfalla, såsom komitén har för afsigt att här nedan ifrågasätta, lär jemväl den beväringssman, som vistas utom hemorten, kunna med all önskelig lätthet fullgöra sin skyldighet.

Den gällande lagstiftningen, § 32 värnpligtslagen, jemförd med § 117 inskrifningsförrordningen, har i fråga om bostadsuppgift till kompaniömrådesbefålet lemnat den värnpligtige öppet att fullgöra sin anmälan antingen muntligen eller skriftligen och i förstnämnda fallet utan att något bestyrkande af uppgiftens riktighet behöfver ega rum. Mot anlåtande i större omfattning af den muntliga formen för sådan anmälan möter emellertid afsevärdt hinder uti organisationen af kompaniömrådesbefålet, i det att kompaniömrådesexpeditionerna icke äro så fasta, att de värnpligtige kunna med säkerhet påräkna att träffa kompanibefålet på viss plats och tid. Det må därför i detta sammanhang påpekas önskvärdheten deraf, att fasta kompaniömrådesexpeditioner varda upprättade, der de värnpligtige under hela året kunna under på förhand tillkännagifna tider inställa sig hos sitt kompanibefäl, vare sig för anmälningar eller för att inhemta upplysningar och råd i fråga om sina värnpligtsförhållanden. I händelse af sådan anordning skulle antalet fall, då de värnpligtige inför kompanibefålet iakttog personlig inställelse för lemnande af bostadsuppgifter, efter all sannolikhet väsentligen ökas, och denna omständighet skulle i sin ordning icke allenast vara egnad att nedbringa antalet förseelser mot § 32 värnpligtslagen, utan tillika medföra den ur militärisk synpunkt gynsamma verkan, att kompaniömrådesbefålet, som med denna anordning lär komma att vida mindre ofta ombytas, finge i större utsträckning än hittills tillfälle att till de värnpligtige ställa förfrågningar i ämnen, som för rullförringen och mobiliseringen vore af betydelse.

Fasta kompaniömrådesexpeditioner.

*Godkännan-
de af skrift-
liga bostads-
uppgifter
utan sär-
skildt be-
styrkande.*

Skriftlig bostadsuppgift af värnpliktig skall, enligt § 117 inskrifningsförordningen, för att tillerkännas giltighet vara bestyrkt af prest i församlingen eller annan tjänsteman eller af ordförande i kommunalstämman, kommunalnämnden eller stadsfullmäktige.

Vid 1898 års riksdag väcktes motion angående hemställan till Kongl. Maj:t om ändring af § 117 inskrifningsförordningen derhän, att befogenhet att bestyrka uppgift om värnpligtigs bostad skulle tillkomma äfven *ledamot* af kommunalnämnd och nämndeman. Såsom stöd för motionen anfördes bland annat, hurusom det för den värnpliktige under nuvarande förhållanden oftast vore förenadt med ganska stort besvär och svårigheter att förskaffa sig ett bestyrkande af den skriftliga bostadsuppgiften. Då de personer, som egde att med vitsord intyga uppgiftens riktighet, vanligen bodde i den centrala delen af socknen, vore det mången gång lika besvärligt för den värnpliktige att förskaffa sig intyg som att personligen inställa sig vid mönstringen. Detta förhållande vore särskildt kämbart, der socknarne vore stora till arealen, men det oaktadt glest befolkade, såsom fallet vore i Norrland.

Sedan lagutskottet tillstyrkt skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, blef denna hemställan af Andra kammaren godkänd, men af Första kammaren afslagen, i följd hvaraf frågan förföll.

Det lider icke tvifvel, att bestämmelserna om bostadsuppgifternas bestyrkande genom vissa dertill kompetenta personer ofta verka hinderligt för de värnpliktige att begagna sig af skriftlig bostadsuppgift, och det vore särskildt ur synpunkten att undanrödja anledning till försummelser önskligt, att de skriftliga bostadsuppgifterna kunde få, liksom de muntliga, godkännas, utan att deras riktighet särskildt vitsordades. Här må därför tillses, huruvida skäl finnes för antagande, att till följd af sådan förändring skulle i afsevärd mån uppstå fara för oriktiga uppgifter.

Det synes knappast behöfva befaras, att osanna uppgifter om bostad skulle komma att lemnas uppsåtligen i svikligt syfte, och i alla händelser blefve dylika fall så ytterst sällsynta, att till dem icke torde få tagas synnerligen stor hänsyn. Der afsigt att genom dylika medel undandraga sig krigstjensten skulle i något enstaka fall förefinnas, kunde den värnpliktige för öfrigt lika väl lemna den oriktiga uppgiften muntligen, i hvilket fall uppgiften ju enligt nu gällande stadganden icke behöfde bestyrkas.

*Blanketter.
till bostads-
uppgifter.*

Snarare skulle, derest bestyrkandet bortfölle, olägenheter kunna uppstå till följd af oförmåga hos de värnpliktige att sjelfve bedöma, huruvida deras uppgifter vore fullständiga och riktiga. Till förekommande af nämnda olägenheter och till väsentligt underlättande af uppgifternas meddelande vore

enligt komiténs mening synnerligen tjenligt, att till de värnpligtige öfverlemnades i erforderligt antal tryckta blanketter till uppgifter, hvilka blanketter borde vara i inskrifningsboken inhäftade. Blanketternas innehåll blefve för den uppgiftsskyldige den bästa vägledning. Med den utbredning, som skrifkunnigheten har hos vårt folk, skall den värnpligtige i vanliga fall kunna sjelf genom ifyllande af blanketten uppsätta sin anmälan. Ovanan vid blanketternas begagnande kunde afhjelpas derigenom, att till en början undervisning deri lemnades under vapenöfningstiden, men inom kort tid skulle färdigheten att begagna blanketterna säkerligen vara så allmänt spridd, att sådan särskild undervisning kunde umbäras.

Under förutsättning att de sålunda föreslagna anordningarna vidtagas, vågar komitén förorda upphäfvande helt och hållet af de nu gällande föreskrifterna om särskildt bestyrkande af beväringsmännens skriftliga bostadsuppgifter.

I syfte att ytterligare underlätta dessa uppgifters insändande tillåter sig komitén att i detta sammanhang tillika ifrågasätta införande af portofrihet vid de ifyllda blanketternas öfversändande med posten till kompanibefälet. *Portofrihet.*

Den ifrågavarande skyldigheten skulle derefter kunna af den värnpligtige fullgöras utan ringaste kostnad och utan annat besvär än blankettens ifyllande och aflemnande till postbefordran.

I afseende å de skriftliga uppgifterna förefinnes för närvarande en brist derutinnan, att uppgift icke meddelas å beväringsmännens yrke, och denna brist blefve kännbarare i den mån beväringsmännen till följd af lättnaderna vid afgifvande af skriftliga uppgifter alltmera föredroge denna utväg framför att inställa sig personligen. För beväringsmännens af första uppbådet ändamålsenliga användning inom krigsmakten vid skeende mobilisering är af ej obetydlig vikt, att hänsyn kan tagas till den särskilda yrkeskunskap, som af dem må hafva förvärfvats under tiden efter vapenöfningens fullgörande. I sammanhang med de nu föreslagna lättnaderna för de värnpligtige i fråga om skriftliga uppgifters afgifvande synes därför vara skäl att söka genom någon utvidgning af uppgifternas innehåll göra desamma mera egnade att fylla sitt ändamål. Komitén vill därför föreslå, att den skriftliga anmälan, hvarmedelst värnpliktig vinner befrielse från skyldigheten att inställa sig till mönstring, skall innefatta uppgift icke allenast å bostad, utan äfven å yrke, och att alltså de tryckta blanketternas innehåll derefter lämpas.

*Tillägg af
uppgift å
yrke.*

Hvad beträffar de skyldigheter, som enligt § 33 mom. 2 och 3 värnpligtslagen åligga de beväringsmän, som tillhöra första uppbådet, läser den i mom. 2 a) stadgade skyldighet för beväringsmannen att, om han

*Upphäfvan-
de af den i
§ 33 mom.
2a) stadgade
anmälan.*

vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, derom före afresan göra anmälan hos vederbörande kompanibefäl kunna sägas hvilat på en teoretiskt riktig princip. Syftet med bestämmelsen är naturligtvis att utöfver hvad som kan åstadkommas genom föreskriften i § 32 bereda kompaniombefälet kunskap om de till första uppådet hörande värnpliktiges vistelseort under hvarje tid af året, på det desse alltid må kunna anträffas med inkallelseorder i händelse af mobilisering. Erfarenheten lär emellertid hafva ådagalagt, att hvad som sålunda med stadgandet åsyftats i verkligheten icke ernåtts.

Det lider icke tvifvel, att af de till första uppådet hörande värnpliktige ett mycket stort antal årligen begifver sig till orter utom kompaniområdet för vistelse under längre tid än två månader. I detta hänseende må vara tillräckligt att hänvisa på dem, som för studier vistas vid något af universiteten, och på den massa unge arbetare, som från vissa provinser i södra och mellersta Sverige årligen söker sig upp till Norrland för arbete under åtskilliga månader af året i trävarubolagens tjänst, eller som tager anställning vid jernvägsbyggnader inom olika delar af landet. Enligt hvad allmänt vitsordas, sker dock anmälan hos kompaniombefälet rörande tillfällig vistelse utom kompaniområdet endast ytterst sällan. Vid sådant förhållande kunde förväntas, det antalet bestraffningar för försummelse att iakttaga föreskriften skulle vara betydligt. Någon särskild statistik öfver antalet försummelser af ifrågakomna speciella slag är ej att tillgå, men hela antalet åtalade förseelser mot den ifrågavarande föreskriften och mot öfriga i § 33 mom. 2 och 3 intagna särskilda bestämmelser uppgår årligen, såsom framgår af de i det föregående (sid. 2) meddelade siffror, tillhopa till ett helt ringa antal, hvaraf åter säkerligen ett fåtal utgöres af underlåtenhet att anmäla tillfällig vistelse utom kompaniområdet.

Under sådant förhållande och då för upprätthållande i allmänhet af hörsamhet mot värnpliktslagens bud ej kan vara annat än menligt, att denna lag innehåller en bestämmelse, hvars tillämpning i det närmaste fullständigt åsidosattes, nödgas komitén hemställa om upphäfvande af föreskriften i § 33 mom. 2 a) värnpliktslagen derom, att i hären inskrifven värnpliktig, som tillhör beväringens första uppådet, skall, om han vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, derom före afresan göra anmälan.

Anses föreskriften böra kvarstå, torde i allt fall blifva nödigt, att densamma erhåller annan affattning, än den nu eger, då nämligen föreskriften med sin nuvarande lydelse icke innehåller uttryckligt åläggande för den värnpliktige vare sig att uppgifva sin bostad under vistelsen utom kompaniområdet eller att anmäla sin återkomst, när den inträffar, till följd

hvaraf föreskriften i närvarande skick ingalunda är för sitt ändamål tillfredsställande.

De enligt § 33 mom. 2 b) och mom. 3 värnpligtslagen beväringssmän *Ändring i § 33 mom. 4.* af första uppbådet åliggande anmälningar äro för rullföringen och mobiliseringen af den vikt, att befrielse från dessa anmälningar ej kan ifrågasättas, men genom ändring i viss mån af bestämmelserna rörande anmälningsskyldighetens fullgörande synes kunna beredas de värnpligtige afsevärd fördel.

Enligt § 33 mom. 4 värnpligtslagen kunna nämnda anmälningar fullgöras antingen omedelbart hos kompaniombefälet eller ock genom vederbörande presterskap eller sjömanshusdirektion. Vid uttagande eller inlemnande af flyttningsbetyg hos pastorsembete, likasom vid ombyte af eller afgang från sjömanshus, inträffar emellertid ofta, att den värnpligtige förgätor att, i öfverensstämmelse med nyssnämnda lagrum samt § 80 mom. 1 och 2 inskrifningsförordningen, särskildt tillkännagifva, att flyttning också eger rum från ett kompaniombeskrifning till annat, hvilket rätteligen skulle hafva till följd, att anmälan, så framt ej förhållandet det oaktadt uppmärksammas och särskildt anmärkes å de anmälningslistor öfver tillkomst och afgang af värnpligtige, som presterskapet och sjömanshusdirektionerna enligt sistnämnda paragraf hafva att för hvarje månad öfversända till vederbörande kompaniombeskrifning, vore att anse såsom af den värnpligtige försummad, så att han gjort sig skyldig till böter. Komitén har, för undanröjdande af denna olägenhet, funnit sig böra föreslå den ändring i § 33 mom. 4 värnpligtslagen, att de nu i mom. 2 b) och mom. 3 af samma paragraf stadgade anmälningar, der de icke skett omedelbart hos kompanibefälet, skola anses ändock vara fullgjorda, så snart den värnpligtige hos vederbörande presterskap uttagit och aflemnat flyttningsbetyg eller hos vederbörande sjömanshusdirektioner anmält flyttning från ett sjömanshus till annat eller, der han från sjömanshus afgår, derom gjort anmälan hos direktionen för detsamma.

Komitén går härefter att undersöka, hvilka anordningar, utöfver de redan förordade lättnaderna för de värnpligtige, kunde af praktiska orsaker *Särskilda anordningar.* anses egnade att i sin mån förekomma försummelser.

Kallelse till inskrifning och till de i § 32 värnpligtslagen omförmälda mönstringar sker genom kungörelser, som uppläsa i kyrkorna samt införas i ortens tidningar; och på enahanda sätt verkställas i allmänhet inkallelse till tjänstgöring under fredstid, ehuru för sådan inkallelse jemväl omedelbar order stundom begagnas. *Anslags-
taflor.*

Det sätt för meddelanden till värnpliktige, som består i kungörelses uppläsande i kyrka och införande i tidningar, torde emellertid hafva i många fall visat sig mindre tillfyllestgörande för att bringa till den värnpliktiges kännedom, när, hvar och huru han skolat fullgöra en viss skyldighet. Särskildt uppstår detta förhållande, der vägen är lång till kyrkan och den värnpliktige saknar tillgång till någon af de tidningar, i hvilka kungörelsen är införd, och det är långt ifrån omöjligt, att bristande eller ofullständig kännedom af kallelsen och dess innehåll utgjort anledning till försummelser.

Enligt komiténs mening är det därför af vikt, att den påpekade bristen, så vidt ske kan, afhjelpes. Komitén har i sådant afseende tänkt sig såsom en lämplig och verksam åtgärd, att alla sådana meddelanden till de värnpliktige, som ej delgifvas dem genom omedelbar order, blefve, jemte det kungörelse fortfarande upplästes i kyrkorna och infördes i ortens tidningar, offentligen anslagna å särskilda för ändamålet afsedda tafloer på vissa bestämda platser inom kompaniområdet. De ställen, der meddelanden skulle offentligen anslås, borde naturligtvis väljas med hänsyn till förhållandena i hvarje ort. För landsbygden torde vara lämpligt, att anslagen komme att finnas vid kyrkorna och andra platser, der ortens befolkning samlas i större antal, vid vissa vägskilnader o. s. v.; för städerna vid torg, i närheten af större arbetsplatser o. s. v.

Derigenom att de värnpliktige komme att efter hand tillvänjas att å de för offentliga anslag bestämda platserna söka upplysning om allt, som rör deras värnplikt, skulle anordningen sannolikt komma att anseeligt underlätta alla meddelanden från befälet till de värnpliktige och således äfven inkallelsen till rikets försvar i händelse af krigsfara.

Undervisning.

Komitén har i det föregående redan haft anledning framhålla önskvärdheten deraf, att de värnpliktige under öfningstiden erhålla någon undervisning i uppsättande af skriftlig bostadsuppgift, men det är tydligt, att i allmänhet hvarje åtgärd, som bidrager att för de värnpliktige klargöra deras framtida åligganden, bör vara egnad att i sin mån nedbringa antalet förseelser. Efter komiténs mening har det också varit välbetänkt att, på sätt i instruktionen för rekrytutbildningen vid infanteriet allt sedan år 1894 skett, föreskrifva, att undervisning skall meddelas beväringssrekryten om de skyldigheter, som åligga värnpliktig, hvilken icke är inkallad till tjänstgöring. Blefve upplysningarna derom till begagnande vid undervisningen skriftligen affattade i mycket korta och lättfattliga ordalag, och upplysningarna i samma ordalag finge åtfölja inskrifningsböckerna, i hvilka redan nu på grund af § 19 punkten e) värnpliktslagen intages ett utdrag af vissa lagar och stadganden, hade man onekligen i görligaste mån förebyggt förseelser

mot värnpligtslagen på grund af okunnighet hos de värnpligtige om hvad dem i sådan egenskap ålåg.

Erfarenheten torde hafva ådagalagt angelägenheten deraf, att jemväl de, hvilka efter slutad anställning vid härens eller flottans stam öfverföras till beväringen, dervid särskildt meddelas undervisning om hvad de för framtiden såsom beväringmän hafva att iakttaga.

De anteckningar, som hos presterskapet föras öfver befolkningen, *Begränsning af giltighetstiden för flyttningsbetyg.* bilda i så väsentlig mån underlag för redovisningen och rullföringen af de värnpligtige, att möjligen befintliga brister i systemet för kyrkobokföringen med hvad dertill hörer måste återverka på ordningen inom värnpligtsväsendet.

Genom införande i 1894 års kyrkoskrifningsförrättning af förbud mot utfärdande af flyttningsbetyg till obekant ort och genom föreskrift i sammanhang dermed, att presterskapet uti inflyttningsorten skall omedelbart efter flyttningsbetygs aflemnande derom underrätta pastorsembetet i den församling, derifrån flyttningen skett, har otvifvelaktigt undanröjts en del af de olägenheter, som för värnpligtsväsendet uppstå af det ofta förekommande oskick, att personer, som uttagit afflyttningsbetyg, i årtal underlåta att inskrifva sig i någon församling. De nya föreskrifterna hafva åstadkommit, att den, som uttagit flyttningsbetyg, icke kan inskrifvas i annan församling, utan att pastor i afflyttningsorten derom erhåller kännedom och blifver i tillfälle att afföra honom i böckerna för sin församling. Men ännu qvarstår den olägenhet, att det står flyttningsbetygets innehafvare öppet att för obegränsad tid uppskjuta sin anmälan om inflyttning i annan församling, utan att flyttningsbetyget förlorar sin giltighet. Under hela den tid, han sålunda så att säga går med flyttningsbetyget på fickan, undandraget han sig, till skada icke minst för ordningen inom värnpligtsväsendet, kontroll öfver sin vistelseort.

Ett dylikt förfarande synes böra så vidt ske kan förebyggas, och för sådant ändamål har komitén ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke genom tillägg i kyrkoskrifningsförrättningen giltigheten af uttaget flyttningsbetyg kunde vara begränsad till viss skälig tid, exempelvis fyra månader från betygets utgifvande.

Finge afflyttningsbetyget en begränsad giltighetstid, så att vederbörande efter denna tids förlopp icke vidare kunde begagna sig af detsamma, utan nödsakades åter vända sig till pastor i afflyttningsorten, skulle det anmärkta missbruket utan tvifvel väsentligen stäfas och derigenom i särskilda hänseenden vinnas betydande fördelar för värnpligtsväsendet.

*Tvångs-
medlet hemt-
ning mera
effektivt.*

Såsom tvångsmedel mot värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från inskrifningsförrättning, har värnpligtslagen i § 41 stadgat, jemte bötesstraff, att den värnpliktige skall i hvarje fall vara underkastad äfventyr att blifva hemtad på egen bekostnad.

Stadgandet om hemtning skulle antagligen hafva visat sig såsom tvångsmedel särdeles verksamt, derest möjligt varit att tillämpa detsamma med kraft. Men då värnpliktig ej kunnat för undergående af inskrifning hemtas annat än till någon af de vanliga inskrifningsförrättningarna inom bataljonsområdet, hvilka pågå under endast kort tid af året, har den tredskande, genom att vid denna tid hålla sig undan, kunnat utan synnerlig svårighet undvika att blifva hemtad. Exempel lära ej heller saknas derpå, att unge män med fast anställning vid tiden för inskrifningsförrättningarna med sina principalers medgifvande begifvit sig på någon kort resa för att icke blifva utsatte för äfventyret att med anledning af uteblifvande från inskrifningen varda genom hemtning inställda. Medelst sådant undanhållande och genom erläggande af ganska måttliga bötesbelopp kan under nuvarande förhållanden en värnpliktig år från år undandraga sig värnpligtens fullgörande. Ja, han skulle kunna göra det helt och hållet samt sålunda så att säga friköpa sig från värnpligten.

Annorlunda komme förhållandena att gestalta sig, om de försumlige vore utsatta för äfventyr att blifva hemtade till inskrifning, när helst de under året anträffades. En sådan anordning borde vara egnad att redan efter någon kort tids tillämpning ej obetydligt minska fallen af uteblifvande.

För ändamålet skulle erfordras sådana ändringar i och tillägg till nuvarande §§ 19, 20, 22 samt 41 värnpligtslagen, att inskrifning af värnpliktig, som hemtas, må kunna ega rum, utom vid de vanliga inskrifningsförrättningarna, jemväl icke allenast hos vederbörande inskrifningsrevision, utan äfven, dock endast den tid af året, då inskrifningsförrättning eljest icke pågår, genom befälhafvaren för inskrifningsområdet, hvilkens beslut likväl borde anmälas hos näst derefter sammanträdande inskrifningsrevision och af densamma pröfvas.

Till inskrifningsrevisionens sammanträden, som hållas allenast fjorton dagar eller något derutöfver efter sista inskrifningsnämnds-sammanträdet för året och som räcka blott ett par dagar, lära knappast kunna genom hemtning inställas andra tredskande än sådana, som anträffas inom orten, hvaremot, då snart sagdt obegränsadt rådrum komme att stå till buds för vederbörandes inställande hos befälhafvaren, i sistnämnda fall kunde ifrågakomma hemtning äfven från aflägsen ort. Hemtningen skulle då kunna blifva förenad med jemförelsevis större obehag för den, som hemtas,

och med större kostnader, hvilka komme att drabba den värnpligtige, om han förmådde gälda dem, men i annat fall statsverket.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter och då svårigen på förhand kan beräknas, i hvilken omfattning hemtning af uteblifne till inskrifning genom befälhafvaren kunde ifrågakomma, så vida stadgandet derom finge gälla alla förfallolöst uteblifne, synes försigtigheten bjuda, att hemtning till inskrifning genom befälhafvaren användes endast vid fall af upprepad tredska, och att stadgandet alltså komme att gälla blott dem, som förfallolöst uteblifvit mer än en gång.

Tillika synes dock någon ändring böra vidtagas uti inskrifningsförrordningen, §§ 33 och 99. Dessa paragrafer innehålla bestämmelser, enligt hvilka inskrifningsnämnd och kompaniområdesbefälhafvare, när värnpligtige, som uteblifvit från inskrifning eller samling till vapenöfning, antagas kunna i orten anträffas, »må» anmoda krono- eller polisbetjening att hemta desse. Ändamålsenligare torde vara, derest i stället stadgades, att till krono- eller polisbetjening »skall» i hvarje fall aflemnas uppgift å de förfallolöst uteblifne, hvilka synas möjligen kunna anträffas, för deras hemtande, så vidt ske kan.

Vid undersökning af frågan, *huruvida och i hvad mån de nuvarande bötes- och förvandlingsstraffen för öfverträdelse af värnpligtslagen må kunna mot annan lämplig bestraffning utbytas*, har komitén att icke ensamt taga hänsyn till det större eller mindre behovet af straffskärpning i och för upprätthållande af nämnda lags behöriga efterlefnad, utan äfven att tillse, hvilka arter af straff må anses böra företrädesvis komma till användning vid bestraffande af förseelser utaf ifrågavarande slag. *Straffen.*

Det lär framför allt hafva varit den omständigheten, att årligen ett jemförelsevis mycket betydligt antal värnpligtige, hvilka ålagts böter enligt värnpligtslagen, aftjenat dessa böter med förvandlingsstraff af kortvarigt fängelse, som riktat uppmärksamheten på önskvärdheten af någon förändring.

Redan år 1893 väcktes inom Riksdagens Andra kammare motion i syfte att de böter, som åläggas enligt värnpligtslagen, skulle vid bristande tillgång ej vidare förvandlas till fängelse, utan i stället aftjenas genom ökning af den tid, under hvilken den bötfälde skulle undergå vapenöfning.

*Tidigare
förslag.
Riksdagen
1893.*

Till stöd för framställningen anfördes af motionären i hufvudsak följande: Allmänt erkändt syntes vara, att de korta frihetsstraffen utgjorde

ett synnerligen otillfredsställande straffmedel; någon egentlig fångvård medgäfvade de icke, och i samma mån de talrikt förekomme, förlorade de i väsentlig mån egenskapen att verka afskräckande; på den förhårdade lagöfverträdaren hade de alls ingen verkan, för den mindre förhårdade eller mindre lättsinnige åter vore de ett allt för hårdt straff, i det de ofta i långt högre grad, än af hans förbrytelse föranleddes, medförde en för honom ödesdiger rubbning i hans ekonomiska förhållanden och fläckade hans sociala anseende. Insigten häraf hade ock, som bekant, under senare år i hela den civiliserade världen framkallat en stark rörelse mot dessa straff, hvilka man önskade utbyta mot andra straffarter. Särskildt hade man i sådant hänseende framhållit det vilkorliga domfällandet, hvilket system redan vunnit insteg i åtskilliga utländska lagar, och hvarom fråga varit å bane jemväl hos oss. Då frågan om lämpligheten af ett vilkorligt domfällande emellertid ännu i utlandet vore föremål för menings-skiljaktigheter och det tilläfventyrs komme att dröja länge nog, innan opinionen i detta ämne inom vårt land blefve stadgad, vore det desto angelägnare att tillse, om icke lagstiftaren i ett eller annat fall, der olägenheterna af de kortvariga frihetsstraffen särskildt skarpt framträdde, skulle kunna på annat sätt vinna sitt mål. Närmast hade motionären dervid tänkt på de fängelsestraff, som uppkomme genom förvandling enligt allmän strafflag af de i värnpligtslagen stadgade böter. Antalet ynglingar, som på grund af underlåtenhet att i ett eller annat fall ställa sig värnpligtslagens föreskrifter till efterrättelse finge göra kortvariga besök i våra fängelser, vore i sjelfva verket redan nu så stort, att det måste väcka hvarje tänkande mans allvarliga bekymmer, och något tvifvel funnes väl knappast derom, att med den nyligen beslutade utsträckningen af värnpligten detta förhållande ingalunda skulle minskas, utan snarare efter all sannolikhet i ännu högre grad göra sig gällande. Under de fem åren 1887—1891 hade tillsammans icke mindre än 4,693 värnpligtige undergått förvandlingsstraff i saknad af tillgång att gälda böter, ådömda efter värnpligtslagen. Det syntes ligga i öppen dag, att detta vore ett svårt missförhållande, som med görligaste första borde afhjelpas. Att så många af landets vapenföra ynglingar finge göra sin första bekantskap med värnpligten genom att sättas i fängelse, kunde icke bidra till en rätt uppfattning af deras skyldigheter mot fosterlandet. Ett sådant slösande med fängelsestraff för förseelser, hvilka af allmänna opinionen icke erkändes såsom verkliga förbrytelser, måste äfven i hög grad nedsätta fängelsestraffets anseende. Intet tvifvel rädde väl heller derom, att den tid, som åtginge för dylika böters aftjenande, vore fullkomligt bortkastad både för

den straffade och för staten, hvilken dock för dessa straffs utkräfvande ärligen finge vidkännas ganska betydande kostnader.

I hvilken riktning reformen i detta fall borde gå, syntes motionären hafva blifvit af nuvarande chefen för fängvården riktigt angifvet uti ett af honom i februari 1890 till regeringen inlemnadt memorial. I detta yttrades rörande de värnpligtige bland annat:

»Att fängvården under de tre till fem dagar, deras vistelse i fängelserna varar, skulle kunna varaktigt påverka deras pligtbegrepp är föga troligt, likasom platsen tydligen icke väl lämpar sig för lifvande af deras fosterlandskarlek, men det kan möjligen befaras, att fängelseminnena i andra afseenden göra mera varaktiga likasom i olika riktningar mindre förmånliga intryck på de ungas sinnen. Derest icke de för ifrågasvarande försummelser ådömda böter kunna aftjenas i särskilda militärarrest, förefaller det mig såsom väl värdt att öfverväga, huruvida icke påföljden för dessa uteblifvanden kunde sättas i utsträckta skyldigheter inom värnpliktsområdet, vare sig genom förlängd tjänstetid eller annorledes, hellre än att allt fortfarande låta, på sätt nu eger rum, fängelserna blifva för en stor del af den värnpliktiga ungdomen ett slags förskolor för dess utbildning till fosterlandets försvar.»

Motionären, som till alla delar instämde i detta uttalande, ansåg för sin del att, om det ådömda bötesbeloppet finge aftjenas med öfningsdagar vid den afdelning af armén eller flottan, den bötfälde tillhörde, skulle hans moral icke behöfva skadas och på samma gång såväl han sjelf som staten hafva nytta af den ökade utbildning, som härigenom komme honom till del, och det afskräckande i straffet ändock vara fullt tillgodosedt. Någon nämnvärd ökad kostnad för statsverket borde näppeligen en dylik anordning förorsaka. Snarare kunde det väl med fog sättas i fråga, om icke alla de kostnader, statsverket nu finge ändamålslost vidkännas för upprätthållande af sakernas nuvarande ordning, vore fullt så dryga som kostnaden för de bötfäldes öfvande under ytterligare några dagar.

Lagutskottet, till hvars förberedande behandling ifrågasvarande motion hänvisades, betecknade uti afgifvet utlåtande det framlagda förslaget såsom särdeles behjertansvärdt.

Lika med motionären fann utskottet flertalet af de förseelser, hvarför värnpliktslagen stadgade bötesstraff, vara af öfvervägande disciplinär beskaffenhet, för hvilka också, vid bristande tillgång till böternas gäldande, förvandlingsstraffet syntes lämpligast böra iklädas formen af ett disciplinstraff. På sätt motionären sjelf anmärkt, vore det emellertid en temligen vanskelig uppgift att bland de straffformer, som i sådant hänseende kunde komma i betraktande, välja den för hvarje fall lämpligaste. Den form,

motionären förslagsvis förordat, eller en anordning, enligt hvilken de ådömda böterna finge aftjenas med öfningsdagar vid den afdelning af armén eller flottan, den bötfälde tillhörde, kunde nog synas beaktansvärd, men ett likartadt genomförande kunde, enligt utskottets förmenande, möta svårigheter af praktisk art och föranleda rubbningar af den för de olika vapenlagen och fördelningarne inom armén gällande tjänstgöringstid o. d. Utskottet höll väl före, att den för armén gällande disciplinstadga borde kunna lemna god ledning vid träffandet af det val, förslagets antagande nödvändiggjorde, men tilltrrodde sig icke att i sådant hänseende göra något bestämdt uttalande, utan ansåg sig bäst främja motionens syfte genom att hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga under öfvervägande, huruvida icke förändrade föreskrifter i fråga om förvandling af böter, ådömda enligt värnpligtslagen, kunde anses erforderliga, och derefter till Riksdagen afgifva det förslag i ämnet, hvartill anledning kunde förefinnas.

Emot utskottets hemställan hade emellertid reservation afgifvits af, bland andra, en utskottsledamot från Andra kammaren, hvilken stödde sitt yrkande om afslag å motionen derpå, att densamma, ehuru den ginge i rätta riktningen, icke sträckte sig tillräckligt långt. Enligt reservantens uppfattning borde, för att i fråga om straffen måtte vinnas full jemlikhet mellan värnpligtige i olika ekonomiska villkor, icke vidare åläggas böter, utan alla förseelser af värnpliktig mot värnpligtslagen bestraffas med ökad antal öfningsdagar. Något förslag derom kunde emellertid, såsom gående utöfver motionen, ej i frågans dåvarande läge göras till föremål för Riksdagens beslut.

Då ärendet förekom hos Andra kammaren, ställde sig ett stort antal ledamöter under öfverläggningen på samma ståndpunkt som reservanten, och ehuru det erkändes, att de gällande bestämmelserna om förvandling af böter, ådömda enligt värnpligtslagen, vore mindre tillfredsställande, beslöt kammaren för sin del att afslå den af utskottet gjorda hemställan. Beslutet fattades med 130 röster mot 61, hvilka senare afgåfvos för bifall till utskottets förslag.

Första kammaren åter biföll utan votering utskottets hemställan efter en kortare diskussion, under hvilken å ena sidan vitsordades behovet af förändring uti de förhållanden, som föranledt den ifrågavarande motionen, men å andra sidan från flera håll uttalades betänkligheter, särskildt ur militär och praktisk synpunkt, mot ersättande af fängelse såsom förvandlingsstraff med utsträckt tjänstgöring. Såsom åtgärder, bättre egnade att råda bot för de missförhållanden, som förefunnes, föreslogs under diskussionen, dels att förvandlingsstraffet skulle aftjenas i militär-

hakte, och dels att den till de värnpligtige under vapenöfnings tiden utgående dagaflöningen skulle tagas i anspråk för gäldande af böter, som ålagts för förseelser mot värnpligtslagen.

Ehuru, i anseende till kamrarnes skiljaktiga beslut, någon skrifvelse i ämnet af Riksdagen ej kom till stånd, fann statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet sig af hvad inom Riksdagen förekommit för-^{Utlåtande från t. f. chefen för generalstaben 1896.} anlåten att genom embetsskrifvelse den 4 januari 1894 anmoda t. f. chefen för generalstaben att till Kongl. Maj:t afgifva på erforderlig utredning grundadt yttrande, i hvad mån det i värnpligtslagen bestämda straff af böter med deraf, vid bristande tillgång till böternas gäldande, såsom förvandlingsstraff följande straff af fängelse skulle kunna för vissa af de i lagen upptagna försummelser utbytas mot annan mera efter försummelsernas art lämpad bestraffning, såsom utsträckt tjänstgöringsskyldighet eller annat sådant. I skrifvelsen uttalades, att detta utbyte vore önskligt ur flere synpunkter, särskildt ur den, att det under nuvarande förhållanden måhända väl ofta såsom förvandlingsstraff tillämpade kortvariga frihetsstraffet måtte mera sällan komma till användning för de värnpligtige.

Det sålunda infortrade utlåtandet afgafs den 13 april 1896. I detsamma påpekades, hurusom de i fredstid förekommande försummelserna mot värnpligtslagen, för hvilka samtliga försummelser användes straffarten böter med förvandling till fängelse vid bristande tillgång, utan tvifvel vore sig emellan af tämligen skiljaktig natur.

I fråga om *uteblifvande från inskrifningsförrättning* erinrades, att detta ej vore en militär förseelse, utan en försummelse af en rent medborgerlig pligt, och att det följaktligen svårligen kunde vara öfverensstämmande med riktiga lagstiftningsgrunder att för sådan försummelse stadga ett rent militärt straff. Det vore ock motbjudande, att icke säga ur försvarssynpunkt högst betänkligt och ändamålsvidrigt, att göra tjänstgöring, som enligt § 27 mom. 1 värnpligtslagen icke finge afse annat än den värnpligtiges militära utbildning, till ett straff. Derest, trots allt detta, en sådan anordning vidtoges, så skulle detta straff dock icke kunna tillämpas å de värnpligtige, som befunnes vara till krigstjänst oförmögne och därför icke öfvades, likasom ej heller å vissa värnpligtige, som öfverföras omedelbart till landstormen med tjänstgöringsskyldighet endast under krig. Något annorlunda tycktes förhållandena skola gestalta sig, derest, i stället för utsträckt tjänstgöringsskyldighet, användes såsom straff något slags »militär arbetsskyldighet», hvilken skyldighet, i motsats mot den militära tjänstgöringsskyldigheten, skulle kunna för de till krigstjänst oförmögne och de till landstormen omedelbart öfverförde omsättas uti

»arbetsskyldighet för något icke militärt statsändamål» eller möjligen äfven för ett »kommunalt» ändamål. Mot den militära arbetsskyldighetens införande mötte dock praktiska hinder, de der vore svåra eller nära nog omöjliga att öfvervinna, och sannolikt skulle de praktiska hindren för anordnandet af motsvarande arbetsskyldighet för icke-militära stats- eller kommunala ändamål, vid närmare pröfning, finnas lika svåröfvervinneliga. Men ej nog härmed. Det gäfves en särskild omständighet, som talade kraftigt emot lämpligheten af vare sig »utsträckt tjenstgöringsskyldighet» eller »särskild arbetsskyldighet» såsom straff för uteblifvande från inskrifningsförrättning, nämligen den, att sagda straff, på sätt t. f. chefen för generalstaben sökte ådagalägga, skulle komma att drabba den värnpliktige först efter det han verkligen fullgjort sin förut försummade pligt och, hvad särskildt den till krigstjenst oförmögne vidkomme, efter det denne redan undfått frikallelse från värnpliktens fullgörande. Straffet skulle få ett slags sken att följa på pligtuppfyllelsen, och ej, såsom det borde, på pligtförsummelsen, och detsamma komme att mista hvarje antydning, att det vore ett medel till den försumliges förbättring och till stärkande af hans pligtkänsla.

Hvad sålunda anförts mot införande af tjenstgörings- eller arbets-skyldighet såsom straff för uteblifvande från inskrifningsförrättning gällde, enligt t. f. chefs för generalstaben uppfattning, i det stora hela jemväl i fråga om sådant straffs användning mot värnpliktig för *försummelse att inställa sig till tjenstgöring i fred*. Ehuru sistnämnda försummelse både kunde och borde militäriskt bestraffas, och de undantagsfall, der (på grund af iråkad oförmögenhet till krigstjenst) en omsättning uti arbetsskyldighet för icke-militärt ändamål behöfde komma i fråga, antagligen icke kunde blifva särdeles talrika, syntes användning såsom straffart af »utsträckt tjenstgöringsskyldighet» så förkastlig ur försvarsväsendets synpunkt, att den icke borde ifrågasättas.

Man hade visserligen velat drifva den satsen, att nämnda s. k. straffart icke skulle vara något verkligt nytt, utan redan ega hemul i vårt lands krigslagstiftning. Man hade jemfört den med den »exercis, vaktgöring och handräckning utom vanlig ordning», som för närvarande, jemte åtskilliga andra s. k. »tillrättavisningar», finge, enligt § 24 a) af gällande disciplinstadga för krigsmakten, användas för »förseelser och oarter», som icke påkallade ansvar enligt strafflagen för krigsmakten. Men denna jemförelse vore i hög grad haltande. Mot tillrättavisningen: »exercis utom vanlig ordning» svarade, enligt nyss återopade paragraf af disciplinstadgan, förseelserna: »bristande uppmärksamhet under exercis» eller »tröghet under exercis», och om sagda tillrättavisning användes för någon af dessa förseelser, borde inkast deremot ej kunna göras. Tillrättavisningen tjenade i

sådant fall att omedelbart godtgöra den skada, som »förseelsen» kommit å stad, och vore sålunda väl afvägd. Nämnda § 24 i disciplinstadgan kunde visserligen icke sägas formellt hindra användande af tillrättavisningen: »exercis utom vanlig ordning» äfven för andra i paragrafen uppräknade förseelser och oarter, men en insigtsfull befälhafvare låte säkerligen icke af denna omständighet förleda sig att bland de mångahanda olika »tillrättavisningar», som stode honom till buds, utvälja den, som minst egnade sig efter dessa förseelsers art och som, använd för dem, måste betecknas såsom ändamålsvidrig. Men till sådan felaktighet skulle vårt lands värnpliktslagstiftning göra sig saker, derest utsträckt tjänstgöringsskyldighet stadgades såsom straff för försummelse af beväringssman att inställa sig till tjänstgöring.

I sitt utlåtande utvecklade t. f. chefen för generalstaben närmare de praktiska svårigheter, som skulle möta mot lämpligt anordnande af den ifrågasatta särskilda militära arbetsskyldigheten. Uttalandet i detta ämne torde böra ordagrant återgifvas och är af följande lydelse:

»Till en början erinrar jag derom, att man, vid ifrågakommande tillämpning af denna senare straffart, icke med fog kunde bortse från den allmänna fordran, hvilken enligt det föregående måste uppställas på hvarje straff, det der skall användas mot försummelser, som kunna periodiskt återupprepas, nämligen att straffet skall vara fullbordadt, innan tillfälle till försummelsens återupprepande inträder. Det synes mig sålunda alldeles oeftergifligt, att den arbetsskyldighet, hvarom här är tal, icke får ställas i något slags samband med beväringssmannens tjänstgöring under det år, som *följer efter* försummelseåret, utan måste fullgöras så snart ske kan och i alla händelser *innan* inryckning till föreskrifven tjänstgöring får ifrågakomma. Har straffet icke blifvit verkställt före inryckningen till denna tjänstgöring, och den försumlige inrycker samman med öfrige beväringssmän, borde straffet genast verkställas, hvarefter han skulle hemförlofvas, för att nästa år fullgöra den försummade tjänstgöringen. Detta nödtvungna 'uppskof med tjänstgöring' blefve tillika ett slags särskild ingalunda olämplig straffpåföljd, förutsatt likvisst att möjlighet för den försumlige att aftjena sitt straff före inryckningen till tjänstgöring året näst efter det, under hvilket försummelsen blifvit begången, städse och öfverallt förefunnes. Men härvid börja svårigheterna för denna straffarts tillämpning.»

»Endast truppförbanden af specialvapnen — men icke ens dessa samt och synnerligen — äfvensom några infanteriregementen samt flottans afdelningar äro, enligt nu gällande försvarsorganisation, *ständigt*

tjenstgörande eller ega ett skoletablisement, derinom den militära verksamheten fortgår *oafbrutet år från år*. Öfriga truppförbands etablisement stå deremot öde under större delen af året, och endast under de årligen anbefallda mötena, högt räknadt under 4 eller 4 $\frac{1}{2}$ månader af sommaren, äro större eller mindre afdelningar af vederbörliga truppförband derstädes sammandragna. Ständigt tillgängliga lokaler för det ifrågasatta arbetsstraffets tillämpning förefinnas sålunda endast vid de först nämnda militära etablisementen, och på dessa etablisement torde falla allenast något litet mer än $\frac{1}{3}$ af de försummelser, som årligen skulle komma att aftjenas genom sagda straff, medan de återstående $\frac{2}{3}$ komma på de endast under sommaren tillgängliga etablisementen å mötesplatserna. Sammanlagda årligen tjänstgöringsskyldiga beväringstyrkan vid de först nämnda truppförbanden och flottans stationer utgör nämligen icke mer än ungefär hälften af den de icke ständigt tjänstgörande truppförbanden tilldelade tjänstgöringsskyldiga beväringstyrkan.»

»Innan de oundgängliga följderna af nu vidrörda förhållanden närmare skärskådas, måste några ord nämnas om sjelfva den ifrågasatta arbetsskyldigheten. Varaktigheten af densamma torde vara ganska svår att bestämma. Kortare varaktighet lär emellertid icke kunna ställas i utsigt, än den, som för närvarande gäller för förvandlingsfängelsestraffet, d. v. s. 5 eller 7 dagar. Svårigen heller längre varaktighet än dubbla denna tid, d. v. s. 10 eller 14 dagar, särskildt med fäst afseende derpå, att 2. årets beväringstjänstgöring, enligt värnpliktslagen, icke har mer än 22 dagars varaktighet. Tvenne olika tidslängder måste alltid finnas, för att motsvara: den kortare, 'försummelse första gången', och den längre 'upprepad försummelse'.»

»Den sysselsättning, som gäfves åt de arbetsskyldige, kunde tydligen icke rättas efter hvars och ens yrke i borgerliga lifvet, utan måste varda af den art, att hvarje arbetsskyldig kunde deltaga uti densamma, vare sig han egde någon särskild yrkesskicklighet eller ej. Tjänstgöringsreglementet Del II kap 1 § 1 mom. 3 talar om 'sådana handräckningsarbeten, som i allmänhet eller under särskilda förhållanden kunna hänföras till manskaps åligganden i kronans och särskildt vederbörande regementes tjänst', och här har man säkerligen den bästa definition på den art af sysselsättning, som skulle kunna gifvas åt de arbetsskyldige beväringsmännen. Att särskilda sådana handräckningsarbeten, i tämligen stor omfattning, skulle med ganska mycken nytta kunna sättas i verket å de icke ständigt tjänstgörande truppförbandens mötesplatser, håller jag för sannolikt, men vida svårare

torde det vara vid de öfriga truppförbanden, som ega omsorgsfullt uppförda kasernetablissemment. Der fruktar jag, att de arbetsskyldige i allmänhet icke kunde få stort annan användning, än att, i stället för ett motsvarande antal af den tjänstgörande manskapsstyrkan, förrätta de så att säga dagliga handräckningarna för städning och renhållning m. m. d. inom etablissemmentet, och sedan dessa handräckningar för dagen blifvit undangjorda, komme de att gå och slå dank inom etablissemmentet till föga fromma vare sig för staten eller för dem sjelfva eller för den i tjänstgöring varande personalen, som komme att varda åsyna vittnen till denna straffverkställighet.»

»Hvad antalet arbetsskyldige, som årligen vore att emotse, vidkommer, lemnar Bil. III b den upplysning, att antalet fall af försummelsen: »uteblifvande från tjänstgöring» i medeltal för år uppgår till 811 för 1. årets tjänstgöring och till 1,307 för 2. årets tjänstgöring. Vore nu beväringstyrkan fullkomligt jemt fördelad på arméens 53 regementen och likställda truppförband och flottans 2 stationer, skulle på ett hvart af dessa komma 15 straffall för försummelse af 1. årets tjänstgöring och 24 af 2. årets tjänstgöring eller sammanlagdt 39. Men som regementena af infanteriet och de båda större trängbataljonerna hafva vida flere beväringmän sig tilldelade, än öfriga truppförband, torde på hvardera af de förstnämnda böra räknas bortåt 60 försummelsefall, hvilket antal väl kan anses motsvara omkring 50 arbetsskyldige. Här vid lag, såsom alltid vid fråga om påräknelige värnpliktige, måste nämligen ett icke ringa afdrag göras från de siffror, som erhållas så att säga på teoretisk väg.»

»Sedan sålunda antalet arbetsskyldige, ej mindre än arbetsskyldighetens antagliga varaktighet och dess närmare beskaffenhet, blifvit klargjorda, återupptager jag frågan om hvad följderna månde varda deraf, att lokaler för straffets aftjenande endast vid vissa truppförband förefinnas städse tillgängliga. Endast vid dessa blefve det möjligt att anordna det ifrågasatta arbetsstraffet så, som det nu varande förvandlingsfängelsestraffet är anordnadt, nämligen att, när helst man lyckades få tag i en försumlig beväringssman, denne genast kunde afföras till truppförbandets etablissemment för straffets aftjenande; att äfven från den försumliges sida frivillig inställelse derstädes för samma ändamål icke vore utesluten, må framhållas i förbigående. Men på detta sätt skulle, såsom ofvan blifvit anmärkt, allenast omkring $\frac{1}{3}$ af de straffskyldige kunna aftjena sitt straff, hvarförutom straffets verkställighet skulle lemna synnerligt mycket öfrigt att önska, särskildt om händelsen fogade så, att ett större antal af de straffskyldige inställde sig samtidigt.»

»Med de återstående $\frac{2}{3}$ af de straffskyldige skulle förhållandena vara rakt motsatta. Här vid lag vore det ur straffverkställighetens synpunkt synnerligt önskligt, för att icke säga oundgängligt, att de straffskyldige inställde sig samtidigt eller ock uti vissa, två eller flere, omgångar under pågående mötestid, och i fråga om desse straffskyldige vore det omöjligt att låta straffets aftjenande följa omedelbart på den försumliges anträffande. Vid här i fråga varande truppförband måste de straffskyldige på militäriskt sätt inbeordras till straffets undergående, och detta inbeordrande kunde, hvad dem vidkommer, hvilka försummat 2. årets tjänstgöring, som plägar avsluta årets mötesföljd, omöjligen ske förr än under det derpå följande året, men dock så, att desse straffskyldige icke blefve underkastade den i det föregående omnämnda särskilda straffpåföljden (ett års nödtvunget uppskof med tjänstgöring), medan åter de, som försummat 1. årets tjänstgöring, hvilken plägar komma först uti den årliga mötesföljden, och som icke heller lämpligen kunde inbeordras till straffets aftjenande förr än under det år, som följde näst efter det, då försummelsen blifvit begången, icke kunde undgå att vara underkastade sagda särskilda straffpåföljd.»

»Den utredning, som nu blifvit lemnad, synes mig hafva ådagalagt, att den ifrågasatta straffarten: 'särskild militär arbetsskyldighet' svårligen kan tillämpas på tillfredsställande sätt inom försvarsväsendet, hvarken sådant detta för närvarande är eller i en framtid kan vara organiseradt. De militära kasern- eller barack-etablissemangen äro inga straffanstalter, och enligt min uppfattning böra de heller icke göras till något dylikt. Härmed vare icke sagdt, att icke straff verkställas eller böra verkställas inom dem, men endast för disciplinära förseelser och med tillämpning af strafflagens för krigsmakten föreskrifter, och då de värnpliktige för underlåten inställelse till tjänstgöring i fred icke straffas i enlighet med ofvannämnda strafflag, synas de icke heller böra aftjena straffen inom krigsmaktens lokaler utan, om de icke ega förmåga att gälda böterna, till civil myndighet öfverlemnas.»

Enligt t. f. chefens för generalstaben mening talade mot användande af ökad militär tjänstgöringsskyldighet eller särskild arbetsskyldighet såsom straff för *uteblifvande från mönstring* i stället för nu stadgade bötesstraff alla de omständigheter, hvilka framhållits i fråga om uteblifvande från tjänstgöring, men dessa omständigheter finge härvid icke obetydligt ökad vikt. Försummelsefallen vore nämligen mer än tre gånger så många och beräknades i medeltal för åren 1888—1891 till 7,238 (laga kraftvunna),

hvilka, likformigt fördelade på arméens samtliga regementen och på flottstationerna, skulle lemna ett antal af omkring 130 på hvart och ett af dem, medan i verkligheten på hvarje regemente af infanteriet skulle komma ett antal af omkring 200. Antalet öfnings- eller arbetsskyldige för utblifvande från tjänstgöring vore förut beräknadt till 50 vid ett infanteriregemente. Sålunda skulle årligen omkring 250 värnpliktige lemnas sysselsättning vid truppförbandets etablissemang.

Att låta dessa värnpliktige undergå fortsatt vapenöfning borde af principiella skäl anses olämpligt. Det skulle leda derhän, att militäröfningarna i nationens ögon finge bilden af straff i stället för att betraktas såsom en medborgerlig pligtuppfyllelse, hvilken det vore en heder att hafva fullgjort. Ett ej ringa antal befäl måste vid hvarje regemente inkallas för dessa värnpliktiges öfvande under en tidrymd vexlande mellan 6 och 14 dagar, hvilket skulle förorsaka staten en onödig kostnad. Bättre vore visserligen att använda de värnpliktige, hvarom här vore fråga, till inom etablissemangtet förefallande göromål. Men för de svårigheter, som dervid mötte, hade förut redogjorts, och svårigheterna ökades genom antalets storlek.

Ej heller i afseende på straffbestämmelserna för *uraktlåten anmälan om flyttning* från ett kompaniområde till annat, om afgang från sjömanshus eller om längre tids vistelse utom kompaniområdet kunde t. f. chefen för generalstaben förorda den ifrågasatta förändringen.

Den utredning, som af t. f. chefen för generalstaben sålunda lemnades i fråga om utbyte af de nuvarande straffen för förseelser mot värnpliktslagen emot utsträckt tjänstgöringsskyldighet eller dylikt, utmynnade alltså uti ett afstyrkande af åtgärd i sådan riktning.

Som emellertid i det underdåniga utlåtandet tillika väcktes åtskilliga förslag, bland annat om ändring i gällande bestämmelser angående visse å sjömanshus inskrifne personers värnpliktsförhållanden, samt yttrande, som med anledning af utlåtandet inforrats från flottans målsmän, icke ännu till Kongl. Maj:t inkommit, hafva de ämnen, som i t. f. chefs för generalstaben utlåtande berörts, ej hittills blifvit föremål för slutlig behandling hos Kongl. Maj:t.

Frågan om ändrade bestämmelser rörande straffen för förseelser mot värnpliktslagen har emellertid varit föremål för ytterligare öfverläggningar inom Riksdagen.

*Förslag vid
1898 års
riksdag.*

I en vid 1898 års Riksdag inom Andra kammaren väckt motion hemställdes, att Riksdagen genom skrifvelse måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida ej genom förändrade bestämmelser i värnpliktslagen det missförhållandet måtte kunna rättas, att en stor del af den värnpliktiga ungdomen straffades med fängelsestraff för förseelser mot värn-

pligtslagen, samt att Kongl. Maj:t derefter ville till Riksdagen göra den framställning, hvartill en dylik utredning funnes böra föranleda.

Motiveringen till den sålunda afgifna framställningen innehöll först en redogörelse för den vid 1893 års riksdag i ämnet afgifna motionen och den behandling densamma undergått inom lagutskottet och Riksdagens båda kamrar. Derefter fortsatte motionären:

»Den under ärendets behandling från flera håll uttalade förhoppningen, att frågan med första skulle genom en ny motion bringas under Riksdagens pröfning, har icke gått i fullbordan, och under en tid af fem år har nu erfarenhet kunnat vinnas, huruvida det ifrågavarande missförhållandet verkligen är på väg att af sig sjelf upphöra.»

»Uppgifter, som jag erhållit från kongl. fängvårdsstyrelsen, tyda på, att motsatsen snarare är att befara. Under det att antalet bötesfångar af ifrågavarande slag 1891 utgjorde 864, ställer sig statistiken för åren 1892—1896 på följande sätt:

1892		905
1893		821
1894		1,145
1895		908
1896		940

»Under sådana förhållanden synes tiden vara inne att söka åstadkomma en annan ordning än den nuvarande, hvilken — oafsedt det för fosterlandskänslan upprörande i kombinationen värnpligt och fängelse för bortåt 1,000 ynglingar årligen — äfven innebär allvarliga vådor. Fattas inspärning i anstalter, afsedda för verkliga brottslingar, såsom en skam, så är det nemligen obilligt att med sådant slags fängelse bestraffa förseelser, som ofta torde bero blott af okunnighet eller lät vara slarf, och för mången yngling kan resultatet af en dylik bestraffning blifva ett förslöande af hans hederskänsla, hvarigenom han införes på brottets bana. Leder åter detta olämpliga och öfverdrifna användande af fängelsestraff — och detta torde vara det vanliga — till att fängelsestraffet förlorar sin afskräckande karakter, så är detta från samhällsordningens synpunkt ytterst beklagligt.»

»Hvad angår sättet för frågans lösning, torde detta kräfva en utredning, som endast regeringen kan åstadkomma, och, liksom motionären och lagutskottet 1893, anser därför äfven jag mig blott böra föreslå, att Riksdagen begär en sådan utredning. Vid förra tillfället strandade emellertid det hela på frågan, huruvida böternas utbytande

mot annan straffart skulle vara obligatoriskt, d. v. s. bötesstraffet i detta fall borde helt och hållet afskaffas. För min del skulle jag ej hafva något emot, att så skedde, men jag befarar, att, om förslaget nu formuleras på sådant sätt, detta möjligen kan medföra samma följd, som den motsatta formuleringen förra gången medförde, eller att kamrarna stanna i olika beslut och dermed hela den viktiga utredningen förhindras; därför synes mig Riksdagens hemställan böra göras så vid, att båda möjligheterna rymmas derinom.»

»Äfven af ett annat skäl anser jag, att Riksdagen vid sin hemställan om utredning ej bör endast uttala sig för antingen ett partielt eller ett fullständigt utbytande af bötesstraff mot annan straffart. Den af landshöfding Bergström 1893 framkastade tanken, att bötesstraffen böra *bibehållas*, men böterna utgå af de värnpligtiges innestående dagafönningsmedel, synes nemligen äfven böra komma under ompröfning. Visserligen kan detta blott tillämpas på dem, som verkligen fullgöra värnpligten, och om man icke stadgar, att den på sparbanksböcker insatta delen af dagaföningen bör innestå, tills de värnpliktige fullgjort sina mönstringar, kunna ej heller dessa medel med säkerhet påräknas annat än för gäldande af böter för försummad inskrifning och inställelse till vapenöfning; men i många fall blefve dock på detta sätt påföljden lika för de försumlige, undvekes fängelsestraffet och undginges den orimligheten, att personer, som faktiskt hafva medel innestående hos statsverket, till stor kostnad för detta behandlas såsom medellösa.»

Lagutskottet, till hvars behandling motionen hänvisades, hemställde uti afgifvet utlåtande, att motionen ej måtte af Riksdagen bifallas. Till stöd för denna hemställan åberopades i främsta rummet den omständigheten, att frågan om ändrade föreskrifter rörande bötesstraffet för förseelser mot värnpligtslagen vore under utredning hos Kongl. Maj:t, och att det vore anledning antaga, att, derest denna utredning gäfvade vid handen, att ifrågasvarande böter kunde och borde vid bristande tillgång på annat sätt förvandlas än efter de allmänna regler, enligt hvilka bötesstraff öfverginge till fängelse, Kongl. Maj:t skulle, utan att Riksdagen i anledning af ifrågasvarande motion derom gjorde hemställan, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet. Tillika erinrades, att utskottet i ett vid samma Riksdag afgifvet utlåtande angående ändring i vissa delar af gällande strafflagstiftning, tillstyrkt Riksdagen att hos Kongl. Maj:t göra framställning, bland annat, om sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att användningen af straffarten enkelt fängelse, äfven då denna straffart användes såsom förvandlingsstraff, måtte så vidt ske kan inskränkas.

Mot utskottets afstyrkande utlåtande hade af en utskottsledamot från Andra kammaren, med hvilken fem andra utskottsledamöter från samma kammare instämde, afgifvits reservation, i hvilken hemställdes, att Riksdagen i anledning af motionen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och i hvad mån, till åstadkommande af rättelse i det af motionären anmärkta missförhållande, nu stadgade bötes- och förvandlingsstraff för förseelser mot värnpligtslagen skulle kunna afskaffas eller mot andra lämpliga straffarter utbytas, samt att Kongl. Maj:t derefter ville, så fort ske kunde, för Riksdagen framlägga de förslag, till hvilka utredningen funnes föranleda.

Till stöd för reservationen lemnades en utförlig motivering, och som denna innehåller åtskilliga uppslag såväl i fråga om ändring i stadgandena om bestraffning af förseelser mot värnpligtslagen, som äfven beträffande särskilda åtgärder till åstadkommande af nedgång uti antalet dylika förseelser, har komitén funnit reservationen böra såsom bilaga till komiténs betänkande meddelas i sin helhet. Se bilaga 4.

Då ärendet hos Riksdagen förekom till afgörande, afslog Andra kammaren utskottets hemställan och biföll det i reservationen framställda yrkandet. Första kammaren, der under diskussionen bland annat anmärktes, att det i reservationen framlagda skrifvelseförslaget ej vore ur formel synpunkt tillfredsställande, beslöt med 46 röster emot 24, hvilka senare afgåfvos för utskottets hemställan, att bifalla ett under diskussionen framställt yrkande, att Riksdagen i anledning af motionen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och i hvad mån nu stadgade bötes- och förvandlingsstraff för förseelser mot värnpligtslagen måtte kunna mot andra lämpliga straffarter utbytas, samt att Kongl. Maj:t derefter ville, så fort ske kunde, för Riksdagen framlägga de förslag, till hvilka utredningen funnes föranleda.

Då kamrarne sålunda stannat i skiljaktiga beslut, och enighet icke heller med anledning af ett utaf lagutskottet afgifvet förslag till sammanjemkning af besluten kunde uppnås, hade frågan äfven denna gång förfallit.

*Granskning
af fram-
ställda för-
slag.*

Efter denna redogörelse för den tidigare behandlingen af frågan om ändring i gällande bestämmelser om straff för förseelser mot värnpligtslagen vill komitén taga under skärskådande de förslag till frågans lösning, som framkommit under förhandlingarna inom Riksdagen.

*Om utsträckt
tjenstgöring
såsom
straffart.*

Först möter förslaget att utbyta de nuvarande bötes- och förvandlingsstraffen emot utsträckt tjenstgöringsskyldighet för den värnpligtige. Utsträckt tjenstgöringsskyldighet inom försvarsväsendet lär, använd såsom straff, vara till beskaffenheten ett rent militäriskt straff, och torde

följaktligen af principiella hänsyn icke lämpligen böra komma till användning för andra än militära förseelser, d. v. s. sådana, som af de till försvarsorganisationen hörande personer begås emot föreskrifter, hvilka angå deras förhållande inom denna organisation. Till försvarsorganisationen hörer den värnpligtige emellertid icke förr, än han blifvit i stadgad ordning inskrifven. Dessförinnan är hans värnpligt eller skyldighet att deltaga uti fosterlandets försvar endast eventuel och innefattar ej något som helst militäriskt åliggande. Den skyldighet, som åligger den till viss ålder komne ynglingen att underkasta sig pröfning, huruvida han är till krigstjänst duglig eller ej, är, ehuru den visserligen har ett militäriskt syfte, icke för den värnpligtige af militärisk art, utan en rent medborgerlig förpligtelse, den der åligger äfven sådana personer, som äro till tjänst för försvaret helt och hållet oförnögne och förty aldrig kunna uti försvarsorganisationen upptagas.

Komitén håller alltså före, att, så vidt angår uteblifvande från inskrifningsförrättning, det vore principiellt oriktigt att för denna icke-militära förseelse såsom straff stadga utsträckt tjänstgöring inom försvarsväsendet. Det lärer för öfrigt vara uppenbart, att nämnda straffart i alla händelser ej skulle kunna komma till användning för samtliga fall, då försummelse af inskrifningsskyldighet föreläge, utan endast gent emot värnpligtige, som vore till tjänstgöring duglige. Det blefve till följd deraf nödvändigt, derest ej de, som befunnes till krigstjänst oduglige, skulle kunna strafflöst uteblifva, att införa två olika slag af straff för uteblifvande från inskrifningsförrättning. En sådan anordning komme dock lätteligen att rubba den likhet inför lagen, som i hvarje strafflagstiftning bör utgöra en ledande princip och som särskildt på ifrågavarande område är af högsta vikt att upprätthålla; men, äfven om det i verkligheten låte sig göra att utfinna en straffform, som utgjorde en väl afvägd motsvarighet till den utsträckt militära tjänstgöringen, skulle i allt fall vid strafftillämpningen uppstå synnerligen stora olägenheter. För att kunna bedöma, vilkendera af de två olika straffarterna skulle i ett speciellt fall användas, måste ju vederbörande myndighet veta, huruvida den värnpligtige, som skulle bestraffas, vore till krigstjänst duglig eller ej, och något straff för uteblifvande från inskrifningsförrättning skulle därför aldrig kunna ifrågakomma förr än efter det den försumlige omsider vid inskrifningsförrättning tillstädeskommit eller med andra ord vid en tidpunkt, då han fullgjort den förpligtelse, hvars iakttagande skulle genom straffet framtvingas.

Det sagda torde tillfyllest ådagalägga, hurusom för användande af utsträckt tjänstgöring såsom straff för inskrifningsförsummelse förefinnas särskilda svårigheter af såväl principiel som praktisk art.

Hvad angår försummelse af inskrifven värnpliktig att inställa sig till tjänstgöring i fredstid, så är denna förseelse obestriddligen af militär art, och det möter alltså icke ur sådan synpunkt betänklighet att för densamma stadga militärt straff. Ej heller komme dervid de svårigheter vid straff-tillämpningen, som, efter hvad ofvan framhållits, måste inträda, ifall utsträckt tjänstgöring stadgades som straff för inskrifningsförsummelse, att göra sig i lika hög grad gällande. Endast undantagsvis, när någon straff-skyldig efter inskrifningen blifvit till krigstjänst oförmögen, blefve det behöfligt att förvandla tjänstgöringen till straff af annan art.

Deremot kan komitén ej annat än erkänna vigten af t. f. chefens för generalstaben här ofvan anförda betänkligheter deremot, att en utsträckning af den, enligt värnpliktslagen, den värnpliktige för hans utbildning åliggande tjänstgöring i fredstid komme att erhålla karakteren af straff.

Till ledning för det slutliga omdömet härutinnan bör emellertid tillses, huru den ifrågasatta strafftjänstgöringen i verkligheten skulle komma att gestalta sig.

Under den stadgade korta öfningstiden af nittio dagar måste öfningsgarna, för att de värnpliktiges militära utbildning skall kunna så mycket som möjligt tillgodoses, bedrivas med all den kraft, som de i öfningarna deltagandes uthållighet och förmåga att tillgodogöra sig undervisningen tillåta. Att under denna ordinarie öfningstid pålägga vissa värnpliktige såsom straff ökad tjänstgöring utöfver den för alla gemensamma skulle lätteligen kunna leda derhän, att desse värnpliktige ansträngdes öfver måttan, och utan tvifvel skulle strafftjänstgöringen, på detta sätt anordnad, slappa deras håg och intresse samt verka till skada, ej till nytta, för deras militära utbildning.

Med hänsyn till de sålunda antydda förhållanden blefve alltså nödigt, att strafftjänstgöringen förlades till annan tid än den, då värnpliktig för sin utbildning undergår de vanliga öfningarna. Men äfven härför möta praktiska svårigheter. I sådant hänseende må erinras om de hardt när oöfvervinneliga svårigheterna att få de straffskyldige till undergående af strafftjänstgöringen samlade annorledes än i spridda, fåtaliga grupper och om de olägenheter, som deraf måste blifva en följd vid beordrande af befäl samt anordnande af underhåll för dessa värnpliktige. För att de värnpliktige måtte hafva nytta af strafftjänstgöringen, borde denna anordnas i öfverensstämmelse med militära principer. Såsom oeftergifligt vilkor för att en fruktbringande vapenöfning skall kunna ega rum, måste de, som skola undergå öfningen, vara så många, att åtminstone en mindre taktisk afdelning kan bildas, hvilket antagligen icke blefve regeln. Vid sådant förhållande återstode utvägen att låta bestraffningen verkställas så, att de

straffskyldige finge deltaga uti öfningar, som för andra värnpligtiges eller för stammans kaps utbildning egde rum. Detta skulle dock, då vederbörande som oftast stode på olika utbildningsgrad, och öfningarna komme att för hvarje särskild straffskyldig räcka ett ringa antal dagar, vålla olägenheter af flera slag, särskildt om straffskyldige tidt och ofta måste emottagas, och det kunde då svårigen undvikas, att det egentliga utbildningsarbetet derigenom i väsentlig mån förrycktes. Särdeles bjert skulle ock, med nu ifrågasatta anordning, framträda, att samma arbete, som för en del af truppen användes såsom medel att göra dem skicklige för den höga uppgiften att deltaga i fosterlandets försvar, ålades andra såsom straff, och detta förhållande vore visserligen egnadt att hos de värnpligtige undergräfvat aktningen och intresset för den militära tjänstgöringen i allmänhet.

I sammanhang härmed kan komitén ej underlåta att erinra, huruledes i den förnyade disciplinstadgan för krigsmakten af den 16 juli 1899 den af ålder använda »straffexercisen» blifvit alldeles utesluten samt sålunda icke nu mera får af befälhafvare begagnas såsom särskild straffart.

Att för öfrigt verkställigheten af straffet: utsträckt tjänstgöring skulle i regel komma att ega rum alldeles för sent, för att det skulle kunna fylla sitt hufvudsakliga ändamål — att framtvinga pligtuppfyllelsen — torde ligga i öppen dag.

Enligt komiténs mening vore sålunda icke lämpligt, att utsträckt tjänstgöringspligt användes såsom straff för underlåten inställelse till tjänstgöring, och lika litet kan komitén förorda nämnda straffarts tillämpning för förseelser af värnpligtige emot föreskrifterna i §§ 32 och 33 värnpligtslagen.

Under förhandlingarna inom Riksdagen ifrågasattes alternativt införande såsom straff af någon sorts särskild arbetsskyldighet, vare sig för försvarsändamål eller af annan art. Komitén kan i fråga om arbetsskyldigheten för försvarsändamål yttra sig i största korthet, då t. f. chefen för generalstaben uti sitt ofvan omförmälda, af komitén i denna del fullständigt återgifna utlåtande egnat denna fråga en utförlig utredning. Komitén vill alltså, under hänvisning till denna utredning, endast gifva till känna, att komitén fullständigt delar den af t. f. chefen för generalstaben uttalade åsigten, att ej heller sådan särskild arbetsskyldighet är väl lämpad att användas såsom straff för värnpligtiges förseelser mot värnpligtslagen. Arbetsskyldighet för rent civila ändamål skulle åter komma att i verkligheten alltför litet skilja sig från det tvångsarbete, som hittills tillämpats för lösdrifveri och vissa dermed jemförliga oarter, för att dylik arbetsskyldighet skulle kunna utgöra lämplig form för bestraffande af värnpligtiges här ifrågavarande förseelser. — Hvilka rent praktiska svårigheter, som för öfrigt skulle möta för införande af arbetsskyldighet af antydda

*Om arbets-
skyldighet
såsom straff.*

slag, blifver komitén i tillfälle att påvisa vid behandling i det följande af frågan om anordnande af allmänna arbeten för värnpligtige, som hysa samvetsbetänkligheter mot att låta vapenöfva sig.

Om förvandlingsstraffets aftjenande i militärhåkte.

Det under förhandlingarne inom Riksdagen år 1893 framkastade förslag, att fängelse, som ålades värnpliktig såsom förvandlingsstraff för böter, ådömda enligt värnpligtslagen, skulle aftjenas icke i de allmänna fängelserna, utan i militärhåkte, skulle, derest förslaget kunde genomföras, otvifvelaktigt medföra, att de öfverklagade olägenheterna af fängelsestraffets användande åtminstone i vissa hänseenden lindrades. Likväl lärer förvandlingsstraffets aftjenande i militärhåkte icke kunna tillerkännas någon större förmåga att befördra framtida pligtuppfyllelse, än aftjenandet i de allmänna fängelserna under nuvarande förhållanden kan anses ega.

Hvad särskildt angår sådant straff för uteblifvande från inskrifning, möter emellertid den betänklighet, att, då förseelsen, såsom förut påvisats, icke är af militär art, det icke heller kan vara lämpligt, att straffet för samma förseelse verkställas på det för militära straff säregna sätt.

Men i fråga om straffen för uteblifvande från tjänstgöring eller från mönstring och försummelse af stadgade anmälningar är förhållandet annorlunda, och komitén har därför sökt utröna, huruvida förvandlingsstraff för böter, som blifvit ålagda för dylika försummelser, skulle utan alltför stora svårigheter kunna verkställas i militärhåkten.

Af uppgifter, som komitén fått från vederbörande myndigheter motaga, kan i detta afseende slutas, att de nuvarande militärhåktena äro alldeles otillräckliga, så att det blefve nödvändigt att väsentligt öka militärhåktenas antal och storlek. Redan häraf skulle föranledas betydande kostnader, utan att motsvarande minskning af anslaget till de allmänna fängelsernas byggnad och underhåll kunde antagas deraf blifva en följd. Men derjemte blefve nödigt, att för fångvården vid militärhåktena vidtoges särskilda anstalter och anordningar, som måste komma att för statsverket medföra afsevärdt ökade utgifter.

Komitén har så mycket mindre kunnat antaga, att Riksdagen skulle befinnas villig anslå de medel, hvilka vore nödvändiga för att möjliggöra de ifrågavarande förvandlingsstraffets aftjenande i militärhåkte, som förändringen i allt fall endast ofullständigt förmodade att råda bot för de olägenheter, som äro förenade med den nuvarande strafflagstiftningen, hvarför andra åtgärder synas vara af behovet påkallade.

Om böters uttagande ur dagafnötningen.

I syfte att dels minska antalet fall, då förvandlingsstraff behöfde anlitas, och dels förekomma, att värnpliktig finge med frihetsstraff aftjena böter, äfven då han hade hos statsverket innestående större delen af den honom för tjänstgöring under de årliga vapenöfningarna tillkommande

dagaflöningen, ifrågasattes vid Riksdagarne 1893 och 1898, att nämnda dagaflöning skulle i främsta rummet tagas i anspråk för gäldande af böter för förseelser mot värnpligtslagen.

Rörande dagaflöningen förekommer i sjelfva värnpligtslagen, § 35, ej annat stadgande, än att värnpliktig under öfningstiden erhåller, jemte andra förmåner, dagaflöning enligt särskilda bestämmelser.

Sedan 1892 års urtima riksdag anvisat erforderliga anslagsbelopp för ökande af beväringssmanskapets dagaflöning från 20 öre till 50 öre för öfningsdag och dervid tillika föreskrifvit, att af samma dagaflöning 20 öre skulle kontant utbetalas till den värnpligtige, men återstoden vid fullgjorda beväringsofningar insättas å postsparbanksbok, meddelades i kongl. kungörelsen den 9 juni 1893 detaljerade föreskrifter i afseende å sättet och ordningen för utbetalandet af den sålunda förhöjda dagaflöningen.

Den del af dagaflöningen, som med 20 öre för hvarje öfningsdag kontant utbetalas under öfningstiden, anses behöflig till bestridande af oundgängliga småutgifter och lärar därför icke kunna undvaras af sådane värnpligtige, som sakna egna medel. Till gäldande af böter skulle alltså endast den del af dagaflöningen, som enligt nu gällande bestämmelser insattes å postsparbanksbok, kunna ifrågakomma till användning. Huru länge dagaflöningen kan komma att utgå med nuvarande belopp, är emellertid beroende på beslut af Riksdagen, som har bestämmanderätt i fråga om anslagsbeloppens storlek.

Derest nu värnpligtslagens straffsystem i större eller mindre mån grundades å förutsättningen, att de värnpligtige under sin tjenstgöring erhöles dagaflöning till lika belopp, som tillgodokommer dem enligt de för närvarande gällande bestämmelserna i ämnet, skulle det missförhållandet uppstå, att tillämpligheten af stadganden i den af Konung och Riksdag gemensamt stiftade värnpligtslagen gjordes beroende af Riksdagens beslut i en anslagsfråga.

Det måste ock beaktas, att föreskrift om böternas uttagande ur dagaflöningen ej skulle kunna tillämpas i samtliga fall, då förseelser mot värnpligtslagen förelåge. Från föreskriftens tillämplighet skulle vara uteslutna först och främst alla de förseelser, som beginges af värnpligtige, hvilka af en eller annan anledning ej komme att undergå tjenstgöring samt sålunda ej erhöles dagaflöning, och vidare kunde svårligen på nämnda sätt utkrävas böter för sådana förseelser, som beginges af värnpliktig efter fullbordad öfning, enär härför skulle erfordras, att dagaflöningen innehölles under en lång följd af år. Bötesstraffets verkställighet komme alltså att förete väsentliga skiljaktigheter, allt eftersom det gälde värnpligtige af olika kategorier

eller den ena eller andra förseelsen, hvilket uppenbarligen vore i hög grad olämpligt.

Ehuru komitén, med hänsyn till ofvan anförda omständigheter, funnit sig ej kunna förorda stadgande om böternas uttagande ur de värnpliktigas dagaflöning, har komitén å andra sidan trott det vara både möjligt och lämpligt, att förlust af dagaflöning i annan ordning ställes i samband med bestraffningen af vissa förseelser mot värnpligtslagen, nämligen inskrifnings- och tjenstgöringsförsummelserna.

*Förlust af
dagaflöning
såsom på-
följd af
förseelser.*

De värnpliktige, hvilka för inställelse till inskrifning eller, vid färd till de årliga vapenöfningarna, för inställelse å samlingsplats i hemorten hafva att från hemvistet tillryggalägga mer än fem nymil, hafva, sedan 1888 års riksdag dertill lemnat medgifvande, genom nådig kungörelse den 31 maj 1888 berättigats att för så väl fram- som återresan uppbära ett visst belopp, 50 öre, för hvarje öfverskjutande nymil, dervid åtnjutandet af sagda förmån gjorts beroende på det vilkor, att den värnpliktige förut icke gjort sig skyldig till förfallolös utevaro från inskrifningsförrättning eller vapenöfning, hvarom allt bestämmelser återfinnas i § 112 inskrifningsförordningen.

På enahanda sätt skulle förlust af framtida dagaflöning kunna göras till en, jemte den egentliga bestraffningen, inträdande påföljd af de nyss nämnda förseelserna. Derigenom undginge man att bygga sjelfva strafflagstiftningen på förutsättning af värnpliktigs rätt till viss dagaflöning, och å andra sidan vunnes ett sannolikt ganska verksamt medel att befordra fullgörandet af värnpliktigas åligganden, hvad angår inställelse till inskrifning och till föreskrifven fredstjenstgöring.

Med hänsyn dertill, att af dagaflöningen den del, 20 öre, som är afsedd till förbrukning under vapenöfningstiden, såsom ofvan blifvit nämnt, svarligen kan af obemedlade värnpliktige undvaras, torde emellertid förlusten af dagaflöning böra inskränkas till den del deraf, som eljest skulle för den värnpliktigas räkning insättas i postsparbanken.

Derest hvad sålunda föreslagits vinner gillande, komme sådant icke att föranleda någon ändring i värnpligtslagen, men väl ett tillägg i bestämmelserna rörande de vilkor, under hvilka den år 1892 beviljade förhöjningen i dagaflöningen må af dertill anslagna medel utgå.

*Om värn-
pligtstidens
förlängning
såsom på-
följd af för-
seelser.*

Uti § 18 af 1860 års beväringsslag stadgades, att för beväringsskyldig, som utan laga förfall uteblefve från »mönstring», såsom dåtidens inskrifningsförrättning benämndes, eller obehörigen undandrog sig tjenstgöring, skulle beväringstiden förlängas för hvarje gång med ytterligare ett år; dock finge af denna anledning ingen qvarhållas i beväringen längre än till utgången af det år, då han uppnått fyrtio års ålder.

I 1885 års värnpligtslag, enligt hvilken värnpligtstiden till en början blef tolf år, deraf sex år i beväringen och sex år i landstormen, upptogs icke någon bestämmelse om förlängning eller framflyttning af värnpligtstiden i dess helhet. Deremot stadgades, att tjenstetiden i beväringen, vid inskrifnings- eller tjenstgöringsförsummelse, skulle beräknas först från början af det år, då inskrifningen eller första årets tjenstgöring verkligen egde rum, ett stadgande som naturligen måste leda dertill, att landstormstiden för försumlig värnpliktig komme att förkortas med lika antal år, som beväringstidens början för honom framflyttades. Bestämmelserna härutinnan återfinnas i § 5 värnpligtslagen. Denna paragraf är allt fortfarande oförändrad, hvadan ock, sedan värnpligtstiden, enligt lagändringarna af den 2 december 1892, blifvit utsträckt till att omfatta tjugu år, deraf tolf i beväringen och åtta i landstormen, förhållandena uti här ifrågasvarande afseende kunna sägas vara återförda till hvad de voro enligt 1860 års beväringsslag.

Såsom framgår af bilaga 4, har emellertid ifrågasatts, att värnpligtstiden vid inskrifnings- eller tjenstgöringsförsummelse borde förlängas utöfver det år, då värnpliktig fyller fyrtio år, och såsom motiv till detta förslag har anförts, att någon lockelse till öfverträdelse af gällande föreskrifter kan ligga uti den förkortning af värnpligtigs sammanlagda beväringss- och landstormstid, som berörda försummelser kunna sägas medföra.

Äfven antaget, att bland de värnpliktige funnes så beräknande och framsynte unge män, att de på förhand toge i betraktande en så aflägsen möjlighet till inskränkning af tiden för deras skyldigheter enligt värnpligtslagen, håller komitén före, att knappast någon skulle vilja köpa en förkortning af den sammanlagda beväringss- och landstormstiden med en framflyttning af sin vapenöfningstid och öfriga åligganden till åldern mellan 32 och 40 år. Då dessutom, sådant vårt försvarsväsen för närvarande är ordnad, alls ingen fördel vore att hemta för detsamma deraf, att bland tjugonde landstormsklassen funnes, förutom fyrtiåringar, ett mindre antal i åldern mellan 40 och 50 år, men väl rullförings- och redovisningsväsendet skulle derigenom ytterligare försvåras, har komitén icke ansett sig böra förorda värnpligtstidens förlängning såsom påföljd af inskrifnings- eller tjenstgöringsförsummelser.

Komitén upptager härefter till undersökning, huruvida ändringar i värnpligtslagens straffbestämmelser böra ega rum annorledes än på de här ofvan berörda, inom Riksdagen ifrågasatta sätten; och torde dervid böra särskildt tagas i öfvervägande, om och i hvad mån det må vara möjligt och lämpligt att sätta någon af de i strafflagen för krigsmakten upptagna speciella straffarter i stället för det nuvarande bötesstraffet.

*Komiténs
förslag i
fråga om
straffen.*

*Straff för
uteblifvande
från in-
skrifning.*

I fråga om inskrifningsförsummelse är af komitén redan i det föregående framhållet, hursom enligt dess mening militär strafform ej bör användas med afseende å denna icke militära förseelse.

Af de allmänna straffarterna lär icke skäligen för inskrifningsförsummelse, begången af värnpliktig, som ej förut undergått bestraffning för sådan försummelse, kunna användas annan än den lindrigaste eller böter. Det kan deremot icke förnekas, att det i § 41 värnpligtslagen för uteblifvande första gången stadgade bötesbeloppet 10 kronor är synnerligen ringa och hittills icke visat sig tillräckligt verksamt, hvarför förhöjning af detta bötesbelopp skulle kunna ifrågasättas.

Förhöjningen måste å andra sidan antagas hafva till följd, att de fall tillväxte i antal, då bötfälde värnpliktige i saknad af tillgång till böternas gäldande måste befordras till förvandlingsstraff.

I det föregående har komitén funnit sig böra såsom åtgärder till beredande af större hörsamhet från de värnpliktiges sida tillstyrka bland annat dels en anordning, hvarigenom skulle göras möjligt att oftare än hittills till inskrifning inställa tredskande värnpliktige medelst hemtning på egen bekostnad, hvilken anordning komme att blifva, genom hemtning till inskrifningsrevisionens sammanträde, i viss mån tillämplig äfven vid uteblifvande första gången, dels ock att värnpliktig, som gjort sig skyldig till försummelse, derigenom skulle gå i mistning af en del utaf den framtida dagaflöningen, hvilken del, beräknad efter 30 öre för hvarje af de 90 öfningsdagarna, motsvarar ett belopp af 27 kronor.

Under förutsättning att komiténs här nämnda förslag bifallas, har komitén trots förhöjning af bötesbeloppet kunna undvikas i fråga om försummelse första gången. — Upprepas försummelsen, innan den bötfälde ännu undergått honom förut ålagdt straff, lär icke, i strid mot den för hela vår strafflagsstiftning i detta afseende antagna grundsats, straffet kunna skärpas för återfall, utan böra för hvarje gång utgöras af böter till enahanda belopp.

En pligtförgätenhet af allvarligare och svårare art lär icke få anses hafva kommit till uttryck i upprepande af ifrågavarande förseelse, efter det den värnpliktige genom undergången bestraffning för uteblifvande erhållit maning och väckelse att behörigen fullgöra sin pligt. Mot den, som sålunda finnes undandra sig skyldigheten att deltaga i landets värnande, måste efter komiténs mening anlitas vida kraftigare straffmedel.

Angelägenheten häraf framträder dess mera, om man tager i betraktande de betänkliga följder, som måste för försvarsorganisationen uppstå, derest den värnpliktige kan göra sig skyldig till dylikt förhållande utan att derigenom ådraga sig allvarlig näpst.

Under det utlandets lagar tämligen allmänt för förseelser af detta slag stadga ej alltför korta frihetsstraff alternativt med böter till höga belopp, har vår värnpligtslag för den, som undergått bestraffning för uteblifvande från inskrifning och det oaktadt ånyo gång på gång förfallolöst uteblifver, icke strängare straff än för hvarje gång böter till belopp af 20 kronor — ett straff, som för sådana fall uppenbarligen är allt för ringa och som är af beskaffenhet att medgifva värnpligtige, hvilka befinna sig i goda ekonomiska villkor, att med en jemförelsevis ringa utgift bereda sig uppskof med inskrifningen år från år och dermed frihet från allt hvad värnpligtslagen ålägger den värnpligtige under fredstid samt slutligen kanske äfven från tjenstgöringen i krigstid. Straffets beskaffenhet måste för öfrigt i viss grad återverka på den allmänna uppfattningen rörande vigten deraf, huruvida kallelse till inskrifning hörsammas eller icke.

Då förseelser af berörda slag kunna förekomma under synnerligen vexlande förhållanden, torde straffet emellertid icke böra göras fixt. Komitén har vid öfvervägande af hithörande förhållanden ansett sig ega välgrundad anledning föreslå, att, der värnpliktig utan laga förfall från inskrifningsförrättning uteblifvit, efter det han undergått bestraffning för uteblifvande från dylik förrättning, han för hvarje gång må straffas med fängelse från och med 1 till och med 4 månader eller, der omständigheterna äro mildrande, med böter från och med 25 till och med 200 kronor.

I fråga om förfallolöst uteblifvande från den värnpliktig åliggande tjenstgöring i fredstid har det synts komitén icke allenast ur principiell synpunkt riktigt, utan äfven lämpligt, att för sådan förseelse stadgas militärt straff, och torde dervid tjenligen kunna användas disciplinstraff af vaktarrest, der icke på grund af fortsatt tredska strängare straff måste tillgripas. Att dessutom, enligt hvad ofvan framhållits, förlust af viss del af framtida dagaflöning förutsättes såsom särskild påföljd, samt att den redan nu stadgade påföljden af hemtning på egen bekostnad bibehålles, anmärker komitén i förbigående.

Straff för uteblifvande från öfningsarna.

Den, som undergår vaktarrest, skall, såsom bekant, då han tillhör manskapet, såvida icke annorlunda särskildt förordnas, i vanlig ordning deltaga i exercis och andra tjensteförrättningar, men deremellan vara insatt i arresten.

I många fall torde ifrågavarande bestraffning kunna verkställas i sammanhang med den värnpligtiges vanliga tjenstgöring, ehuru visserligen måste förutses, att i andra fall det blefve nödigt, att bestraffningen särskildt anordnas. I senare händelse lära vissa kostnader icke kunna undvikas, men detta synes mer än väl uppvägas deraf, att öfriga bestraffningar kunna verkställas så godt som utan kostnader, samt att besparingar å de vanliga fångvårdskostnaderna i stället uppstå.

Komitén har velat föreslå, att värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från ifrågavarande, honom åliggande tjänstgöring under fredstid, belägges med disciplinstraff af vaktarrest i sex dagar, så ock, med hänsyn till bestämmelsen i § 20 strafflagen för krigsmakten, enligt hvilken vaktarrest kan ådömas manskap i högst tio dagar, att den värnpliktige, om han ånyo förfallolöst uteblifver, innan han undergått det förut ålagda straffet, må i en bot straffas med vaktarrest i tio dagar.

Har värnpliktig, sedan han undergått bestraffning för uteblifvande från fredstjänstgöringen, ånyo derifrån uteblifvit utan laga förfall, föreligger enligt komiténs mening förseelse af vida svårare beskaffenhet, och för användande i dylikt fall af kraftigare straffmedel tala hufvudsakligen enahanda skäl, som nyss här ofvan anförts i fråga om ansvar för uteblifvande från inskrifning, efter det vederbörande för dylik förseelse undergått straff.

Komitén, som ansett, att för straffets utmätande efter förekommande olika omständigheter äfven här bör finnas latitud, tillåter sig föreslå, att der värnpliktig, som undergått bestraffning för uteblifvande från den honom enligt § 27 mom. 1 värnpligtslagen åliggande tjänstgöring, derefter utan laga förfall från den tjänstgöring ånyo uteblifvit, han må straffas för hvarje gång med fängelse från och med 1 till och med 4 månader eller, der omständigheterna äro mildrande, med disciplinstraff. Sistnämnda straff komme då att efter omständigheterna sättas till sträng arrest eller vaktarrest.

*Straff för
mönstrings-
och anmäl-
ningsför-
summelse.*

Hvad angår förseelser mot §§ 32 och 33 värnpligtslagen eller mönstrings- och anmälningsförsummelser, kunna dessa väl teoretiskt betecknas såsom militära förseelser, men de värnpligtiges samband med hären eller flottan läser dock vid de tider, då sådana förseelser af dem begås, vara i verkligheten alltför litet framträdande, för att det skulle kunna anses särskildt angeläget, att dessa mönstrings- och anmälningsförsummelser bestraffas militäriskt, hvartill kommer, att de praktiska svårigheter, som resa sig deremot, uppenbarligen blefve alltför betydande. De utländska lagstiftningarna, hvilka allmänt använda militära straff för försummelse af fredsöfningarna, stadga också i regel civila straffpåföljder för mönstrings- och anmälningsförsummelser.

Det i § 43 värnpligtslagen bestämda straffet för uteblifvande från mönstring, 5 kronors böter för hvarje gång, har emellertid synts komitén tariffa förändring. Granskar man de procentsiffror, som innehållas å bilagorna 2 och 3, finner man, att så väl å landsbygden som i städerna försummelsefallen inom samma årskull af beväringen ingalunda minskas till antalet år efter år, utan tvärt om något ökas, och detta förhållande

lärer väl i sin mån få anses ådagalägga behovet af strängare straffbestämmelser. Syftet med den förändring, komitén förordar, är ock hufvudsakligen, att här, såsom i fråga om inskrifnings- och tjenstgöringsförsummelse, möjliggöra ett kraftigare ingripande mot upprepade förseelser, men tillika att så anordna, att vid straffets utmätande hänsyn må kunna tagas till de felandes ekonomiska villkor jemte andra olika förhållanden. Då för sådant ändamål måste införas strafflatitud äfven för denna förseelse, torde straffet för hvarje gång sådan förseelse eger rum kunna lämpligen sättas till böter från och med 5 till och med 25 kronor.

Jemlikt § 40 värnpligtslagen är straffet för underlåten anmälan enligt § 33 mom. 2 a) och b) eller mom. 3 värnpligtslagen för närvarande bestämdt till 5 kronors böter. Anmälan enligt § 33 mom. 2 a) skulle, enligt hvad komitén ofvan föreslagit, för framtiden bortfalla, och för den återstående anmälningsskyldigheten enligt ifrågavarande paragraf har komitén förordat sådana lättnader, att de värnpligtige komme att fullgöra sagda skyldighet genom de flyttningsanmälanden, som de, enligt särskilda författningar, äro pligtige att göra hos presterskapet eller sjömanshusdirektionerna. Vid dessa förhållanden synes det hittills varande fixa bötesbeloppet 5 kronor allt fortfarande vara lämpligt i fråga om försummelse af den anmälan, som på detta sätt komme att kvarstå.

Komitén vågar antaga, att de särskilda anordningar, som af komitén förordats i syfte att nedbringa antalet förseelser mot värnpligtslagen, ej skulle blifva i detta afseende overksamma. Särskildt synes vara att förvänta en mycket väsentlig minskning i det hittills så stora antalet af dem, som gjort sig skyldige till böter för uraktlåtenhet att inställa sig till höstmönstringarna eller aflemna bostadsuppgift.

Då härtill kommer, att enligt komiténs förslag straffet för uteblifvande från inskrifningsförrättning ej skulle såsom hittills i hvarje fall sättas till böter, samt att böter alldeles icke vidare komme att användas såsom bestraffningsmedel för uteblifvande från tjenstgöring, bör af allt detta följa anseelig förbättring i det öfverklagade missförhållandet, att värnpligtige i anmärkningsvärdt stort antal uti de allmänna fängelserna aftjena frihetsstraff, som ålagts dem såsom förvandlingsstraff för böter enligt värnpligtslagen.

I det föregående hafva anförts tvänne särskilda, ur riksdagsmotioner hemtade uppgifter rörande det antal fall af förvandlingsstraff af fängelse för böter enligt värnpligtslagen, som förekommit under olika tider. För att fullständiga dessa uppgifter och dymedelst lemna en öfverskådlig bild af förhållandet härutinnan för en längre tidsperiod, anser komitén lämpligt att här nedan lemna en sammanställning af hvad statistiken för de tolf år,

Anordnandet af det frihetsstraff, hvartill böter förvandlas.

hvarunder 1885 års värnpligtslag varit gällande, i denna fråga innehåller. Antalet förvandlingsstraff af fängelse för böter enligt värnpligtslagen utgjorde år 1887 — 507, år 1888 — 1,321, år 1889 — 1,083, år 1890 — 918, år 1891 — 864, år 1892 — 905, år 1893 — 821, år 1894 — 1,145, år 1895 — 918, år 1896 — 940, år 1897 — 850 samt år 1898 — 742. Granskar man denna siffrerad, torde man komma till den uppfattning, att böter för mönstringsförsummelse i jämförelsevis ringa grad aftjenas genom fängelse. Vore så ej förhållandet, skulle nämligen den stegring af antalet fängelsefall, som tämligen tydligt låter sig skönja under de närmaste åren efter 1893, då 1892 års ändringar af värnpligtsväsendet trädde i kraft och snart sagdt fördubblade antalet årligen mönstringsskyldige beväringmän, hafva varit högst betydligt mycket större. Vidare lär man icke kunna neka, att antalet fängelsefall under de senare åren visar en påtaglig tendens att minskas.

Såsom en verklig brist kvarstår, att förvandlingsstraffet af fängelse, sådant detta straff är anordnadt, verkar alltför litet afskräckande i de fall, der det måste tillämpas, hvarför värnpligtige ock, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, icke sällan undandraga sig att erlægga böterna, ehuru de faktiskt ega utväg dertill, samt föredraga att aftjena dem med fängelse. Den brist, som sålunda vidlåder det nuvarande förvandlingsstraffet af enkelt fängelse, är emellertid ej något speciellt utmärkande vid dess användning för bestraffande af förseelser mot värnpligtslagen, och frågan om förändrad anordning af det nuvarande förvandlingsstraffet för förseelser mot värnpligtslagen torde i sjelfva verket ej kunna lösas annorledes, än i sammanhang med frågan om ändring i de allmänna bestämmelserna rörande det straff, hvartill böter, vid bristande tillgång till deras gäldande, skola förvandlas. Sistnämnda fråga kan antagas redan inom närmaste framtiden komma att blifva föremål för särskild utredning, då nämligen hos Kongl. Maj:t af 1898 års riksdag gjorts framställning derom, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida i de fall, der enligt nu gällande lag enkelt fängelse antingen ådömes omedelbart på kortare tid eller sättes i stället för bötesstraff, andra mera affiktiva frihetsstraff böra komma till användning. Vid dessa förhållanden har komitén, oaktadt den uttalade uppfattningen, att det nuvarande förvandlingsstraffet för böter, ådömda enligt värnpligtslagen, icke är på tillfredsställande sätt anordnadt, trott det icke tillkomna komitén att närmare ingå på spörsmålet, huru det frihetsstraff, som sättes i stället för böter, må böra anordnas för att blifva tillräckligt verksamt.

I detta sammanhang torde böra erinras, att det fängelse, som enligt komiténs förslag skulle kunna under vissa förhållanden ådömas värnpliktig

för upprepadt förfallolöst uteblifvande från tjenstgöring i fredstid, komme på grund af föreskrift i strafflagen för krigsmakten att verkställas, såvidt ske kunde, i militärhåkte.

De af komitén ifrågasatta förändringarna uti värnpligtslagens straffbestämmelser lära betinga vissa förändringar uti straffförvaltningen. Dels torde ej åt administrativa myndigheter, hvilka nu handhafva bestyret med påföringen af böter för uteblifvande från inskrifningsförrättning, vapenöfning eller mönstring, kunna uppdragas tillämpningen af stadganden, enligt hvilka straffen böra utmätas inom viss latitud, och dels lär icke åt civila, utan åt militära myndigheter och domstolar skola öfverlemnas åläggande af de utaf komitén föreslagna straffen för tjenstgöringsförsummelser. Komitén hemställer, i öfverensstämmelse med denna uppfattning, att frågor angående bestraffning af inskrifningsförsummelse af den, som förut för uteblifvande från inskrifningsförrättning undergått bestraffning, så ock frågor om ansvar för uteblifvande från mönstring skola handläggas af de allmänna domstolarna, samt att åläggandet af straff för uteblifvande från tjenstgöring uppdrages åt inskrifningområdesbefälhafvaren, men åt krigsdomstol i vissa fall, nämligen der den värnpliktige icke åtnöjes med befälhafvarens beslut eller fråga uppstår om straff för uteblifvande af den, som förut för uteblifvande från tjenstgöring undergått bestraffning.

Handläggningen af frågor om ansvar.

Redan i den af Kongl. Maj:t till 1885 års riksdag aflåtna proposition, som ledde till antagande af nuvarande värnpligtslag, föreslogs rörande handläggningen af ärenden angående förseelser mot § 32 samma lag eller mönstringsförsummelser, att denna handläggning, i likhet med hvad förhållandet är i fråga om förseelser mot § 33 mom. 2 och 3 eller anmälningsförsummelser, skulle tillkomma domstolarna. Den nuvarande anordningen med böternas påförande hos Konungens befallningshafvande tillkom på initiativ af lagutskottet, som ansåg handläggningen inför domstol skola åstadkomma onödig omgång.

Så länge straffet för uteblifvande från mönstring, såsom nu, är i lagen fixerad till ett alltid lika bötesbelopp, möter naturligtvis ej hinder, att detta bötesbelopp påføres de uteblifne genom beslut af Konungens befallningshafvande. Men utom det att användandet af strafflatitud för mönstringsförsummelserna med nödvändighet kräfver handläggning af domstol, skall sannolikt visa sig, att denna handläggning ej kommer att medföra större praktiska olägenheter, än det nu tillämpade förfaringssättet, som utan tvifvel föranlett dylika olägenheter af betydelse. Då nämligen i bötesförteckningarna måste såsom uteblifne från mönstringarna upptagas alla de i rullorna såsom mönstringsskyldige antecknade, hvilka uteblifvit och ej heller aflemnat bostadsuppgift, komna böter, såsom komitén tillförene anmärkt,

att år för år påföras jemväl ett ansenligt antal personer, hvilka till följd af aflyttning ur riket eller till obekant ort inom riket, dödsfall, hvarom anmälan till vederbörande ej inkommit, eller andra orsaker icke vidare kunna återfinnas. Försök att bringa bötesbesluten till verkställighet måste emellertid i föreskrifven ordning ske, och dessa försök föranleda en mängd undersökningar, skriftvexlingar och andra åtgärder, innan böterna omsider kunna få afskrifvas; hvarförutom det öfver höfvan stora antalet bötespåföringar, som befinnas overkställbara, ej lär kunna inverka annat än menligt på indrifningen och redovisningen i allmänhet af de förförseelser mot värnpligtslagen ålagda böter.

Komme frågorna om ansvar för mönstringsförsummelser hädanefter att handläggas af domstol, blefve skilnaden, att böter ej komme att ådömas andre än sådane uteblifne, som kunde anträffas med kallelse till domstolen. De öfrige stode till boks hos åklagaren för framtida ingripande, derest deras vistelseort uppdagades, ända tills de, när tiden för åtals anställande gått till ända, affördes. Sjelfva den omständigheten, att vederbörande i dylika mål måste svara vid domstol, i stället för att, såsom nu, så att säga under hand, få sig en bötesresolution tillstånd, skulle, enligt komiténs mening, i väsentlig mån bidraga att minska förekomsten af de förseelser, om hvilka här talats.

*Åklagares
andel i
böterna.*

Det synes emellertid för upprätthållande af lydnad mot värnpligtslagens bud vara maktpåliggande, att åt de personer, hvilka skulle hafva att åtala förseelser mot lagen, kunde, helst detta bestyr kan antagas blifva mödosamt, beredas någon vedergällning i förhållande till det nit de använda; och detta torde vara af särskild vikt för befrämjande, att förekommande förseelser mot § 32 värnpligtslagen verkligen beifras.

Komitén har fördenskull ansett sig böra föreslå, att af böter, som på åtal af allmän åklagare ådömas enligt värnpligtslagen, hälften må tillfalla åklagaren.

*Befordrande
af böternas
indrifning.*

Likaledes torde, hvad beträffar sådana böter för uteblifvande från inskrifningsförrättning, som fortfarande skulle påföras hos Konungens befallninghafvande, kunna, till befordrande att dylika böter, så vidt ske kan, verkligen uttagas, vara tjenligt, att någon del af de böter, som indrifvas, finge tilldelas vederbörande exekutorer såsom uppmuntran och ersättning för dermed förenadt besvär. Detta besvär torde ställa sig olika på olika orter, och besväret med bötesindrifningen lär i följd af längre resor m. m. vara väsentligt större å landsbygden än i städerna. Komitén har därför ansett, att beträffande ersättning för indrifning af de böter, hvarom nu är fråga, borde uti värnpligtslagen stadgas allenast, att af dylika böter viss del, högst hälften, må i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, användas till bötesindrifningens befordrande.

Innan denna afdelning af komiténs betänkande afslutas, har komitéen *Om vilkorlig straffdom.* velat yttra sig med anledning af det framkastade spørsmålet, huruvida möjligen uti strafflagstiftningen för förseelser mot värnpligtslagen lämpligen skulle kunna upptagas rättsinstitutet vilkorlig dom.

Till en början må erinras, att nämnda institut hittills är för vår svenska rätt fullständigt främmande. Betänklighet måste då uppstå mot institutets genomförande inom en speciel gren af lagstiftningen, innan ännu dess berättigande ur allmänt straffrättslig synpunkt och lämplighet för våra förhållanden underkastats den fullständiga pröfning, som bör föregå hvarje mera genomgripande förändring inom lagstiftningen. Frågan om berörda instituts införande i vår svenska rätt har emellertid numera blifvit i dess fulla omfattning bragt under Kongl. Maj:ts pröfning. Uti underdånig skrifvelse den 13 maj 1898 har nämligen Riksdagen, i anledning af enskilda motioner i ämnet, anhållit, bland annat, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida vilkorlig straffdom lämpligen må vid ringare brott och förseelser i vår svenska rätt införas. Det kan sålunda antagas, att frågan inom kort tid skall komma under allsidig granskning.

Vid sådant förhållande må här endast anföras följande omständigheter, som synas böra komma i betraktande vid fråga om den vilkorliga domens användbarhet särskildt vid förseelser mot värnpligtslagen.

Det vilkorliga domfällandet torde vanligen anses böra innefatta, att, när grund finnes för antagande, att den felande utan straff skall för framtiden uppföra sig väl, straffet förklaras ej skola verkställas, så vidt den brottslige under en viss tidrymd från domens dag uppför sig klanderfritt. Förseelserna mot värnpligtslagen bestå emellertid, såsom förut erinrats, utan undantag i åsidosättande från den värnpligtiges sida att å behörig tid fullgöra någon honom åliggande skyldighet. När fråga vore om dylika förseelser, skulle den vilkorliga domen alltså komma att innebära, att värnpliktig, som gjort sig skyldig exempelvis till uteblifvande utan förfall från inskrifningsförrättning eller vapenöfning, finge åtnjuta strafffrihet, om han nästa gång iakttog inställelse.

Visserligen kan invändas, att det vilkorliga domfällandet ej borde komma till användning i andra fall, än då sådant med hänsyn till särskilda omständigheter funnes lämpligt, och att således icke någon kunde med säkerhet paräkna denna förmån, men utan tvifvel komme i fråga om de talrika och i allmänhet ganska likartade förseelserna mot värnpligtslagen att, derest den vilkorliga domen infördes, ganska snart utbilda sig en praxis, med ledning af hvilken de värnpliktige ansåge sig kunna på förhand beräkna, huruvida de för tillärnade förseelser komme att vilkorligt domfällas eller ej. I viss mån skulle sålunda den vilkorliga domen för den värnpliktige med-

föra valfrihet, huruvida han ville i behörig tid fullgöra de skyldigheter, som blifvit honom i försvarsorganisationens intresse pålagda.

Utom det ur ordningssynpunkt högst betänkliga i ett sådant förhållande skulle detsamma efter komiténs uppfattning ej kunna undgå att inverka förlamande å den värnpligtiges pligtkänsla och gifva upphof till förseelser i många fall, der äfven den lindrigaste oundvikliga straffpåföljd varit tillräcklig att förebygga försummelse.

Komitén har också för sin del kommit till den åsigt, att i fråga särskildt om förseelser mot värnpligtslagen införande af vilkorlig dom ingalunda skulle lända till gagn.

Andra afdelningen.

Angående frågan huruvida värnpliktig, som hyser samvetsbetänkligheter mot att låta vapenöfva sig, må i fredstid kunna derifrån befrias mot skyldighet att uträtta annat passande arbete.

Komiténs uppdrag att verkställa utredning i den fråga, som angifves i förestående rubrik, lärar visserligen afse i främsta rummet den *praktiska* *Under-
sökningens
omfattning.* möjligheten och lämpligheten att medgifva värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapenöfning, utbyte af sådan öfning mot annat arbete, men då spørgsmålet om frågans praktiska lösning måste i viss mån blifva beroende af den *teoretiska* uppfattningen om rättmätigheten uti den åskådning, som uppställer fordran på ett dylikt utbyte, har komitén ansett sig icke kunna helt och hållet underlåta att underkasta frågan bedömande afven ur principiell synpunkt. Gifver den theoretiska undersökningen vid handen, att de värnpliktiges befrielse från vapenöfning i de fall, då samvetsbetänkligheter mot sådan öfning förefinnas, utgör resultatet af en följdriktig tillämpning utaf någon bland de principer, som måste vara för staten i dess verksamhet ledande, då är det, efter komiténs uppfattning, för staten en bjudande pligt att låta praktiska hänsyn, derest sådana stå i vägen, vika för angelägenheten att upprätthålla principen oförkränkt. Framgår åter såsom resultat af undersökningen, att anspråket på de värnpliktiges befrielse från vapenöfning i här ifrågavarande fall ej kan härledas ur någon sådan princip, är den möjlighet visserligen icke utesluten, att staten kan tillmötesgå anspråket, men staten har då större frihet att vid afgörandet låta de praktiska synpunkterna blifva bestämmande.

Första frågan blir alltså denna: finnes någon af vår svenska lagstiftning erkänd princip, hvarur kan härledas fordran, att värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot att låta vapenöfva sig, skola från sådan öfning befrias?

Det har påståtts, att så skulle vara förhållandet. Man har åberopat stadgandet i § 16 regeringsformen, att »Konungen bör ingens samvete

tvunga eller tvinga låta», hvilket stadgaende i sin fortsättning lyder: »utan skyddad hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer», och man har velat göra gällande, att nämnda grundlagsbud skulle innebära ett statens erkännande af individens rätt att uti samvetssaker handla såsom hans eget samvete bjuder, och att det således vore grundlagsstridigt att af värnpliktig, hvilkens samvete förbjuder honom att bära vapen, fordra deltagande uti vapenöfning.

*Förslag vid
1898 års
riksdag.*

Uti en vid 1898 års riksdag afgifven motion framställdes på grundvalen af en dylik åskådning förslag om ändring af § 27 värnpligtslagen i den riktning, att värnpliktig, som af samvetsskäl ej kunde förmås att låta sig vapenöfvas, skulle från all öfning i fredstid befrias mot skyldighet att, i den ordning Konungen egde närmare bestämma, under tid, motsvarande minst den stadgade öfningstiden, men ej utöfver etthundra dagar, för kronans räkning uträtta annat arbete, som vore för den värnpliktige lämpligt och ej afsäga krigsändamål.

Till stöd för förslaget anfördes i hufvudsak följande.

Gång efter annan hade värnpliktige vid krigsrätt ådömts böter eller fängelse, därför att de af samvetsbetänkligheter varit förhindrade att låta sig öfvas i vapnens bruk. Liknande förhållanden hade inträffat äfven i andra länder. Vid en närmare eftertanke borde det dock vara klart för de fleste, att det vore orätt att ådöma desse, som ansåge sig följa sitt samvetes röst, bestraffning, enär samvetsfriheten syntes betryggad i grundlagens bud: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta».

Enligt motionärens åsigt måste en förändring i värnpligtslagen därför anses vara nödvändig, och han hoppades, att Riksdagen skulle finna yrkandet derpå fullt berättigadt. Huru svårt än ett straff blefve för dem, som af samvetsskäl ej kunde exercera, så kunde det i allmänhet ej ändra en persons samvetsöfvertygelse. Härpå hade man de mest tydliga bevis från de förföljelser, som i religionens namn anställts i flere länder, vårt eget land icke undantaget. Förhållandet hade visat sig vara detsamma inom det område, som motionen afsäga. Så hade de på senare tiden mycket omtalade dukhoborserna i Kaukasus, hvilka på grund af samvetsskäl icke ville lära sig vapnens bruk, blifvit på det gräsligaste sätt marterade. Detta hade dock, långt ifrån att rubba dem i deras åsikter, gjort dem ännu mera modige att lida och uthärda allt. Samma uthållighet för hvad de ansett vara rätt hade äfven de s. k. mennoniterna ådagalagt.

Sedan motionären härefter anfört ett flertal exempel på fall, då värnpliktige här i riket dömts till frihetsstraff för det de på grund af samvetsbetänkligheter vägrat att underkasta sig stadgade vapenöfningar, erinrade

han, hurusom här i allt fall icke vore fråga om, huru stort deras antal vore, som lede, utan om principen; ty vore det orätt att döma t. ex. ett tusen personer, för det de hyste samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, så vore det principiellt lika orätt att döma en.

Hvad anginge de af motionären meddelade uppgifterna, som i de flesta fall gällde personer, tillhörande de s. k. helgeanerna, så grundade de sig dels på bref från personerna sjelfva, dels i ett par fall på officiella intyg och dels på andra trovärdiga meddelanden. Ehuru en och annan detalj möjligen kunde vara felaktig, så vore dock uppgifterna i allmänhet pålitliga. Vidare borde erinras derom, att dessa personer icke i något som helst afseende vore farliga för samhället. De voro fredliga medborgare, som icke gjort sig skyldige till laster och brott. De lefde ett fromt lif och ville vara trogna undersåtar. De vördade Konungen och älskade fäderneslandet, men de höllo före, att de kunde visa Konungen sin vördnad och fosterlandet sin kärlek utan att lära sig vapnens bruk. Det gäfves ingen anledning att antaga, det de föraktade den inspirerade uppmaningen: »Älsken bröderna, frukten Gud, ären Konungen». Att nu dessa ynglingar och deras likar uppfattat kristendomens urkunds utsagor så, att de äfven ville befrämja frid på jorden, borde äfven de, som hyste andra uppfattningar rörande betydelsen af samma urkunds ord, förstå och högakta.

Efter att härefter hafva anfört åtskilliga uttalanden så väl i en del af våra större tidningar som ock särskildt af f. d. teologie professorn i Upsala O. F. Myrberg, hvilka uttalanden motionären fann vittna om befintligheten af en ganska allmän åstundan, att straffbestämmelser för militära förseelser, härledande sig af samvetsbetänkligheter, måtte afskaffas, fortsätter han på följande sätt.

Äfven den omständigheten, att hvarje orättvis bestämmelse i en lag minskar respekten hos folket för lagen, borde vara ett skäl för Riksdagen att vidtaga en rättvis och behöflig lagförändring i denna fråga. Äfven ur kloketens synpunkt vore befrielse från krigstjenst för dem, hvilka af samvets-skäl icke kunde vara med, i hög grad att tillstyrka. I Moses lag förekomme den visa bestämmelsen, att vid uppbåd till krig skulle den man, »som är rädd och hvilkens mod svigtar», få gå hem igen, »att icke hans bröders mod måtte blifva fegt såsom hans.» Bristen på mod gälde således såsom ett skäl för befrielse från krigstjensten, emedan lagstiftaren icke utan skäl ansett, att modlösheten lätt kunde smitta de öfrige. Men om frånvaron af mod hos en del af de stridande äfven inverkade på de öfrige på ett för stridens utgång ogynnsamt sätt — hvad trodde man då, att det skulle inverka, att det inom hären funnes män, som strede under medvetande af att de handlade orätt deri, att de gjorde det? Männe den, som mot sin vilja drefves till striden, kränkande sitt

samvete, måtte han kunde strida med mod och ingifva andra mod? Redan ur synpunkten af härens krigsduglighet vore därför afskaffandet af straffbestämmelser för dem, som af samvetsskäl vägrade att deltaga i vapenöfningarna, en nyttig och välbetänkt åtgärd.

Men, sade man, antaget, att de, som af verkliga samvetsbetänkligheter vägrade att ikläda sig uniform och exercera, erhöile befrielse derifrån, så komme många att låtsas samma öfvertygelse som de andra om det orätta i krigstjensten endast för att såmedelst erhålla en lätt befrielse från militäröfningar. Mot denna förmodan ville motionären framhålla följande.

För det första torde man väl få hoppas, att de unge män, som här vore i fråga, icke i någon nämnvärd mån skulle framträda såsom lögnare inför vederbörande myndigheter. Vidare vore åtminstone de flesta af dem medlemmar af kyrkan och hade åtnjutit hennes uppfostran och lärt sig vigten af budet: »Du skall icke bära falskt vittnesbörd». Dertill komme, att de uppväxt i ett land, som i allmän bildning kunde mäta sig med hvilket annat land som helst.

För det andra vore det icke motionärens mening, att de unge män, som på grund af samvetsskäl befriades från militär öfning, också skulle befrias från att uträtta annat arbete för statens räkning. De skulle åläggas lika besvärligt arbete som att exercera och, om så ansåges rätt, äfven för en längre tid än den, vapenöfningarna upptoge. För dessa samvetsömma borde det ock kunna gifvas lämplig sysselsättning i kronans tjänst, t. ex. vid utdikning af mossar, odlande af jord, vägars anläggning, jernvägsbyggnader, broarbeten, skogsskötsel, vissa ångbåtsfarleders uppreprensning och dylikt. Men de närmare bestämmelserna härom borde lemnas åt Kongl. Maj:t. Något liknande vore ju redan nu stadgadt rörande lapparne, om hvilka det hette i värnpliktslagens 54 §:

»Af Konungen bestämmes, om och i hvad mån samt under hvilka vilkor befrielse från de i denna lag föreskrifna skyldigheter må kunna tills vidare medgifvas den nomadiserande lappbefolkningen.»

De ynglingar, som ej hyste samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, skulle säkerligen under sådana förhållanden föredraga att exercera hellre än att kommenderas ut på arbeten, hvilka dels vore kanske svårare och dels kunde taga längre tid i anspråk.

För det tredje vore ynglingar i bevaringsåldern i allmänhet så intresserade för upptåg och äfventyr, att de icke i allt för många fall skulle föredraga vanligt arbete i stället för att exercera. Härom sade den förut omnämnde professor Myrberg: »I detta fall torde man ej behöfva göra sig några stora farhågor, ty att landets ungdom med ungdomens naturliga lust för kroppsöfningar och militära skådespel på en gång skulle fattas af en

sådan obenägenhet för till värnpligtens fullgörande hörande vapenöfningar, att den till något afsevärdt antal skulle vilja undandraga sig densamma under förebärande af dessa samvetsbetänkligheter, är dock högst otroligt.»

Lagutskottet, som hade att öfver nämnda motion afgifva förberedande utlåtande, framhöll till en början, att det område, som afsåges i motionen, vore långt ifrån det enda, der kollision kunde tänkas uppstå mellan lagens bud och de enskildes af samvetsskäl bestämda rättsuppfattning. Den tanke, motionären ville se förverkligad, skulle, genomförd på nu ifrågavarande område, snart nog kräfva tillämpning äfven å andra samt ställa i utsigt undantagsföreskrifter, om hvilkas art och omfattning det vore svårt att för närvarande bilda sig en föreställning. Frånsedt allt detta och utan att ingå på ett närmare bedömande af frågan om rättmätigheten af en medborgares anspråk att på grund af egna religiösa hänsyn befrias från skyldigheten att bereda sig till fosterlandets försvar, fann sig utskottet af rent praktiska skäl förhindrad att tillstyrka en lagändring sådan som den af motionären föreslagna. Om man än vore med motionären ense om det riktiga deruti, att den värnpligtige, som af verkliga samvetsbetänkligheter funne sig förhindrad att låta sig öfvas i vapnens bruk, befriades från sådan öfning i fredstid, och om man också kunde hålla för visst, att ett stadgande i den af motionären angifna riktning, nämligen att för dylika fall vapenöfningen utbyttes mot annat arbete för kronans räkning, icke skulle lända till någon afsevärd minskning af landets försvarskraft, derest densamma kunde så tillämpas, att det komme till användning endast i de fall, för hvilka det vore afsedt, så ansåge dock utskottet, att svårigheten att i de särskilda fallen afgöra, huruvida fast grundade samvetsbetänkligheter föreläge, skulle, äfven om det arbete, som sattes i stället för vapenöfningen, utmättes tillräckligt tungt, göra det omöjligt att förekomma, det i allt för många fall, i hvilka religiösa betänkligheter mot vapnens bruk endast föröfbures, värnpligtige, som af andra anledningar ville undandraga sig vapenöfning, komme i tillfälle att utbyta densamma mot arbete af annan art. Slutligen erinrades jemväl om svårigheten att för alla dem, som sålunda skulle komma att utföra arbete för kronans räkning, anskaffa lämpligt sådant.

Då frågan förekom till behandling inom Riksdagens kamrar, biföll Första kammaren utan debatt lagutskottets afstyrkande hemställan, hvar emot Andra kammaren efter en kortare diskussion, derunder från flere håll uttalades önskvärdheten af en lagändring i motionens syfte, biträdde ett under öfverläggningen framställt yrkande, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande,

huruvida i § 27 värnpligtslagen borde vidtagas en ändring i det syfte, som motionären ifrågasatt.

Motionen föranledde således, i anseende till kamrarnes skiljaktiga beslut, ej till någon Riksdagens åtgärd.

§ 16
regerings-
formen.

Då komitén nu går att söka utreda, huruvida samvetsfrihetens princip, sådan densamma blifvit uti § 16 regeringsformen erkänd, bör anses kräfva medgifvande för värnpligtige, hvilka hysa samvetsbetänkligheter mot deltagande i vapenöfning, att utbyta denna öfning mot annat arbete, vill komitén till en början erinra, att en uppfattning, enligt hvilken samvetsfriheten skulle innebära obegränsad rätt för den enskilde att uti alla sina handlingar låta bestämma sig endast af sitt eget samvetes bud, kommer i uppenbar strid med principen för staten sjelf. Emedan hvarje individens handling kan blifva föremål för bedömande af samvetet, och detta bedömande, efter hvad alla tiders erfarenhet bestyrker, företer väsentliga olikheter hos olika individer, skulle staten genom att erkänna samvetsfrihet i sådan bemärkelse och omfattning hafva eftergifvit den för statens bestånd oundgängliga rätten att af sina medlemmar erhålla deras medverkan för befrämjande och vinnande af statens egna ändamål. Den enskilde samhällsmedlemmen skulle då hafva erhållit öfverhöghet öfver staten sjelf, i det han egde från sitt eget samvetes synpunkt afgöra, huruvida han ville ställa sig statens föreskrifter till efterrättelse eller ej, och den enskilde samhällsmedlemmens lydnadspligt gent emot statens lagar eller sjelfva grundprincipen för hvarje stat vore derigenom fullständigt upphäfd. Derefter vore det endast mellan liktänkande individer som någon sammanslutning för gemensamma ändamål kunde förekomma. Det säger sig sjelft, att staten ej kan såsom för sig ledande erkänna en princip, som medför dylika konsekvenser, och att alltså samvetsfriheten, derest den skall kunna erkännas såsom statsprincip, ej får fattas i nyssnämnda vidsträckta mening.

Vill man vidare undersöka, i hvad mån en begränsning är nödvändig, må man fasthålla dervid, att, såsom ofvan visats, statsverksamhet kan blifva omöjlig på hvarje område, der åt den enskilde lemnas alldeles fritt att handla efter sitt samvete. Det skall då blifva klart, att så beskaffad frihet ej kan medgifvas inom de områden, der det gäller egentliga statsändamål. Detta vill med andra ord säga, att den enskilde samhällsmedlemmens uppfattning, då densamma kommer i motsats mot statens uppfattning rörande statens egna ändamål och de medel, som för dessas vinnande böra tillitas, måste vika och ej kan tillerkännas rätt att göra sig gällande.

Nu kan tilläfsventyrs invändas, att med en sådan begränsning af samvetsfriheten denna faktiskt upphäfves och ej vidare rymmes inom det statliga samhället. Så är dock ej förhållandet. Det är ej ens möjligt för

staten att så helt taga individens verksamhet i anspråk för sina ändamål, att icke för individens sjelfverksamhet återstår ett mycket vidsträckt område, inom hvilket en hvar kan fritt handla efter de särskilda principer, han för sig uppställt. Den moderna staten nöjer sig med att uppdraga ganska allmänna gränser för individens sjelfverksamhet och öfverlåter åt individen att inom dessa gränser handla fritt och obundet.

Men alltjemt är det en nödvändighet, att, i fall af kollision mellan statens och individens uppfattning, staten, derest dess intresse det kräfver, eger att fordra individens underkastelse, enär i annat fall statsordningen sönderbrytes. Friheten för den enskilde att handla efter sin individuella uppfattning erhåller alltså i hvarje särskildt fall sin begränsning utaf statsintresset, och detta intresse blir större, allt eftersom staten finner, att dess verksamhet på ett visst område ej kan utbytas mot eller ersättas af individernas sjelfverksamhet. Den möjlighet är visserligen ej utesluten, att staten kan taga fel i fråga om de grundsatser, som i dess verksamhet böra följas, och att en enskild samhällsmedlems uppfattning kan stå närmare den högsta rättens idé än statens egen i lagen uttryckta uppfattning, men detta hindrar ej, att den enskildes mening måste vika, honom obetaget att söka åstadkomma ändring uti statens uppfattning d. v. s. i lagstiftningen.

Ett område, inom hvilket statens verksamhet allra minst kan ersättas af individens sjelfverksamhet, är nu det, som beröres af det till bedömande upptagna förslaget om vissa värnpliktigas befrielse från vapenöfning, nämligen området för statens verksamhet utåt, gent emot andra stater. På detta område är statssamhällets enhetlighet särskildt nödvändig, och det lär ej kunna i princip medgifvas den enskilde statsmedlemmen att efter sitt eget samvetes synpunkt afgöra, huruvida han vill eller icke vill på det sätt, staten bestämt, medverka på nämnda område till statens värnande mot yttre faror. Mera än på något annat område framträder här nödvändigheten för staten att, med förbindande verkan för alla dess medlemmar, bestämma, hvad som skall göras och sättet därför.

Men är det så, att staten ej kan och får antagas hafva afsett att erkänna samvetsfriheten i vidare mån, än som är förenligt med statens egen princip, så kan bestämmelsen i § 16 regeringsformen om samvetsfrihet redan af principiella skäl ej med fog åberopas till stöd för de värnpliktigas befrielse från vapenöfning i fall af samvetsbetänkligheter. Innehållet af ifrågavarande grundlagsbud i dess hela sammanhang står också med denna uppfattning i full öfverensstämmelse. Den samvetsfrihet, som der garanteras, angifves nämligen uttryckligen innefatta ett skyddande af individen vid fri utöfning af hans religion, »så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». Näppeligen kan för samhället uppstå större

fara än den, att statens verksamhet till skydd för dess egen tillvaro för-
lamas. En sådan fara skulle kunna uppstå genom medgifvande åt de en-
skilde värnpliktige att i det fall, hvarom nu är fråga, handla endast efter
samvetets ingifvelse. Äfven om till närvarande tid antalet fall, då sam-
vetsbetänkligheter mot vapenöfning yppats, varit helt ringa och sålunda
någon betänkelig minskning af landets försvarskraft ej skulle hafva för-
anledts af de värnpliktiges befrielse från vapenöfning i alla hittills före-
komna fall af vägran på grund af samvetsbetänkligheter att deltaga i sådan
öfning, finnes icke någon säkerhet, att förhållandet i nämnda hänseenden
framgent skulle blifva oförändradt. Snarare torde kunna med stor sanno-
likhet antagas, att ett medgifvande af rätt för individen att efter sitt eget
samvetes bud afgöra, huruvida han ville i landets försvar deltaga eller ej,
skulle alstra hos de värnpliktige benägenhet att omfatta den åskådning, som
anser bruk af vapen stridande mot Guds lag, och sålunda i väsentlig mån
befordra spridande af nämnda åskådning till allt vidare kretsar.

Bemärkas bör ock särskildt, att ett medgifvande af de ifrågavarande
värnpliktiges befrielse från vapenöfning i *fredstid*, hvartill anspråken hit-
tills inskränkts, faktiskt måste föranleda till samma värnpliktiges befrielse
från tjänst under vapen äfven i händelse af krig, då ju försvaret ej i krig
kunde med fördel betjena sig af krigsmän, som fullständigt saknade öfning
i vapnens bruk. Det kan ej heller antagas, att värnpliktige, som hysa
samvetsbetänkligheter mot vapenöfning, skulle finna sin samvetskänsla till-
fredsställd allenast derigenom, att de under fredstid befriades från sådan
öfning. Tvärt om lära deras samveten än mera uppresas sig mot deltagande
i verklig strid. I hvarje fall hade staten, om den erkände rätt för de
värnpliktige att på grund af samvetsbetänkligheter vinna befrielse från
vapenöfning i fredstid, också afsagt sig möjligheten att af dessa värnpliktige
fordra medverkan till försvaret i händelse af krig.

Uppfatt-
ningen att
bruk af
vapen ej är
tillåtligt.

Att det från statens synpunkt är omöjligt att i princip erkänna de
värnpliktiges rätt att på grund af samvetsbetänkligheter erhålla befrielse
från vapenöfning, har komitén nu sökt visa.

Emellertid skulle kunna invändas, att om för statens bestånd for-
dras något, som står i strid med Guds bud, så må det hellre offras, än
Guds bud kränkas, ty »man måste mer lyda Gud än människor».

För att skyldighet skall inträda att offra det, som är nödvändigt för
det menliga samhällets trygghet och bestånd, fordras dock uppenbarligen,
att den åskådning, i kraft hvaraf ett sådant offer kräfvades, stödjer sig på
oomtvistlig gudomlig auktoritet.

Detta är emellertid ingalunda fallet med yrkandet, att fäderneslandet
hellre må lemnas till rof för främmande inkräktare, än att dess söner skulle

mot fienden få taga till vapen. Att något sådant skulle följa af den kristna religionens i bibeln framställda läror, har nämligen aldrig varit allmänt erkänt inom kristenheten. Tvärt om hafva under alla tidsåldrar och inom de mest olika kristna trossamfund personer med erkänd förståndsskärpa samt utmärkta för den största kristliga fromhet och förtrogenhet med bibelns läror och deras anda ansett fäderneslandets värnande såsom en den heligaste pligt.

Att den åskådning, som ej under några omständigheter tillstodder bruket af vapen, är ohållbar, vinner dessutom en slående bekräftelse deraf, att denna åskådning vid tillämpningen måste komma i strid med en grundsats, hvars riktighet borde vara och väl också är allmänt erkänd såsom självklar. Den leder nämligen till förnekande af den naturliga rättigheten att mot våldsverkare i nödfall med vapen värna maka och barn och sitt eget lif.

Bibehåller staten alltså principiellt *rätten* att af alla sina medlemmar utan afseende å deras individuella uppfattning fordra medverkan till försvaret, är dermed dock ej gifvet, att staten måste begagna sig af denna rätt i dess vidsträcktaste omfattning. Hvad som skulle tala för en anordning, hvarigenom kunde undvikas användande af statens straffrätt mot sådana, hvilkas vägran att deltaga i vapentjänst verkligen grundade sig på samvetsbetänkligheter, vore dels att dessa, om ock vilsefarande, dock ej ledas af medveten brottslig afsigt, dels önskligheten att undanröjda den lockelse, som martyrglorian utöfvar på vissa naturer, en omständighet, som i detta fall kunde leda till att straffet, i stället för att afskräcka från trots mot samhällets ordning, snarare ökade benägenheten härtill.

På grund häraf och till fullgörande af det komiténs lemnade uppdrag har komitén, oaktadt sin i det föregående angifna principiella ståndpunkt, nu att vidare undersöka, om och i hvad mån staten skulle kunna tillmötesgå de uti ifrågavarande hänseende framställda önskingarne, dervid dock svaret måste bero på ett afvägande af de fördelar och olägenheter, som äro att förvänta af den anordning, hvilken kan ifrågakomma.

Komitén öfvergår således att tillse, huruvida det lämpligen låter sig göra, att åt värnpligtige, som åberopa samvetsbetänkligheter mot vapenöfning, medgifves befrielse från sådan öfning mot skyldighet att uträtta annat passande arbete.

I detta afseende har komitén trott sig finna, att arbete af civil art icke lämpligen skulle kunna sättas i stället för vapenöfning. Det torde knappast kunna antagas, att staten under alla omständigheter vore i tillfälle att anordna allmänna arbeten af sådan beskaffenhet, att värnpligtige oafsedt föregående olika uppfostran och verksamhet skulle kunna i dessa arbeten med fördel användas, och i alla händelser skulle för de värnplig-

*Frågan om
utbyte mot
civilt arbete.*

tiges användande i allmänna arbeten — desamma må bestå i odlingsföretag, jernvägsanläggningar, vägbyggnader eller annat — erfordras särskilda anordningar, hvilka komme att för statsverket leda till afsevärda uppoftningar. Sålunda vore ju nödvändigt att beordra särskildt befäl att öfver dessa värnpliktige hålla uppsigt och anställa ledare af arbetena, att vidtaga åtskilliga anstalter för de värnpliktiges befordrande till arbetsplatsen, för deras inqvartering och underhåll, för läkarevård samt för disciplinens upprätthållande o. s. v. Kostnaderna för nämnda anstalter ökades, derest det blefve nödvändigt att anordna arbeten på olika orter inom landet eller att förlägga arbetet från ort till annan; och om det låte sig göra att bringa tillsammans alla ifrågavarande värnpliktige och använda dem till arbete år efter år å samma plats, blefve i stället kostnaderna dryga för deras sammanförande från olika delar af landet. Anordningarna komme naturligtvis att i viss mån försvåras af omöjligheten att på förhand beräkna antalet af de värnpliktige, som kunde komma att under olika år användas i de allmänna arbetena. Det är för öfrigt att befara, att dessa arbeten skulle alltför mycket till sin karakter närma sig vanligt tvångsarbete. Skulle de värnpliktige under deltagandet i de civila arbetena ej vara underkastade krigslagarna, blefve jemväl nödigt, att särskilda bestämmelser gäfves i fråga om ansvar för dem, som icke fullgjorde förelagdt arbete eller eljest visade olydnad eller i ett eller annat afseende förbröte sig i tienstgöringen.

De här påpekade olägenheterna och svårigheterna har komitén dock icke funnit vara sådana, att de innebära alldeles bestämdt hinder för den ifrågavarande förändringen.

Hvad som deremot enligt komiténs uppfattning omöjliggör att utbyta vapenöfningen mot civilt arbete, är den förut vidrörda konsekvensen af befrielse från vapenöfning i fredstid med afseende å värnplikten i händelse af krig. Att skicka fullkomligt öfvadt manskap mot fienden vore nämligen en uppenbar orimlighet, och att låta ett utbyte af vapenöfningen i fredstid mot civilt arbete draga med sig frihet från verklig krigstienst skulle vid annalkande krigsfara innebära en allt för stor frestelse.

*Om utbyte
mot sjuk-
vårds- eller
handräck-
ningstienst.*

Något gynsammare ställer sig frågan, huruvida vapenöfningen skulle för värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot sådan öfning, kunna utbytas mot något arbete, som faller inom området för den militära organisationen, nämligen mot sjukvårds- eller handräckningstienst. De värnpliktige, som inöfvades till sådant arbete, finge åtminstone någon militärisk utbildning och behöfde därför ej vara alldeles oanvändbara i krigstid, då ju alltid ett visst antal sjukvårdare erfordras och handräckningsgöromål förekomma i ganska stor omfattning. Hittills hafva de värnpliktige, som af samvetsskäl vägrat att låta vapenöfva sig, i verkligheten utgjort

ett ganska obetydligt antal. Komitén har i fråga derom fått genom vederbörande departementschefers försorg mottaga uppgifter från landets samtliga truppförband, äfvensom från flottans stationer. De tidsperioder, de särskilda uppgifterna afse, sammanfalla icke helt och hållet med hvarandra, men uppgifterna gifva vid handen, att vederbörande befälhafvare icke kunnat angifva flere än tillsammans 32 kända fall, då värnpligtige måst åläggas bestraffning med anledning deraf, att de under åberopande af samvetsbetänkligheter vägrat att bära vapen. För närvarande förekomma alltså värnpligtige, som för samvetsbetänkligheter kräfvat befrielse från vapenöfning, icke i större antal än att de samtliga kunde finna användning såsom sjukvårdare eller handräckningsmän.

Komitén har också försöksvis företagit sig att uppgöra förslag till den förelagda uppgiftens lösning på sådant sätt, att värnpligtige, som hyste samvetsbetänkligheter mot vapenöfning, skulle erhålla företrädesrätt att användas såsom sjukvårdare och handräckningsmän. Dervid befans i främsta rummet angeläget, att verksamma åtgärder vidtoges till förebyggande, att värnpligtige, som endast föregäfvat samvetsbetänkligheter, komme i åtnjutande af den åt de samvetsömme tillämnade företrädesrätten.

För syftets vinnande syntes vara tjenligt, dels att man vidtog anordningar för att söka utforska, huruvida verkliga samvetsbetänkligheter förelåge, och för att, om möjligt, åstadkomma deras häfvande på öfvertygelsens väg, dels ock att det arbete, som sattes i stället för vapenöfning, utmättes så pass tungt, att det ej blott motsvarade, utan vore strängare än vapenöfningen. Komitén tänkte sig i dessa hänseenden såsom lämpliga åtgärder, att de värnpligtige, som anmälde sig på grund af samvetsbetänkligheter vilja fritagas från vapenöfning, skulle undervisas af vederbörande truppförbands prest under en tid af 14 dagar, att om de efter erhållen undervisning framhårdade i sin begäran, de skulle befrias från årets vapenöfning, men deras sak hänskjutas till nästa års inskrifningsrevision, som egde att med ledning af prestens berättelse och de upplysningar, som vid förhör eller annorledes kunnat vinnas, bedöma och afgöra, huruvida utbyte skulle få ega rum, samt att de, som erhöles tillstånd att utbyta vapenöfningen mot sjukvårds- eller handräckningstjänst, skulle vara pligtige att på sådant sätt tjenstgöra under två gånger 68 eller tillhoppa 136 dagar, fördelade på två år. Genom dessa anordningar skulle man erhålla åtminstone några garantier mot obehöriga försök af värnpligtige att genom falskt förebarande af samvetsbetänkligheter undandraga sig vapenöfning.

Innan komitén fattade ett definitivt beslut angående den tänkta anordningen, fann komitén emellertid nödigt att pröfva densamma dels ge-

nom att tänka sig in i de konsekvenser, hvartill den i framtiden kunde leda, och dels genom att undersöka, hvilken praktisk nytta anordningen för närvarande kunde medföra.

I förra hänseendet framstälde sig då följande synpunkter.

De, som af samvetsskäl vägra att deltaga i vapenöfningar, äro nu jemförelsevis få, men om det ifrågavarande utbytet genom lag medgåfves, kunde detta blifva en lockelse, som möjligen låte det onda antaga verkligt farliga dimensioner. Hittills har vägran att öfva sig i vapnens bruk stödt på religiösa motiv, men det gifves i vår tid äfven en fredsrörelse, som grundas på s. k. humanitära principer. Äfven dessa fredsvänner skulle kunna vilja åberopa samvetet, och ger staten de religiöst samvetsömma rätt att slippa bära vapen, synes staten knappast kunna neka det andra slaget af samvetsömma samma förmån. Såsom mindre fanatiska hafva dessa hittills underordnat sig statens lagar med afseende på försvaret, men öppnar staten själf för dem en utväg att tillämpa sina principer, så är fara värdt, att äfven bland dem en rörelse till försvarsvägran skulle uppstå. Särskildt kunde den betydelse och den lockelse, föreningsväsendet i vår tid utöfvar, blifva i detta hänseende ödesdiger. Föreningar kunde bildas, som uppsatte försvarsvägran såsom sitt program, och sålunda kunde mot vapenöfningarna uppstå så att säga strejker, hvilka för landets försvarskraft innebure verklig fara.

Hvad åter angår anordningens praktiska gagn under nuvarande förhållanden, fann komitén, att detta skulle blifva ganska ringa.

Enligt de till komitén inkomna uppgifterna hafva nämligen de värnpliktige, hvilka för vägran af samvetsskäl att bära vapen hittills ådömts bestraffning, i regel förklarat sig af samma anledning förhindrade att ut-
rätta något som helst arbete, som afsåge krigsändamål. Det ifrågasatta utbytet af vapenöfning mot sjukvårds- eller handräckningstjänst för försvaret skulle således ej tillfredsställa dessa värnpliktige, utan de skulle anse sig af samvetsskäl förhindrade att deltaga äfven i tjänstgöring af nämnda slag. Utbytet skulle då tillgodokomma endast de värnpliktige, hvilkas samvetsbetänkligheter sträckte sig allenast till den egentliga vapenöfningen. Antalet sådane värnpliktige synes emellertid vara synnerligen ringa, då, enligt hvad komitén inhemtat, de religiösa samfund, hvilka betrakta bruket af vapen såsom syndigt, i allmänhet på samma sätt beteckna äfven öfriga handlingar, som afse krigsändamål, och dervid icke ens göra undantag för sjukvårdstjänst.

Hvartill ett noggrant beaktande i lagstiftningen af olika slag utaf samvetsbetänkligheter hos de värnpliktige för öfrigt kunde komma att följdriktigt leda, belyses i viss mån af det förhållande att, enligt de uppgif-

ter, som inkommit till komitén, i flera fall inträffat, att värnpligtige, tillhörande en viss religiös kristen sekt, af samvetsskäl vägrat, icke att göra vapentjänst, men att deltaga i öfningar å lördag, hvilken dag af dessa ansetts vara rätt sabbatsdag, på hvilken vapenöfningen ej finge utföras.

Då härtill slutligen kommer, att vederbörande befälhafvare vid utöfvande af sin rätt att bland de värnpligtige uttaga sjukbärare äro i tillfälle att redan under nuvarande förhållanden, såsom jemväl plägat ske, taga hänsyn till sådana samvetsbetänkligheter, som röra endast den egentliga vapenöfningen, fann sig komitén ej böra vidhålla den ifrågasatta anordningen, utan stannade i den mening, att någon förändring af gällande lagstiftning i ändamål att bereda rätt till befrielse från vapenöfning mot uträttande i stället af annat arbete ej kan af komitén förordas.

Denna uppfattning hindrar ej, att komitén finner synnerligen önskvärdt, om ändring kunde åstadkommas i det förhållandet, att värnpliktig vid upprepad, af samvetsbetänkligheter föranledd vägran att deltaga i vapenöfning, måste dömas till frihetsstraff på längre tid. Ehuru komiténs uppdrag ej sträcker sig till afgifvande af förslag rörande förändring i sättet för bestraffande af dylik förbrytelse, tillåter sig därför komitén att i detta sammanhang något beröra ämnet. Hvad som förefallit upprörande i den bestraffning, som kan blifva följden af en på samvetsbetänkligheter stödd vägran att fullgöra försvarspligten, torde vara mindre, att straff här för utkräfvades, än den omständigheten att, när rättelse ej följer, straffet oupphörligt förnyas. Frihetsstraffet torde därför böra till något visst mått begränsas, men i sammanhang med lagstiftning derom torde likväl böra komma under öfvervägande, huruvida de, som ej af någon bestraffning låta rätta sig, må, oaktadt de ej vilja underkasta sig hvad som anses nödvändigt för samhällets skydd, ändock inom detta samhälle åtnjuta samma politiska rättigheter som andra samhällsmedlemmar.

Angående den verkan, som uppkommet afbrott uti värnpligtigs tjänstgöring i fredstid under olika omständigheter skall anses medföra i afseende å tjänstgöringstidens beräkning.

Under fortgången af komiténs arbeten har Kongl. Maj:t genom särskild nådig remiss den 20 februari 1899 uppdragit åt komitén att afgifva underdånigt yttrande och förslag i ett på Kongl. Maj:ts pröfning beroende ärende, i hvilket förekommit,

att sekundchefsembetet vid Svea lifgarde hos Kongl. Maj:t uti underdånig skrifvelse den 13 juli 1897 med anledning af ett inträffadt fall hemställt om nådig föreskrift, huruvida beväringssman, hvilken under tiden för första årets vapenöfning blifvit dömd till straffarbete och för straffets undergående måst afbryta den påbörjade tjänstgöringen, egde att tillgodoräkna sig densamma såsom fullgjord första årets vapenöfning, eller om han skulle dertill inkallas påföljande år;

samt att krigshofrätten och t. f. chefen för generalstaben, hvilka afgifvit infortrade utlåtanden i ärendet, funnit det af sekundchefsembetet väckta spörsmålet gifva anledning att i sammanhang med detsamma taga i betraktande jemväl huru tjänstgöringstiden enligt § 27 värnpligtslagen skall beräknas för värnpliktig i sådana fall, der tjänstgöringen kommit att afbrytas af andra orsaker, än den i sekundchefsembetets skrifvelse omförmälda.

Ofullständighet i lagstiftningen.

Då komitén går att yttra sig i detta ärende, torde först böra undersökas, huru den fråga, som särskildt afses i sekundchefsembetets ofvan berörda skrifvelse, bör bedömas *på grund af nu gällande lagstiftning*.

Emellertid innehåller denna lagstiftning icke uttryckliga bestämmelser för sådant fall, som det ifrågavarande, och det måste därför tillses, hvilka slutsatser må för frågans besvarande kunna dragas af de stadganden, som i andra afseenden finnas gifna rörande värnpligtigs tjänstgöring.

Svaret måste då naturligtvis utfalla på något af följande tre sätt, nämligen *antingen* att den värnpliktige, hvars tjänstgöring blifvit afbruten för straffets undergående, skall vara skyldig att ett följande år underkasta sig tjänstgöring under så många dagar, som svara mot den tid, hvarunder han till följd af det uppkomna afbrottet varit från öfningarna frånvarande, *eller* att han alldeles icke må ega tillgodoräkna sig den tid, hvarunder han gjort tjänst, *eller ock* att den tjänstgöring, för hvars undergående den värnpliktige inställt sig, får anses såsom fullgjord oafsedt afbrottet.

Antager man nu först, att afbrottet borde hafva till följd, att den värnpligtige skulle under följande år fullgöra återstoden af första årets öfning, förutsätter detta, att värnpligtiges inställelse till tjänstgöring skulle kunna ske på olika tider, allt eftersom de hade att fullgöra längre eller kortare tids tjänstgöring, eller, om inställelsen för alla egde rum redan vid öfningarnas början, att de komme att från tjänstgöringen hemförlofvas å olika tider. Värnpligtslagstiftningen känner emellertid ej anordningar af någotdera slaget, och i sjelfva verket skulle dylika anordningar ej kunna tillämpas utan jemförelsevis betydande olägenheter. Hvad särskildt beträffar inställelsen till tjänstgöring, framgår tydligt af bestämmelserna i §§ 99 och 108 inskrifningsförordningen, att man ansett värnpliktig icke kunna mottagas till tjänstgöring senare än på tredje dagen efter inryckningen.

Den tolkning åter, att den afbrutna tjänstgöringen alls icke finge beräknas och att således den värnpligtige skulle vara skyldig att ånyo undergå fullständig vapenöfning, är uppenbarligen icke förenlig med § 27 mom. 1 värnpligtslagen, enligt hvilket lagrum värnpliktig icke är skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid längre än 90 dagar.

För sin del har komitten trott, att frågan, i saknad af uttryckliga stadganden, måste lösas sålunda, att den tjänstgöring, för hvars undergående den värnpligtige inställt sig, räknas honom till godo såsom fullgjord, oafsedt den omständighet att tjänstgöringen afbrutits för straffets verkställande.

Då emellertid bristen på fullständiga och tydliga bestämmelser på ifrågavarande område lärer gjort sig synnerligen kännbar, torde böra tillses, huru denna olägenhet må kunna afhjelpas.

Afbrott i den värnpligtiges tjänstgöring kan uppkomma af hvarjehanda olika anledningar samt vara af olika tidslängd, och dessa förhållanden böra naturligtvis öfva inflytande på verkan af afbrottet i de särskilda fallen.

De anledningar, som kunna orsaka afbrott uti påbörjad tjänstgöring, kunna sägas vara af två väsentligt skilda slag, sådana, som äro af den värnpligtiges vilja oberoende, och sådana, som berott på den värnpligtige sjelf.

Hvad angår de förra eller sjukdomar, lära desamma ej skola för-
anleda utsträckning af den värnpligtiges tjänstgöringstid. Ur försvarets synpunkt måste det visserligen vara mindre tillfredsställande, att värnpliktig till följd af sjukdom går miste om en del af utbildningen, men hänsyn till

*Tillägg i §
17 värn-
pligtslagen.*

den värnpligtige kräfver, att det icke pålägges honom att godtgöra de olägenheter för försvaret, hvilka härröra af sjukdom, som drabbat honom under tjänstgöringstiden.

Att tjänstgöringen skall anses fortfarande pågå under sådan sjukdom, bar ej heller ansetts vara tvifvel underkastadt.

Det bör deremot anmärkas, att de militäre befälhafvarne hittills på grund af värnpligtslagens innehåll funnit sig icke kunna vägra att i tjänstgöring emottaga jemväl sådane värnpligtige, som redan vid inställelsen varit behäftade med sjukdomar eller yttre åkommor af beskaffenhet att utgöra verkligt hinder för deltagande i öfningar. Understundom har till och med inträffat, att sådane värnpligtige måst emottagas, om hvilka man kunnat med visshet förutse, att deras tillfrisknande eller botande icke kunde inträffa före öfningstidens slut, och att de komme att å mötesplatsen endast åtnjuta sjukvård.

Missförhållandet beror uppenbarligen derpå, att uppskof med tjänstgöring icke enligt värnpligtslagen kan meddelas värnpliktig, med mindre han sjelf derom framställt begäran. Den värnpligtige, hvilken lider af sådan tillfällig sjukdom, som utgör verkligt hinder för hans öfvande, borde dock icke ega anspråk att få inträda i tjänst och att få tillgodoräkna sig vistelsen på sjukhus såsom tjänstgöring, utan borde i sådant fall uppskof kunna meddelas honom oberoende af hans egen vilja.

Den lucka i lagstiftningen, som sålunda anmärkts, synes komitén böra afhjelpas genom införande i § 17 värnpligtslagen af stadgande derom att, i händelse värnpliktig, hvilken inställt sig till tjänstgöring, befinnes vara behäftad med tillfällig sjukdom, som utgör hinder för hans behöriga utbildning, och sjukdomen ej veterligen uppkommit efter inställelsen eller efter samlingen för marsch till mötesplatsen, uppskof med tjänstgöringen må kunna meddelas den värnpligtige jemväl utan ansökning.

I detta liksom i andra fall, då anledning till uppskof yppas först efter inskrifningen, borde det enligt komiténs omdöme tillhöra befälhafvaren att besluta om uppskof, dervid bedömandet, huruvida den tillfälliga sjukdomen utgjorde hinder för behörig utbildning, naturligtvis komme att i hvarje särskildt fall grundas på utlåtande af vederbörande läkare.

*Tillägg i §
27 värn-
pligtslagen.*

De sjelfförrvållade anledningarne till afbrott i värnpligtigs tjänstgöring kunna vara dels rymning eller olofligt undanhållande från tjänstgöring, dels ock den omständighet, att verkställighet af straff, hvartill värnpliktig blifvit dömd, ifrågakommer under öfningstiden.

I dessa fall lär icke hänsynen till den värnpligtige utgöra giltigt skäl att eftergifva någon del af den föreskrifna tjänstgöringen.

Egentligen borde såsom regel gälla, att hvad värnpliktig af någon utaf nyss nämnda anledningar kommit att försumma under ett år skulle af honom fullgöras under ett följande. Men betydande praktiska svårigheter resa sig mot en dylik anordning. Först och främst blefve det icke möjligt att på tillfredsställande sätt ordna de militära öfningarna för dessa värnpliktige med tjenstgöringstid af olika längd, och vidare skulle i åtskilliga andra afseenden beträffande sådane värnpliktige uppstå undantagsförhållanden, som icke kunde undgå att inom värnpligtsväsendet åstadkomma svårigheter och oreda, hvarför tanken på hvarje dylik anordning synes komitén böra förkastas.

Rymmer värnpliktig under öfningstiden, men ertappas före dess slut, har vanligen en god del af denna tid hunnit förflyta, hvarefter ytterligare tid åtgår för åläggande af straff och verkställande af det samma.

Det synes, särskildt med afseende å förseelsens art, ingalunda obilligt, att det i fråga om den, hvilken genom rymning vållat, att hans utbildning för året sålunda afbrutits, blefve stadgadt, att tid, under hvilken han samma år tjenstgjort, ej må tillgodoräknas honom såsom tjenstgöringstid. Skulle tillämpning af denna påföljd inskränkas till det fall, att det genom rymningen förorsakade afbrott i tjenstgöringen öfverstiger en viss tidrymd, komme sådant att medföra, att värnpliktig genom att rymma under senare delen af öfningstiden kunde vinna sin afsigt att förkorta tjenstgöringstiden.

Med rymning torde böra uti ifrågavarande hänseende likställas s. k. olofligt undanhållande från tjenstgöring, så vidt detta undanhållande egt rum under så lång tid, att det enligt strafflagen för krigsmakten skall anses såsom rymning.

För den händelse, att värnpligtigs tjenstgöring måste afbrytas för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelse, skulle det, med hänsyn till förut nämnda olägenheter i afseende å öfningarnas anordnande m. m., vara olämpligt, att skyldighet stadgades för den värnpliktige att ett följande år taga igen hvad som fattades i tjenstgöringstiden. Då man måste undvika, att tjenstgöringstiden under samma öfningsmöte blifver för värnpliktige olika lång, kunde i stället ifrågasättas, att vid afbrott af orsak, som nu nämnts, den värnpliktige borde i hvarje fall vara skyldig att ett följande år ånyo underkasta sig fullständig vapenöfning.

Mera billigt och tillika tjenligt har det dock synts komitén, att inträdandet af sådan skyldighet göres beroende på den omständigheten, huruvida afbrottet inträffat tidigare eller senare under tjenstgöringens lopp. I sådant fall blefve emellertid oundgängligen nödigt att till efterrättelse

uppdraga någon viss skälig gräns, och komitén har i detta afseende velat föreslå, att, der för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff värnpligtigs utbildning afbrytes, innan hälften af den bestämda tjänstgöringstiden för året gått till ända, den tid, under hvilken han samma år tjänstgjort, ej skall tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, men att, om afbrottet inträffar senare, tjänstgöringen räknas såsom fullgjord.

A ena sidan torde i dessa fall skäligen icke mer än hälften af tjänstgöringstiden kunna eftergifvas, och å andra sidan lära sådane värnpligtige, som gjort sig förfallne till straffarbete eller fängelse, icke i allmänhet vara för försvaret af det värde, att det kan vara skäl att ålägga den, som öfvats halfva tiden eller derutöfver, att ett följande år ånyo tjänstgöra lika lång tid, som om han vid det föregående tillfället icke gjort någon tjänst.

Komitén har ej förbisett, att verkan af det sålunda ifrågasatta stadgandet kan komma att blifva i någon mån olika i de fall, der tjänstgöringen i 90 dagar af värnpliktig fullgöres under två år, och i de fall, då hela tjänstgöringen, såsom vid flottan och rytteriet, fullgöres under ett år, men nämnda förhållande, hvilket svårigen lär kunna förebyggas, synes i sjelfva verket vara af mycket ringa betydelse.

Hvad angår det afbrott i värnpligtigs tjänstgöring, som uppkommer derigenom, att han undergår sådant disciplinstraff, hvarmed tjänstgöring ej förenas, är detta afbrott af kort varaktighet, hvadan tiden, hvarunder värnpliktig undergår sådan bestraffning, lär kunna få fortfarande, såsom hittills, inräknas i den verkliga tjänstgöringstiden.

Detsamma torde ock böra fortfarande gälla i fråga om sådant fängelsestraff, som ålägges såsom förvandlingsstraff för böter. Dels är tiden för dylika förvandlingsstraff vanligen ganska kort, och dels bör afbrott af denna anledning endast sällan förekomma, då ju hinder ej möter, att verkställighet af straff utaf denna art uppskjutes, till dess tjänstgöringstiden gått till ända.

De bestämmelser, som, utöfver det af komitén här ofvan förordade tillägg till § 17 värnpligtslagen, skulle blifva i ämnet nödiga, synas kunna meddelas genom deras intagande i § 27 af nämnda lag.

Med tillämpning af de åsigter, komitén uttalat, har komitén uppgjort bilagda

förslag till lag angående ändring i vissa delar af värnpligtslagen.

Lagförslag.

Motiven till de ändringar i och tillägg till värnpligtslagen, hvilka innefattas i förslaget, äro i allt hufvudsakligt angifna i det föregående, och komitén har därför nu endast att ytterligare redogöra för vissa detaljer i förslaget.

*Motivering
af vissa
detaljer.*

Då i värnpligtslagen formerna för värnpligtiges inkallelse omtalas första gången i § 13, har komitén ansett lämpligt, att i denna paragraf inrymmas de första nya bestämmelser, som borde införas i värnpligtslagen för fastställande af den utaf komitén förordade anordningen, att sådana meddelanden till de värnpligtige, som ej delgifvas dem genom omedelbar order, skola, jemte det kungörelse utfärdas, offentligen anslås på vissa bestämda platser inom kompaniområdet. De närmare bestämmelserna om dessa platser, om anslagstaflor och dylikt måste naturligtvis meddelas af Konungen.

§ 13.

Jemte det i § 14 såsom allmän regel stadgats skyldighet för värnpliktig att vid inskrifningsförrättning iakttaga personlig inställelse, har från denna regel i paragrafen gjorts undantag för vissa kategorier af värnpligtige, hvilka må utan personlig inställelse inskrifvas på den grund, att de antingen till följd af sitt yrke antagas vara eller ock särskildt styrkt sig vara till vapentjänst duglige.

§ 14.

Då komitén i det föregående tillstyrkt, att värnpliktig jemväl skulle på grund af kroppslig eller andlig brist, hvarom intyg företes, kunna, der inskrifningsmyndigheterna funne omständigheterna föranleda dertill, från värnpligtens fullgörande frikallas utan hinder deraf, att han icke kommit tillstådes, kunde det synas som om bestämmelse härom också bort införas i § 14.

En sådan åtgärd skulle dock lätt kunnat förleda till den uppfattning, att värnpliktig skulle kunna fordra såsom en honom tillkommande *rättighet* att under vissa omständigheter från värnpligtens utgörande frikallas utan

att infinna sig hos inskrifningsmyndighet, under det att enligt komiténs åsigt allenast borde för inskrifningsmyndigheterna beredas *möjlighet* att för värnpliktig, som ej inställt sig, meddela frikallelse, när tillgängliga intyg och upplysningar om kroppslig eller andlig brist hos den uteblifne föranleda dertill.

Af denna anledning har komitén ansett bestämmelser i nu ifrågasvarande hänseende icke böra inflyta i § 14, utan böra upptagas under §§ 19 och 22, hvilka afhandla inskrifningsnämnds och inskrifningsrevisions åligganden och den befogenhet, som skall tillkomma dessa myndigheter.

§ 17. Enligt den ursprungliga lydelsen af § 17 hade värnpliktig för erhållande af uppskof med tjänstgöring att i hvarje fall vända sig till inskrifningsmyndighet. Genom lagen den 27 maj 1892 jemte de närmare bestämmelserna i § 88 inskrifningsförordningen skedde, bland annat, den ändring, att befogenhet att meddela uppskof med *andra* årets tjänstgöring kom att i allmänhet tillhöra vederbörande inskrifningsområdesbefälhafvare.

Det kan dock, såsom förut erinrats, jemväl inträffa, att för värnpliktig efter inskrifningen uppstår behof att erhålla uppskof med första årets tjänstgöring, och med begäran derom kan han icke, sedan inskrifningsförrättningarna afslutats, vända sig till inskrifningsmyndighet. Med anledning häraf och då det måste i allmänhet innebära en lättnad för den värnpliktige att få med ansökan om uppskof vända sig till inskrifningsområdesbefälhafvaren, som är tillgänglig under hela året, har komitén ansett sig böra föreslå, att alla frågor om uppskof, hvilka ej föreligga vid den värnpliktiges inskrifning, skola handläggas i den ordning, Konungen bestämmer.

Denna ändring i förening med den omständighet, att den alldeles särskilda anledning till uppskof, som omtalas i § 17 mom. 3 sådant detta moment nu lyder, faller under de allmänna uppskofsanledningar, hvilka i komiténs förslag upptagits under mom. 1 c), har nödvändiggjort ganska genomgripande förändringar i paragrafens redaktion.

Slutligen har mom. 6 blifvit tillagdt af orsak, som komitén angifvit i sitt yttrande här ofvan med anledning af den utaf sekundchefsembetet vid Svea lifgarde hos Kongl. Maj:t gjorda framställningen.

§ 19. I afseende å det i § 19 tillagda mom. 2 torde böra erinras, att till den provisoriska inskrifning genom befälhafvare för inskrifningsområde, hvilken omtalas i detta moment, den tredskande skall kunna inställas medelst hemtning, hvilket blifver uppenbart vid jämförelse med § 40 mom. 3 i komiténs förslag. Att det för öfrigt komme att bero på befälhafvaren att bedöma, i hvilka fall den provisoriska inskrifningen enligt § 19 mom. 2 borde vinna tillämpning, och att värnpliktig således ej kunde såsom

rättighet fordra att blifva inskrifven på dylikt sätt, lærer till fullo framgå af det föreslagna stadgandets ordalydelse.

Den formella ändringen i § 20 mom. 1 beror derpå, att inskrifningsrevisionen, hvarom i nu gällande värnpliktslag talas först i § 20, blifvit i komiténs förslag omnämnd redan i § 19 mom. 1 c) och således skulle i § 20 vara ett känt begrepp.

§ 20.

Tillägget i § 20 af det nya mom. 2 är en följd af det föreslagna stadgandet i § 19 mom. 2.

Då i § 22 mom. 1 c) stadgas befogenhet för inskrifningsrevisionen att meddela beslut angående sådana frikallelser för värnpliktig, rörande hvilka inskrifningsnämnd enligt § 19 mom. 1 c) afgifvit utlåtande, afses visserligen här, såsom en jemförelse med sistnämnda lagrum gifver vid handen, de fall, då frikallelse blifvit genom beslut af nämnden tillstyrkt. Skulle nämndens beslut icke utfalla tillstyrkande, men vid besluts fattande yppas olika meningar, kommer emellertid ärendet äfven i detta fall under inskrifningsrevisionens bedömande till följd af bestämmelserna i § 22 punkten b).

§ 22.

Enligt den nuvarande lydelsen af § 31 är krigslag ej i något afseende tillämplig å sådana förseelser, som bestå i uteblifvande af värnpligtige från tjänstgöring, såvida icke inkallelse till tjänstgöring sker vid utbrott af eller fara för krig.

§ 31.

Samtidigt dermed, att från strafflagen för krigsmakten hemtade straffarter, arreststraff och i svårare fall fängelse, som verkställes i militärhåkte, föreslagits till användning vid bestraffande af värnpligtigs uteblifvande från den honom enligt § 27 åliggande tjänstgöring i fredstid, har komitén, enligt §§ 41 och 47, föreslagit, dels att straffen för värnpligtigs uteblifvande från tjänstgöring sättas ansenligt lägre än straffen enligt krigslag för dylika förseelser af krigsmän i allmänhet, och dels att bestraffningen visserligen åläggas den värnpligtige på militäriskt sätt genom befälhafvare eller krigsrätt, men med vissa afvikelser från de vanliga formerna för åläggande af de straff, hvartill krigsmän gjort sig förfallne för förseelser i tjensten.

Med anledning häraf hafva i § 31 föreslagits ändringar, som innefatta, att frågor om värnpligtigs uteblifvande från fredstjänstgöringen komme att behandlas efter krigslag i så måtto, att straff åläggas antingen genom befälhafvare eller krigsrätt, men med iakttagande af hvad i §§ 41 och 47 särskildt stadgas om straffsatserna och om ordningen för straffs åläggande.

Utförver de ändringar i § 32, som föranledts af skäl, för hvilka komitén i första afdelningen af sitt betänkande utförligt redogjort, hafva vidtagits två mindre redaktionsförändringar, af hvilka den ena, såsom tillika innebärande ändring i sak, torde böra något närmare beröras.

§ 32.

I paragrafen har nämligen uttrycket »inkallade till tjänstgöring» blifvit utbytt mot orden »i tjänstgöring».

Huruvida vederbörande skall vara befriad från årsmönstringen, bör naturligtvis bero, icke derpå om han under årets lopp varit till tjänstgöring inkallad, utan derpå om han under året verkligen varit i tjänstgöring och befälet alltså haft tillfälle att om honom erhålla de upplysningar, som mönstringen afser att bereda.

Paragrafens nuvarande ordalydelse i denna del föranleder till sådana orimligheter som att inskrifven värnpliktig, hvilken på begäran fått uppskof med tjänstgöring och således icke blifvit inkallad, liksom den beväringsman, hvilken förut under året haft anställning vid härens eller flottans stam och af denna anledning varit i tjänstgöring, kunde anses mönstrings-skyldig för året, medan åter värnpliktig, som utan förfall uteblifvit från tjänstgöring, hvartill han varit inkallad, skulle vara befriad från mönstringen.

§ 44. Med det i § 44 gjorda tillägg, att äfven nämndeman må kunna lemna sådant intyg, hvarom i paragrafen talas, har komitén velat bereda lättnad för värnpligtige vid dylikt betygs anskaffande, och torde mot den sålunda ifrågasatta utsträckning af befogenheten att meddela intyg betänklighet ej böra möta.

§ 46. Genom bestämmelserna i § 46 mom. 1 har inskrifningsnämnds och mönstringsförrättares befogenhet utsträckts i så måtto, att, under det för närvarande af dem endast sjukdom, styrkt på sätt § 44 värnpligtslagen bjuder, får såsom förfall godkännas, inskrifningsnämnd och mönstringsförrättare enligt komiténs förslag tillagts rätt att i sådant afseende godkänna jemväl andra bestyrkta omständigheter, som enligt § 43 mom. 1 utgöra giltigt förfall. Den vidsträcktare pröfningsrätt, som sålunda skulle tillkomma inskrifningsnämnd och mönstringsförrättare, kan icke vara annat än till fördel för den värnpligtige, enär pröfningen ej blefve gällande såsom beslut i annat fall, än att den innefattade den värnpligtiges fritagande för försumlighet.

Förändringen komme naturligtvis också att medföra, att å de till Konungens befallningshafvande ingående förteckningar öfver uteblifne icke, såsom för närvarande är fallet, måste uppföras ett öfver höfvan stort antal personer, hvilka sedermera fritagas från ansvar på grund af förfall, och förändringen torde sålunda vara egnad att från början åstadkomma lättnad i det förfarande, hvarom denna paragraf handlar.

Uti mom. 3 hafva orden »Landtförsvars- eller Sjöförsvarsdepartementet» utbytts mot »Landtförsvarsdepartementet» af den orsak, att besvär öfver påföring af böter för de försummelser, om hvilka i detta moment

enligt dess nya lydelse uteslutande är fråga, eller inskrifningsförsummelser, på grund af gällande lagstiftning icke i något fall handläggas af sjöförsvarsdepartementet, utan alltid ingå till landtförsvarsdepartementet.

Beträffande det stadgande i § 47 mom. 1, enligt hvilket vederbörande, som har att upprätta förteckning öfver de från tjenstgöring förfallolöst uteblifne värnpligtige, skulle erhålla vidsträcktare befogenhet än hittills i fråga om godkännande af förfall, tillåter sig komitén att hänvisa till de skäl, som nyss blifvit anförda för motsvarande bestämmelse i § 46.

De i mom. 2 upptagna bestämmelserna innebära väsentliga afvikelser från det vanliga förfarandet vid åläggande af disciplinära bestraffningar.

Tillämpades i fråga om värnpliktig de allmänna bestämmelserna om sättet för utöfvande af bestraffningsrätt i disciplinmål, inträffade, att den värnpliktige nödsakades att i och för utredning rörande förseelsen inställa sig personligen till förhör hos vederbörande befälhafvare, hvilket ofta blefve betungande och kostsamt.

Till åstadkommande af lättnad för de värnpligtige har därför föreslagits en skriftlig procedur för åläggande genom befälhafvare af disciplinstraff enligt § 41 mom. 1. — I viss mån liknande anordningar hafva i andra länders processordningar kommit till användning vid underdomstol för åläggande af straff uti vissa mindre brottmål, i hvilka den felande antages i allmänhet vilja underkasta sig straffet, hvarför inställelse vid domstol syntts kunna besparas honom.

Är emellertid den, hvilkens beläggande med disciplinstraff ifrågakommer, tillstådes vid mötesplatsen, förefinnes naturligtvis icke beträffande honom skäl till anlitande af skriftlig procedur. Sådan procedur skulle därför enligt förslaget ej användas i fråga om värnpliktig, hvilken blifvit till mötesplatsen hemtad eller omsider själf inställt sig derstädes.

Rätt ofta torde förekomma, att befälhafvares skriftliga beslut af en eller annan anledning ej kan delgifvas den värnpliktige, innan han ett följande år kommer i tjenstgöring. För sådant fall har föreslagits, att nämnda beslut skall vara förfallet, på det att detsamma här icke måtte stå i vägen för tillämpning af det i disciplinmål vanliga muntliga förfarandet.

För öfrigt innefatta de i mom. 2 införda bestämmelser, att befälhafvares beslut rörande bestraffning för förfallolöst uteblifvande från tjenstgöring ej någonsin må gå i verkställighet under annat vilkor, än att den värnpliktige icke inom viss tid efter det han fått del af beslutet vederbörligen tillkännagifvit missnöje med detsamma. Har åter missnöje inom föreskrifven tid tillkännagifvits, skulle den värnpliktige alltid kunna få sin sak bedömd af krigsdomstol och, derest han icke åtnöjdes med underrättens utslag, kunna draga saken under högre rätts pröfning.

§ 47.

Slutligen och då i allmänhet befälhafvares beslut i disciplinmål går i verkställighet utan hinder af anmälan om missnöje, men sådant naturligtvis icke bör gälla i fråga om det disciplinstraff för värnpligtige, om hvilket nu är fråga, har härtill vid bestämmelsernas affattning tagits hänsyn.

Sammanfattning af förslag, som betinga föreskrifter i särskild ordning.

Vissa af de anordningar, hvilka komitén förordat i detta betänkande, äro af beskaffenhet, att de bestämmelser, som rörande dem blefve erforderliga, icke skola inrymmas i värnpligtslagen, utan borde meddelas i särskild ordning.

Till beredande af öfversigt torde komiténs förslag i fråga om anordningar af nämnda beskaffenhet böra här på ett ställe sammanföras, med upptagande dock endast af de förslag, som äro så att säga fristående och icke afse allenast meddelande i inskrifningsförordningen af närmare föreskrifter i följd af föreslagna ändringar i värnpligtslagen.

Utöfver hvad komiténs förslag till lag angående ändring i vissa delar af värnpligtslagen innehåller, har komitén sålunda föreslagit,

att fasta kompaniområdes-expeditioner varda upprättade, der de värnpligtige under hela året kunna under på förhand tillkännagifna tider träffa kompanibefälet för anmälningar eller för inhemtande af upplysningar och råd i fråga om sina värnpligtsförhållanden (sid. 19);

att åtgärder vidtagas för att de värnpligtige må på det mest ändamålsenliga sätt erhålla undervisning eller upplysning om hvad som åligger dem, då de icke äro i tjänstgöring (sid. 21, 24 och 25);

att bestämmelserna i § 117 inskrifningsförordningen om särskildt bestyrkande af bevaringsmännens skriftliga uppgifter å bostad må upphävas (sid. 20);

att med inskrifningsböckerna öfverlemnas till de värnpligtige tryckta blanketter till bostadsuppgifter, och att de ifyllda blanketterna med posten befordras portofritt (sid. 20 och 21);

att i afseende å värnpligtige, hvilka förfallolöst uteblifva från inskrifning eller från samling för afgang till vapenöfningsplats, må, med ändring af §§ 33 och 99 inskrifningsförordningen, föreskrifvas, att uppgift å sådane uteblifne, hvilka synas möjligen kunna i orten anträffas, skall i hvarje fall aflemnas till krono- eller polisbetjening för de uteblifnes hemtande så vidt ske kan (sid. 27);

att den del af värnpligtigs dagaflöning, som i vanliga fall enligt gällande stadganden skall för hans räkning insättas i postsparbanken, må af den värnpligtige få tillgodonjutas endast under det vilkor, att han icke gjort sig skyldig till förfallolös utevaro från inskrifningsförrättning eller från vapenöfning (sid. 46); samt slutligen

att giltigheten af betyg, som hos presterskapet uttages för afflyttning till annan församling, må varda genom tillägg i kyrkoskrifningsförordningen begränsad till viss skälig tid, räknad från betygets utgifvande (sid. 25).

Förslag

till

L a g

angående ändring i vissa delar af värnpligtslagen.

Häri genom förordnas, att § 13 mom. 3, §§ 14, 17, 19, 20, 22, 27, 29, 31 och 32, § 33 mom. 2, mom. 3 och mom. 4 samt §§ 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47 och 48 i värnpligtslagen den 5 juni 1885, sådana samma lagrum lyda efter de i värnpligtslagen genom särskilda lagar den 27 maj och den 2 december 1892 samt den 22 maj 1896 gjorda ändringar, afvensom rubriken till Art. IX värnpligtslagen, skola erhålla följande förändrade lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 13.

3. Inkallelse till inskrifningsförrättning verkställs af Konungens Befallningshafvande genom kungörelse och offentligt anslag.

Huru meddelanden, som skola bringas till värnpligtiges kännedom, offentligen anslås å vissa för hvarje kompaniområde bestämda ställen, föreskrifves af Konungen.

Nuvarande lydelse:

§ 13.

3. Inkallelse till inskrifningsförrättning verkställs af Konungens Befallningshafvande genom kungörelse.

Föreslagen lydelse:

§ 14.

Vid inskrifningsförrättning är med undantag af den, som är å sjömanshus inskrifven eller tillhör lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna, hvarje till den samma inkallad värnpliktig skyldig att personligen inställa sig; dock *må* sådan värnpliktig inskrifvas utan personlig inställelse, som i den ordning, Konungen föreskrifver, styrker, att han är till vapentjenst duglig, och som antingen finnes hafva för utelblifvandet visat giltigt förfall enligt § 43 mom. 1 eller ock innehar fast anställning utomlands eller derstädes uppehåller sig för idkande af studier eller för utbildning i sitt yrke.

Till inskrifningsförrättning skola vederbörande tjenstemän införskaffa de värnpligtiges prestbetyg.

Efter inskrifningen erhåller den värnpligtige en inskrifningsbok, hvaruti skall af vederbörande befäl antecknas hvad som beträffande hans värnpligt är af vigt att kunna styrka, såsom fullgjord tjenstgöringsskyldighet m. m. dylikt.

§ 17.

1. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 omförmälda tjenstgöring vid hären eller flottan under fredstid kan vid inskrifningen medgifvas:

Nuvarande lydelse:

§ 14.

Vid inskrifningsförrättning är med undantag af den, som är å sjömanshus inskrifven eller tillhör lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna, hvarje till den samma inkallad värnpliktig skyldig att personligen inställa sig; dock *att* vederbörande inskrifningsnämnd *må* kunna, der omständigheterna sådant påkalla, utan personlig inställelse inskrifva den, som vid tiden för förrättningen har fast anställning utomlands eller derstädes uppehåller sig för idkande af studier eller utbildning i sitt yrke och tillika i den ordning, Konungen föreskrifver, styrker att han är till krigstjenst duglig.

Till inskrifningsförrättning skola vederbörande tjenstemän införskaffa de värnpligtiges prestbetyg.

Efter inskrifningen erhåller den värnpligtige en inskrifningsbok, hvaruti skall af vederbörande befäl antecknas hvad som beträffande hans värnpligt är af vigt att kunna styrka, såsom fullgjord tjenstgöringsskyldighet m. m. dylikt.

§ 17.

1. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 omförmälda tjenstgöring vid hären eller flottan under fredstid kan vid inskrifningen medgifvas:

Föreslagen lydelse:

a) å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som enligt intyg från sjömanshusdirektionen är förhyrd för längre resa å handelsfartyg och som till följd deraf icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan fortvarar, inställa sig;

b) värnpliktig, som sjelf förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller sjelf drifver honom tillhörig handels-, fabriks- eller annan industriel rörelse och af en eller annan anledning icke varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna om fastighetens eller rörelsens skötande under den tid, han för sin militära tjenstgöring skulle blifva frånvarande;

c) värnpliktig, som visar annat giltigt skäl för uppskofs beviljande, såsom att tjenstgöringens fullgörande under inskrifningsåret skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhörige väsentliga svårigheter eller olägenheter.

2. Yppas för värnpliktig under inskrifningsåret, efter det inskrifningsförrättningar afslutats, sådan anledning till uppskof, hvarom i mom. 1 är sagdt, må uppskof med tjenstgöringen till nästföljande år beviljas honom i den ordning, Konungen bestämmer.

Nuvarande lydelse:

b) å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som enligt intyg från sjömanshusdirektionen är förhyrd för längre resa å handelsfartyg och som till följd deraf icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan fortvarar, inställa sig;

c) annan värnpliktig, så vidt giltiga skäl för uppskofvets beviljande prövas vara anförda, såsom att han sjelf förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller sjelf drifver honom tillhörig handels-, fabriks- eller annan industriel rörelse samt vid inskrifningsförrättningen befinnes af en eller annan anledning icke hafva varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna om fastighetens eller rörelsens skötande under den tid, han för sin militära tjenstgöring skulle blifva frånvarande;

a) värnpliktig, som idkar studier och styrker sig behöfva sådant uppskof för afslutande af redan fortskriden lärokurs.

Föreslagen lydelse:

3. Fortfar anledning till uppskof med *tjenstgöringen jemväl efter inskrifningsåret, må, likaledes i den ordning, Konungen bestämmer, fortsatt uppskof, hvarje gång för ett år, kunna den värnpligtige medgifvas, dock icke för längre tid än att tjänstgöringen kommer att fullgöras under tredje året efter det, då den värnpligtiges inskrifning egde rum.*

4. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna tjänstgöring under andra tjänståret må ock beviljas i den ordning, Konungen bestämmer.

5. *Från redan påbörjad tjänstgöring må värnpliktig, för hvilken inträdt sådant förhållande, som omnämnes i § 16 mom. 2, entledigas i den för meddelande af uppskof gällande ordning.*

Är slikt förfall för tjänstgöring för handen ännu det år, under hvilket värnpliktig fyller sitt tjugufjerde lefnadsår, eger han att, på framställning hos behörig inskrifningsnämnd, tillgodonjuta den frikallelse, som i § 16 mom. 3 sägs.

6. *Beffnes värnpliktig, hvilken inställt sig till tjänstgöring, behäftad med tillfällig sjukdom, som utgör hinder för hans behöriga utbildning, och har den sjukdom ej veterligen uppkommit efter inställelsen eller efter samling för marsch till mötesplatsen, må uppskof med tjänstgöringen kunna jemväl utan ansökning honom meddelas.*

*Nuvarande lydelse:**Motsvaras af mom. 1, sista stycket:*

Fortfar anledning till uppskof med *tjenstgöringens fullgörande, och varder sådant vid inskrifningsförrättning styrkt, må fortsatt uppskof, hvarje gång för ett år, kunna den värnpligtige medgifvas, dock icke för längre tid än att tjänstgöringen kommer att fullgöras under tredje året efter det, då den värnpligtiges inskrifning egde rum.*

2. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna tjänstgöring under andra tjänståret må beviljas i den ordning, Konungen bestämmer.

3. *Har sådant förhållande, som omnämnes i § 16 mom. 2, inträdt för värnpliktig efter undergången inskrifning, må i den ordning, Konungen bestämmer, uppskof med föreskrifven tjänstgöring eller entledigande från redan påbörjad dylik honom beviljas. Önskar värnpliktig förnyadt uppskof, åligger det honom att vid näst infallande inskrifningsförrättning inställa sig inför behörig inskrifningsmyndighet; och skola dervid å honom tillämpas bestämmelserna i § 16 mom. 3.*

*Föreslagen lydelse:**Nuvarande lydelse:*

§ 19.

1. Inskrifningsnämnden, hvars ledamöter sammankallas af Konungens Befallningshafvande i det län, hvartill största delen af bataljonsområdet hörer, tillkommer och åligger:

a) att verkställa de i § 13 omnämnda inskrifningar samt dervid i flottan inskrifva de värnpliktige, hvilka i § 25 mom. 1 omförmälas;

b) att pröfva och besluta om de i §§ 2 och 16 samt § 17 mom. 1 och mom. 5 omnämnda frikallelser och uppskof;

c) att, der beträffande frånvarande värnpliktig företes intyg om kroppslig eller andlig brist af den beskaffenhet, att han synes nämnden, utan hinder deraf att han icke kommit tillstädes, böra såsom oförmögen till tjänst vid rikets försvar frikallas från värnpliktens fullgörande, derom yttra sig till ledning vid frågans afgörande utaf den i § 21 omförmälda inskrifningsrevision;

d) att mottaga de inskrifnes anmälningar rörande de vapenslag, de önska tillhöra;

e) att pröfva och yttra sig om de inskrifnes lämplighet för det ena eller andra vapenslaget eller för annan befattning vid hären eller flottan;

f) att tillställa de inskrifne den i § 14 omnämnda inskrifningsbok, i hvilken nämndens beslut bör vara antecknad, och med hvilken bör

§ 19.

Inskrifningsnämnden, hvars ledamöter sammankallas af Konungens Befallningshafvande i det län, hvartill största delen af bataljonsområdet hörer, tillkommer och åligger:

a) att verkställa de i § 13 omnämnda inskrifningar samt dervid i flottan inskrifva de värnpliktige, hvilka i § 25 mom. 1 omförmälas;

b) att pröfva och besluta om de i §§ 2, 16 och 17 omnämnda frikallelser och uppskof;

c) att mottaga de inskrifnes anmälningar rörande de vapenslag, de önska tillhöra;

d) att pröfva och yttra sig om de inskrifnes lämplighet för det ena eller andra vapenslaget eller för annan befattning vid hären eller flottan;

e) att tillställa de inskrifne den i § 14 omnämnda inskrifningsbok, i hvilken nämndens beslut bör vara antecknad, och med hvilken bör

Föreslagen lydelse:

följa ett utdrag af denna lag samt af andra lagar och stadganden rörande krigsmagten; börande sådan inskrifningsbok för värnpliktig, som är å sjömanshus inskrifven och icke vid förrättningen sig inställer, öfversändas till vederbörande sjömanshusdirektion, der inskrifningsboken får af den värnpligtige afhemtas;

g) att förordna om de värnpligtiges öfverförande vid behörig tid till landstormen.

Öfver nämndens beslut föres protokoll af den utaf Konungens Befallningshafvande förordnade ledamoten, och skola, innan nämnden lemnar förrättningsstället, så väl inskrifningslängderna som protokollet af nämnden underskrifvas.

2. *Inskrifning af värnpliktig, som från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning mer än en gång förfallolöst uteblifvit, må under den tid af året, då inskrifningsförrättning icke pågår, kunna verkställas genom befälhafvaren för inskrifningsområdet i den ordning, Konungen bestämmer, och gäller befälhafvarens beslut till efterrättelse intill dess ärendet, som skall hos näst derefter sammanträdande inskrifningsrevision anmälas, blifvit af densamma pröfvadt.*

§ 20.

1. Öfver inskrifningsnämndens beslut må besvär anföras endast af

Nuvarande lydelse:

följa ett utdrag af denna lag samt af andra lagar och stadganden rörande krigsmagten; börande sådan inskrifningsbok för värnpliktig, som är å sjömanshus inskrifven och icke vid förrättningen sig inställer, öfversändas till vederbörande sjömanshusdirektion, der inskrifningsboken får af den värnpligtige afhemtas;

f) att förordna om de värnpligtiges öfverförande vid behörig tid till landstormen.

Öfver nämndens beslut föres protokoll af den utaf Konungens Befallningshafvande förordnade ledamoten, och skola, innan nämnden lemnar förrättningsstället, så väl inskrifningslängderna som protokollet af nämnden underskrifvas.

§ 20.

Öfver inskrifningsnämndens beslut må besvär anföras endast af

Föreslagen lydelse:

ledamot i nämnden eller af värnpliktig, som beslutet rör. Dessa besvär skola ställas till *inskrifningsrevisionen* samt inom fjorton dagar efter beslutets meddelande ingifvas till Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket förrättningen egt rum. Besvären må äfven inom behörig tid med posten insändas; dock skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blifvit uppsatt.

2. *Öfver beslut, som befälhafvare för inskrifningsområde jemlikt § 19 mom. 2 meddelat, må besvär på lika sätt anföras af den värnpliktige, som beslutet rör.*

§ 22.

Inskrifningsrevisionen, som sammanträder på kallelse af ordföranden, tillkommer:

a) att pröfva och afdöma besvär mot inskrifningsnämnds beslut;

b) att granska och, der så skälighet finnes, ändra sådana inskrifningsnämnds beslut, öfver hvilka olika meningar varit inom nämnden till protokollet antecknade;

c) att meddela beslut angående frikallelser, rörande hvilka inskrifningsnämnd, enligt § 19 mom. 1 c), afgifvit utlåtande, så ock i ärende,

Värnpliktskomiténs betänkande.

Nuvarande lydelse:

ledamot i nämnden eller af värnpliktig, som beslutet rör. Dessa besvär skola ställas till *den i nästföljande § omförmälda inskrifningsrevision* samt inom fjorton dagar efter beslutets meddelande ingifvas till Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket förrättningen egt rum. Besvären må äfven inom behörig tid med posten insändas; dock skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blifvit uppsatt.

§ 22.

Inskrifningsrevisionen, som sammanträder på kallelse af ordföranden, tillkommer:

a) att pröfva och afdöma besvär mot inskrifningsnämnds beslut;

b) att granska och, der så skälighet finnes, ändra sådana inskrifningsnämnds beslut, öfver hvilka olika meningar varit inom nämnden till protokollet antecknade;

Föreslagen lydelse:

som af befälhafvare för inskrifningsområdet blifvit jemlikt § 19 mom. 2 hos revisionen anmaldt;

d) att verkställa inskrifning af värnpligtige, som med tillämpning af § 40 mom. 3 kunna varda hemtade till inskrifningsrevisionens sammanträde;

e) att bland de värnpligtige, som enligt § 19 dertill pröfvats lämplige, uttaga det antal, som från inskrifningsområdet skall tilldelas rytteriet, artilleriet, ingenjörtrupperna och trängen, hvarvid i första rummet till nyssnämnda vapen uttagas de, hvilka dertill sig anmält;

f) att i afseende å dem, hvilka enligt § 25 mom. 2 skola i flottan inskrifvas, tillämpa hvad här ofvan blifvit om inskrifning till specialvapen föreskrifvet.

Inskrifningsrevisionens beslut öfverlemnas till Konungens Befallningshafvande för att genom dess försorg vederbörande kungöras.

§ 27.

1. Värnpliktig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men vid härens öfriga vapenslag under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

Nuvarande lydelse:

c) att bland de värnpligtige, som enligt § 19 dertill pröfvats lämplige, uttaga det antal, som från inskrifningsområdet skall tilldelas rytteriet, artilleriet, ingenjörtrupperna och trängen, hvarvid i första rummet till nyssnämnda vapen uttagas de, hvilka dertill sig anmält;

d) att i afseende å dem, hvilka enligt § 25 mom. 2 skola i flottan inskrifvas, tillämpa hvad här ofvan blifvit om inskrifning till specialvapen föreskrifvet.

Inskrifningsrevisionens beslut öfverlemnas till Konungens Befallningshafvande för att genom dess försorg vederbörande kungöras.

§ 27.

1. Värnpliktig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men vid härens öfriga vapenslag under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

Föreslagen lydelse:

2. Har under tjänstgöring, hvarom i mom. 1 sägs, värnpliktig genom rymning eller genom olofligt undanhållande af så lång varaktighet, att detsamma jemlikt strafflagen för krigsmagten skall anses såsom rymning, vållat att hans utbildning för året afbrutits, må tid, under hvilken han samma år tjänstgjort, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid. Lag samma vare, der värnpligtigs utbildning, innan hälften af den bestämda tjänstgöringstiden för året gått till ända, afbrytes för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff.

3. Från all öfning i fredstid befrias:

a) de i § 25 mom. 1 b) omförmälde värnpligtige;

b) värnpliktig, som styrker, att han vid ingången af det år, då han fyller tjuguet år, antingen varit vid sjömanshus inskrifven minst fyra år och deraf under minst tolf månader haft anställning i utrikes sjöfart eller ock, efter inskrifning å sjömanshus såsom eldare eller maskinist, under minst ett år varit i dylik befattning använd, med skyldighet likväl att för åtnjutandet af sådan befrielse tillhöra beväringens första uppbåd och flottans reserv under hela sin värnpligtstid.

§ 29.

Värnpliktig inkallas till tjänstgöring af vederbörande befäl antingen

Nuvarande lydelse:

2. Från all öfning i fredstid befrias:

a) de i § 25 mom. 1 b) omförmälde värnpligtige;

b) värnpliktig, som styrker, att han vid ingången af det år, då han fyller tjuguet år, antingen varit vid sjömanshus inskrifven minst fyra år och deraf under minst tolf månader haft anställning i utrikes sjöfart eller ock, efter inskrifning å sjömanshus såsom eldare eller maskinist, under minst ett år varit i dylik befattning använd, med skyldighet likväl att för åtnjutandet af sådan befrielse tillhöra beväringens första uppbåd och flottans reserv under hela sin värnpligtstid.

§ 29.

Värnpliktig inkallas till tjänstgöring af vederbörande befäl antingen

Föreslagen lydelse:

genom kungörelse och offentligt anslag eller genom omedelbar order.

Kungörelse om inkallelse till tjänstgöring skall minst två gånger uppläsas i kyrkorna och införas i en eller flere af ortens tidningar.

§ 31.

Värnpliktig är underkastad de i krigslag gifna bestämmelser, så väl under all tjänstgöring och under marscher, då han står under militärbefäl, som ock i fråga om åttlydnad af påbud, hvarigenom han inkallas till tjänstgöring, dock med tillämpning, der han inkallas till tjänstgöring i annat fall än vid utbrott af eller fara för krig, af hvad i §§ 41 och 47 beträffande ansvar för uteblifvande och ordningen för dylikt ansvars åläggande särskildt stadgas.

§ 32.

De till beväringens första uppbåd hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit i tjänstgöring, skola undergå mönstring särskildt för hvarje kompaniområde eller, då kompaniömrådet vidsträckt dertill föranleder, socknevis; dock äro de å sjömanshus inskrifne från inställelse vid dylik mönstring befriade, så ock öfrige värnpligtige, hvilka vid mönstringstillfället låta aflemna skriftlig

Nuvarande lydelse:

genom kungörelse, som minst två gånger uppläses i kyrkorna och införas i en eller flere af ortens tidningar, eller genom omedelbar order.

§ 31.

Till tjänstgöring inkallad värnpliktig är underkastad de i krigslag gifna bestämmelser, så väl under all tjänstgöring och under marscher, då han står under militärbefäl, som ock i fråga om åttlydnad af påbud, hvarigenom han vid utbrott af eller fara för krig inkallas till tjänstgöring.

§ 32.

De till beväringen hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit inkallade till tjänstgöring, skola undergå mönstring kompanivis eller, då kompaniömrådet vidsträckt dertill föranleder, socknevis; dock äro de å sjömanshus inskrifne från inställelse vid dylik mönstring befriade, så ock öfrige värnpligtige, hvilka till befälet aflemna tillförlitlig uppgift om sin bostad.

Föreslagen lydelse:

uppgift om bostad och yrke eller under viss tid före mönstringen derom hos vederbörande befäl göra skriftlig eller muntlig anmälan, allt i enlighet med de närmare bestämmelser, som af Konungen meddelas.

§ 33.

2. För den i hären inskrifne värnpliktige, som tillhör beväringens första uppbåd, gäller dessutom, att han, vid afflyttning till annat kompaniområde för att der mantalsskrifvas, är pliktig derom göra anmälan, så väl före afflyttningen hos det kompanibefäl, hvarunder han förut stått, som ock, inom en månad efter ankomsten till den nya boningsorten, hos närmaste befäl vid det kompani, inom hvars område han inflyttat.

3. Den, hvilken enligt § 27 mom. 2 tillhör flottans reserv, så ock annan värnpliktig vid flottan, som är inskrifven å sjömanshus och tillhör första uppbådet, är skyldig att, då han flyttar från ett sjömanshus till annat, derom göra anmälan hos kompanibefälet vid så väl det ena som det andra af de kompaniområden, inom hvilka dessa sjömanshus

Nuvarande lydelse:

§ 33.

2. För den i hären inskrifne värnpliktige, som tillhör beväringens första uppbåd, gäller dessutom:

a) att, om han vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, anmälan derom skall före afresan göras hos vederbörande kompanibefäl;

b) att, vid afflyttning till annat kompaniområde för att der mantalsskrifvas, han är pliktig derom göra anmälan, så väl före afflyttningen hos det kompanibefäl, hvarunder han förut stått, som ock, inom en månad efter ankomsten till den nya boningsorten, hos närmaste befäl vid det kompani, inom hvars område han inflyttat.

3. Den, hvilken enligt § 27 mom. 2 tillhör flottans reserv, så ock annan värnpliktig vid flottan, som är inskrifven å sjömanshus och tillhör första uppbådet, är skyldig att, då han flyttar från ett sjömanshus till annat, derom göra anmälan hos kompanibefälet vid så väl det ena som det andra af de kompaniområden, inom hvilka dessa sjömanshus äro

Föreslagen lydelse:

äro belägna, men, derest han upphör att vara vid sjömanshus inskrifven, skall dylik anmälan göras dels hos kompanibefälet vid det kompani-område, inom hvilket det sjömanshus är beläget, der han senast varit inskrifven, dels hos befälet vid det kompani, inom hvars område han är bosatt; börande sålunda föreskrifna anmälningar ske senast en månad efter det ombyte af eller afgang från sjömanshus egt rum.

Första uppbådet tillhörande värnpliktig vid flottan, hvilken icke är vid sjömanshus inskrifven, vare underkastad de i mom. 2 gifna bestämmelser om anmälan vid afflyttning till annat kompani-område.

4. De i mom. 2 och 3 af denna paragraf stadgade anmälningar anses, der de icke skett omedelbart hos kompanibefälet, ändock vara fullgjorda, då den värnpliktige hos vederbörande presterskap uttagit och aflemnat flyttningsbetyg eller hos vederbörande sjömanshusdirektioner anmält flyttning från ett sjömanshus till annat eller, der han från sjömanshus afgår, derom gjort anmälan hos direktionen för detsamma.

§ 40.

1. Värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning, böte för hvarje gång tio kronor, så framt uteblifvan-

Nuvarande lydelse:

belägna, men, derest han upphör att vara vid sjömanshus inskrifven, skall dylik anmälan göras dels hos kompanibefälet vid det kompani-område, inom hvilket det sjömanshus är beläget, der han senast varit inskrifven, dels hos befälet vid det kompani, inom hvars område han är bosatt; börande sålunda föreskrifna anmälningar ske senast en månad efter det ombyte af eller afgang från sjömanshus egt rum.

Första uppbådet tillhörande värnpliktig vid flottan, hvilken icke är vid sjömanshus inskrifven, vare underkastad de i mom. 2 gifna bestämmelser rörande anmälan vid tillfällig vistelse utom kompani-området eller vid afflyttning.

4. De i mom. 2 och 3 af denna paragraf omförmälda anmälningar må af den värnpliktige göras antingen omedelbart eller ock genom vederbörande presterskap eller sjömanshusdirektion.

§ 41.

1. Värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning, böte första gången tio kronor, och för hvarje gång,

Föreslagen lydelse:

det icke enligt mom. 2 i denna paragraf skall svårare anses.

2. Har värnpliktig utan laga förfall från inskrifningsförrättning uteblifvit efter det han undergått bestraffning för uteblifvande från dylik förrättning, straffes för hvarje gång med fängelse från och med en till och med fyra månader eller, der omständigheterna äro mildrande, med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

3. Värnpliktig, som utan anmältd laga förfall uteblifver från inskrifningsförrättning, vare i hvarje fall underkastad äfventyr att varda till inskrifnings undergående hemtad på egen bekostnad.

4. Värnpliktig, som på grund af § 15 inställer sig vid inskrifningsförrättning å annan ort, än der han är mantalsskrifven, men dervid försummar aflemna prestbetyg, samt till följd deraf icke kan emottagas, anses lika med den, som icke inställt sig till inskrifningsförrättning.

§ 41.

1. Värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från den honom enligt § 27 mom. 1 åliggande tjänstgöring, beläggas med disciplinstraff af vaktarrest i sex dagar och varde, om han ånyo förfallolöst uteblifver, innan han det straff undergått, belagd i en bot med vaktarrest i tio dagar. Besträffning,

Nuvarande lydelse:

han ånyo dermed beträdes, tjugu kronor, samt vare dessutom i hvarje fall underkastad äfventyr att blifva hemtad på egen bekostnad.

2. Värnpliktig, som på grund af § 15 inställer sig vid inskrifningsförrättning å annan ort, än der han är mantalsskrifven, men dervid försummar aflemna prestbetyg, samt till följd deraf icke kan emottagas, anses lika med den, som icke inställt sig till inskrifningsförrättning.

3. Uraktlåter värnpliktig, som blifvit i föreskrifven ordning inkallad till tjänstgöring, utan laga förfall att sig inställa, och är han icke jemlikt § 31 att härför anse efter krigslag, böte dubbelt mot hvad i mom. 1 sägs och vare jemväl underkastad der stadgadt hemtningsäfventyr.

*Föreslagen lydelse:**Nuvarande lydelse:*

som ålagts någon enligt detta moment, skall, der han är i tjenstgöring, verkställas under tjenstgöringstiden, så vidt hinder derför icke möter.

2. Har värnpliktig, som undergått bestraffning för uteblifvande från den honom enligt § 27 mom. 1 åliggande tjenstgöring, derefter utan laga förfall från den tjenstgöring ånyo uteblifvit, straffes för hvarje gång med fängelse från och med en till och med fyra månader eller, der omständigheterna äro mildrande, med disciplinstraff.

3. Värnpliktig, som utan anmaldt laga förfall uteblifver från tjenstgöring under fredstid, vare i hvarje fall underkastad äfventyr att varda till tjenstgöringens fullgörande hemtad på egen bekostnad.

§ 42.

1. Värnpliktig, som bort inställa sig till sådan mönstring, som i § 32 omnämnes, men utan laga förfall uteblifvit, straffes för hvarje gång med böter från och med fem till och med tjugufem kronor.

2. Värnpliktig, som utan laga förfall underlåtit fullgöra hvad honom enligt § 33 mom. 2 och mom. 3 åligger, böte för hvarje gång fem kronor.

§ 42.

Värnpliktig, som bort inställa sig till sådan mönstring, som i § 32 omnämnes, men utan laga förfall uteblifvit, böte hvarje gång fem kronor.

Motsvaras af § 40:

Värnpliktig, som utan laga förfall underlåter fullgöra hvad honom enligt § 33 mom. 2 och mom. 3 åligger, böte för hvarje gång fem kronor.

Föreslagen lydelse:

§ 44.

Sjukdom skall, för att såsom laga förfall anses, styrkas med behörig läkares intyg, hvilket den värnpligtige är skyldig sjelf anskaffa. Kan han ej skaffa läkarebetyg, vare honom tillåtet att styrka förfallet med intyg af prest i församlingen eller af ordförande i kommunalstämman eller af ordförande eller ledamot i kommunalnämnden eller af ledamot i häradsnämnden.

Art. IX.

Om åtal och andra åtgärder med anledning af förseelser mot denna lag, så ock om användning af böter.

§ 45.

Förseelser mot lagbuden i § 32 samt § 33 mom. 2 och mom. 3, så ock förseelser, hvarom förmäles i § 40 mom. 2 samt § 41 mom. 2, åtalas af allmän åklagare vid den domstol, som vederbör.

§ 46.

1. Öfver värnpligtige, hvilka från inskrifningsförrättning eller mönstring uteblifvit utan att hafva visat giltigt

Värnpligtskommitténs betänkande.

Nuvarande lydelse:

§ 44.

Sjukdom skall, för att såsom laga förfall anses, styrkas med behörig läkares intyg, hvilket den värnpligtige är skyldig sjelf anskaffa. Kan han ej skaffa läkarebetyg, vare honom tillåtet att styrka förfallet med intyg af prest i församlingen eller af ordförande i kommunalstämman eller ordförande eller ledamot i kommunalnämnden.

Art. IX.

Om åtal, så ock om påförande, indrifning och användning af böter enligt denna lag.

§ 45.

Förseelser mot lagbuden i § 33 mom. 2 och mom. 3 åtalas af allmän åklagare vid laga domstol.

§ 46.

1. Å böter, som jemlikt §§ 41 och 42 anses böra påföras värnpligtige, hvilka från inskrifningsförrätt-

Föreslagen lydelse:

förfall enligt § 43 mom. 1, skola förteckningar länsvis uppgöras och till Konungens Befallningshafvande ofördröjligen insändas. Uppgörande och insändande af dylik förteckning, å hvilken tillika rörande de särskilda försummelsernas beskaffenhet till ledning vid ansvars bestämmande meddelas tillgängliga upplysningar, åligger vid inskrifningsförrättning den af Konungens Befallningshafvande förordnade ledamot, som öfver inskrifningsnämndens beslut förer protokoll, och vid mönstring den officer, som förrättat mönstringen; skolande inskrifningsnämnden, innan den lemnar förrättningsstället, granska och underteckna den af protokollsföranden uppgjorda förteckning.

2. Af de enligt mom. 1 inkommande förteckningar öfver värnpliktige, som uteblifvit från inskrifningsförrättning, skola särskilda utdrag, upptagande dem, hvilka Konungens Befallningshafvande finner sig böra påföra böter enligt § 40 mom. 1, till vederbörande kronofogdar och magistrater öfversändas försedda med Konungens Befallningshafvandes resolution, att de i utdragen upptagna böter må hos de värnpliktige omedelbarligen uttagas, derest de icke deremot något invända, men att, derest de vilja för uteblifvandet styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet, som kan leda till deras frikännande från bötesansvar, i hvilken händelse de ega undfå skriftlig

Nuvarande lydelse:

ning, mönstring eller vapenöfning uteblifvit utan att hafva anmält och med sådant intyg, som i § 44 sägs, styrkt sjukdomsförfall, skola förteckningar länsvis uppgöras och till Konungens Befallningshafvande ofördröjligen insändas. Uppgörande och insändande af bötesförteckning åligger vid inskrifningsförrättning den af Konungens Befallningshafvande förordnade ledamot, som öfver inskrifningsnämndens beslut förer protokoll, vid mönstring den officer, som förrättat mönstringen, och vid vapenöfnings slut vederbörande chefsembete; skolande inskrifningsnämnden, innan den lemnar förrättningsstället, granska och underteckna den af protokollsföranden uppgjorda bötesförteckning.

2. Särskilda utdrag af de enligt mom. 1 inkommande förteckningar skola till vederbörande kronofogdar och magistrater öfversändas försedda med Konungens Befallningshafvandes resolution, att de i utdragen upptagna böter må hos de värnpliktige omedelbarligen uttagas, derest de icke deremot något invända, men att, derest de vilja för uteblifvandet styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet, som kan leda till deras frikännande från bötesansvar, i hvilken händelse de ega undfå skriftlig del af resolutionen i hvad dem rör, de skola inom trettio dagar derefter till vederbörande kronofogde eller magistrat ingifva de bevis, som till styrkande af deras mot böternas in-

Föreslagen lydelse:

del af resolutionen i hvad dem rör, de skola inom trettio dagar derefter till vederbörande kronofogde eller magistrat ingifva de bevis, som till styrkande af deras mot böternas indrivande gjorda invändningar åberopas, vid påföljd för uraktlåtenhet deraf, att böterna utan hinder af samma invändningar må i laga ordning uttagas. Inkommande bevis skola ofördröjligen *insändas till Konungens Befallningshafvande*, som, efter pröfning af förekommande omständigheter, meddelar beslut i saken.

3. Åtnöjes värnpliktig icke med Konungens Befallningshafvandes beslut, hvarigenom böter för uteblifvande från *inskrifningsförrättning enligt § 40 mom. 1* blifvit honom slutligen påförda, eger han att inom trettio dagar efter erhållen del af beslutet till Konungens Befallningshafvande ingifva sina till Konungen ställda underdåniga besvär, hvilka derpå af Konungens Befallningshafvande jemte eget yttrande till *Landtförsvarsdepartementet* insändas. Besvären må äfven till Konungens Befallningshafvande med posten insändas; och skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blifvit uppsatt.

4. *Af de till Konungens Befallningshafvande enligt mom. 1 inkommande förteckningar öfversändas till*

Nuvarande lydelse:

drifvande gjorda invändningar åberopas, vid påföljd för uraktlåtenhet deraf, att böterna utan hinder af samma invändningar må i laga ordning uttagas. Inkommande bevis skola ofördröjligen *till Konungens Befallningshafvande insändas, hvar efter Konungens Befallningshafvande*, efter pröfning af förekommande omständigheter, meddelar beslut i saken.

3. Åtnöjes värnpliktig icke med Konungens Befallningshafvandes beslut, hvarigenom böter för uteblifvande från *inskrifnings- eller mönstringsförrättning eller från vapenöfning* blifvit honom slutligen påförda, eger han att inom trettio dagar efter erhållen del af beslutet till Konungens Befallningshafvande ingifva sina till Konungen ställda underdåniga besvär, hvilka derpå af Konungens Befallningshafvande jemte eget yttrande till *Landtförsvars- eller Sjöförsvarsdepartementet* insändas. Besvären må äfven till Konungens Befallningshafvande med posten insändas; och skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blifvit uppsatt.

*Föreslagen lydelse:**Nuvarande lydelse:*

*vederbörande åklagare särskilda utdrag
beträffande dem, hvilkas förseelser
äro af beskaffenhet att skola beifras
vid domstol.*

§ 47.

*1. Öfver värnpligtige, hvilka från
den under fredstid dem åliggande
tjenstgöring uteblifvit utan att hafva
visat giltigt förfall enligt § 43 mom.
1, skola förteckningar af vederbörande
chefsembete särskildt för hvarje kom-
paniområde uppgöras och till kom-
paniområdesbefälhafvarne ofördröjligen
öfversändas. Å sådan förteck-
ning skola rörande försummelsernas
beskaffenhet ej mindre af myndighet,
som upprättar förteckningen, än äfven
af kompaniområdesbefälhafvaren till
ledning vid ansvars bestämmande med-
delas tillgängliga upplysningar; sko-
lande förteckningen af kompaniom-
rådesbefälhafvaren tillställas befäl-
hafvaren för inskrifningsområdet.*

*2. Af de enligt mom. 1 till be-
fälhafvare för inskrifningsområde
inkommande förteckningar skola, sär-
skildt för hvarje fögderi och stad,
utdrag, upptagande de värnpligtige,
som nämnde befälhafvare finner böra
enligt § 41 mom. 1 beläggas med
disciplinstraff, med undantag af dem,
hvilka blifvit till tjenstgöring hemtade
eller omsider sjelfva inställt sig, till
Konungens Befallningshafvande öf-
versändas, försedda med befälhaf-
varens beslut om det straff, hvar-
till en hvar, der icke giltigt skäl till*

Föreslagen lydelse:

befrielse från ansvar visas, skall vara förfallen. I beslutet, som skriftligen mot bevis delgifves de värnpliktige, hvar i hvad honom rör, skall tillika finnas infördt, att den, hvilken vill för sitt uteblifvande styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet till sitt försvar, har att inom trettio dagar efter erhållen del af beslutet till vederbörande kompani-områdesbefälhafvare ingifva den eller de handlingar, som han i berörda afseende vill åberopa, vid äfventyr, om det försummas, att talan anses föruten och straffet bringas till verkställighet. Der sådan handling inom vederbörlig tid ingifvits, ege befälhafvaren, såvida han finner giltigt skäl till befrielse från ansvar vara ådagalagdt, att sådan befrielse meddela; i annat fall hänskjutes afgörandet till krigsrätt.

• Sådant beslut om straff, som nyss är sagdt, skall vara förfallet, der det icke delgifvits den värnpliktige innan han kommit i tjenstgöring; och ankomme frågan derefter på nytt beslut.

Har värnpliktig, efter det han kommit i tjenstgöring, af befälhafvare ålagts straff enligt § 41 mom. 1, må det straff gå i verkställighet, der den värnpliktige icke sist å andra dagen efter det beslutet meddelades honom anmäler sig vilja söka ändring i det samma. Är missnöje inom den tid anmäldt, hänskjutes saken till krigsrätt.

3. Af de i mom. 1 omförmälda förteckningar öfverlemnar inskrif-

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

ningsområdesbefälhafvaren till vederbörande åklagare särskilda utdrag beträffande dem, hvilka för förseelse, hvarom i § 41 mom. 2 förmäles, skola tilltalas vid krigsdomstol.

§ 48.

1. Af böter, som på åtal af allmän åklagare ådömas enligt denna lag, tillfaller hälften åklagaren och hälften kronan.

Böter, som påföras jemlikt § 40 mom. 1, tillfalla kronan; dock må af sådana böter viss del, högst hälften, i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, användas till bötesindrifningens befordrande.

De till kronan inflytande bötesmedel skola under särskild titel i kronans räkenskaper redovisas och ingå till den redan till förmån för beväringssmanskaper bildade invalid- och pensionsfond, hvilken fonds ändamål skall vara att bereda understöd åt värnpligtige, som under tjenstgöring erhållit sådan skada, att de derigenom blifvit i större eller mindre mån oförmögne att sig med arbete försörja, samt för enkor och barn efter värnpligtige, som aflidit i krig eller till följd af i krig ådragen sjukdom eller skada, dock utan att sådant för närvarande medför någon rubbning af den de värnpligtige i § 35 mom. 3 tillförsäkrade rätt till understöd.

2. Saknas tillgång till gäldande af böter enligt denna lag, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Nuvarande lydelse:

§ 48.

De enligt denna lag inflytande böter skola under särskild titel i kronans räkenskaper redovisas och ingå till den redan till förmån för beväringssmanskaper bildade invalid- och pensionsfond, hvilken fonds ändamål skall vara att bereda understöd åt värnpligtige, som under tjenstgöring erhållit sådan skada, att de derigenom blifvit i större eller mindre mån oförmögne att sig med arbete försörja, samt för enkor och barn efter värnpligtige, som aflidit i krig eller till följd af i krig ådragen sjukdom eller skada, dock utan att sådant för närvarande medför någon rubbning af den de värnpligtige i § 35 mom. 3 tillförsäkrade rätt till understöd.

Motsvaras af § 47:

Böter enligt denna lag förvandlas, vid bristande tillgång till deras gäldande, enligt allmän strafflag.

BILAGOR.

Redo

för utfallet af bevaringsmönstringarna

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
Klass.	1 8 9 4.									1 8 9 5.									1 8 9 6.					
	Landsbygd.			Städer.			Hela riket.			Landsbygd.			Städer.			Hela riket.			Landsbygd.			Städer.		
	% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige		
	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. mönstringen.	som försunnat mönstringen.
3 . .	58,3	36,0	5,7	66,1	21,9	12,0	—	—	—	56,3	37,8	5,9	65,7	21,8	12,5	—	—	—	57,9	36,6	5,5	65,0	21,6	13,4
III . .	51,8	27,8	20,4	53,1	21,4	25,5	—	—	—	49,6	30,8	19,6	58,0	19,3	22,7	—	—	—	50,8	31,8	17,4	56,9	22,6	20,5
4 . .	55,9	37,8	6,3	63,6	22,9	13,5	—	—	—	53,6	41,2	5,2	64,8	22,8	12,4	—	—	—	53,0	41,2	5,8	64,4	23,2	12,4
5 . .	54,6	38,7	6,7	63,5	22,5	14,0	—	—	—	52,2	42,2	5,6	64,4	21,7	13,9	—	—	—	52,0	42,3	5,7	63,1	23,0	13,9
6 . .	54,3	38,6	7,1	61,4	23,1	15,5	—	—	—	51,1	42,3	6,6	64,2	20,5	15,3	—	—	—	52,3	41,7	6,0	63,1	24,0	12,9
7 . .	52,1	40,1	7,8	63,5	21,3	15,2	—	—	—	50,6	42,3	7,1	60,5	23,6	15,9	—	—	—	51,1	42,5	6,4	63,5	22,4	14,1
8 . .	52,9	38,9	8,2	61,9	21,9	16,2	—	—	—	50,3	42,7	7,0	61,4	21,6	17,0	—	—	—	50,3	42,8	6,9	61,8	23,0	15,2
1. upp- bådet	54,6	37,5	7,9	61,3	22,1	16,6	56,1	34,2	9,7	52,4	40,4	7,2	62,4	21,4	16,2	54,5	36,4	9,1	52,8	40,3	6,9	61,9	22,8	15,3
9 . .	50,2	38,4	11,4	55,6	20,2	24,2	—	—	—	49,1	42,9	8,0	62,3	20,6	17,1	—	—	—	49,9	42,8	7,3	62,4	21,6	16,0
10 . .	50,1	37,3	12,6	53,9	20,4	25,7	—	—	—	48,4	41,8	9,8	59,3	19,0	21,7	—	—	—	50,9	42,3	6,8	60,5	21,8	17,7
11 . .	51,1	35,7	13,2	52,5	20,2	27,3	—	—	—	48,3	40,1	11,6	56,4	20,3	23,3	—	—	—	49,1	41,8	9,1	58,1	20,0	21,9
12 . .	50,2	35,2	14,6	49,3	19,6	31,0	—	—	—	49,5	38,4	12,1	59,2	19,5	21,3	—	—	—	48,8	40,5	10,7	52,8	18,1	29,1
2. upp- bådet	50,4	36,7	12,9	52,9	20,1	27,0	50,9	33,3	15,8	48,8	40,8	10,4	59,3	19,8	20,9	50,9	36,6	12,5	49,6	41,9	8,5	58,3	20,3	21,4
Båda upp- båden	53,0	37,1	9,9	58,0	21,3	20,7	53,9	33,9	12,2	50,9	40,6	8,5	61,2	20,8	18,0	53,1	36,5	10,4	51,6	40,8	7,6	60,7	21,9	17,4

Anm. 1) Med »klass III» afses de bevaringsmän, som enligt § 34 mom. 1 och 2 värnpligtslagen tillhöra 1. upp-
 2) Inom 1. och 2. klasserna äfvensom inom 13.—20. klasserna finnes endast ett fåtal mönstringskyldige; klasser blifvit uteslutna.

Bilaga 1.

görelse

inom Riket under åren 1894—1898.

26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.
1 8 9 7.												1 8 9 8.									
Hela riket.	Landsbygd.			Städer.			Hela riket.			Landsbygd.			Städer.			Hela riket.					
% af mönstrings- skyldige	% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige			% af mönstrings- skyldige					
som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift.	som inställt sig personligen.			
—	—	—	54,3	39,9	5,8	61,7	24,0	14,3	—	—	—	—	50,5	42,5	7,0	60,7	24,3	15,0	—	—	—
—	—	—	46,7	34,6	18,7	56,5	21,1	22,4	—	—	—	—	45,6	35,5	18,9	58,0	21,6	20,4	—	—	—
—	—	—	51,4	43,2	5,4	62,5	23,7	13,8	—	—	—	—	47,1	46,0	6,9	62,0	24,6	13,4	—	—	—
—	—	—	49,1	44,2	6,7	61,4	25,0	13,6	—	—	—	—	47,2	45,9	6,9	59,6	26,2	14,2	—	—	—
—	—	—	49,5	44,1	6,4	61,3	24,1	14,6	—	—	—	—	46,0	47,1	6,8	58,0	27,5	14,5	—	—	—
—	—	—	48,2	45,4	6,4	59,9	24,8	15,3	—	—	—	—	44,8	48,0	7,2	59,8	26,3	13,9	—	—	—
—	—	—	48,4	44,8	6,8	60,6	23,6	15,8	—	—	—	—	45,0	48,2	6,8	58,5	26,5	15,0	—	—	—
54,8	36,5	8,7	50,0	42,7	7,3	60,1	23,4	16,5	52,0	38,9	9,1	46,8	45,2	8,0	59,3	24,8	15,9	50,0	40,0	10,0	
—	—	—	47,8	44,8	7,4	62,5	21,3	16,2	—	—	—	—	44,2	48,3	7,5	59,8	23,8	16,4	—	—	—
—	—	—	46,6	46,3	7,1	60,3	23,0	16,7	—	—	—	—	44,4	48,2	7,4	59,0	24,5	16,5	—	—	—
—	—	—	47,1	45,7	7,2	59,6	22,4	18,0	—	—	—	—	44,1	48,5	7,4	56,6	25,2	18,2	—	—	—
—	—	—	46,5	44,4	9,1	56,3	21,5	22,2	—	—	—	—	45,3	47,0	7,7	59,4	21,8	18,8	—	—	—
51,3	37,6	11,1	47,0	45,2	7,7	59,5	22,0	18,5	49,4	40,7	9,9	44,5	48,0	7,5	58,7	23,8	17,5	47,7	42,4	9,9	
53,6	36,9	9,5	48,9	43,7	7,4	59,9	22,9	17,2	51,1	39,6	9,8	46,0	46,1	7,9	59,1	24,5	16,4	49,2	40,8	10,0	

Anmärkningar.

Vid tabellens uppgörande hafva, af rikets 188 (från och med år 1897 — 197) kompaniområden, följande antal måst uteslutas på grund af ofullständiga uppgifter, nämligen:

år 1894 — 41 kompaniområden

» 1895 — 40 »
 » 1896 — 37 »
 » 1897 — 32 »
 » 1898 — 7 »

bådet (f. d. stamanställda och högskole-elever).

utfallet af mönstringarna med dessa klasser kan därför icke i nämnvärd mån inverka på utfallet i dess helhet, hvadan dessa

Värnpliktskomiténs betänkande.

T a -

utvisande huru de värnpliktige å *Rikets landsbygd*, hvilka år 1894 tillhörde bevä-
1894—

År, då mönst- ringen egde rum.	% a f m ö n s t r i n g s s k y l -																	
	1894 års 3. klass			1894 års 4. klass			1894 års 5. klass			1894 års 6. klass			1894 års 7. klass			1894 års 8. klass		
	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.
1894 .	58,8	36,0	5,7	55,9	37,8	6,3	54,6	38,7	6,7	54,3	38,6	7,1	52,1	40,1	7,8	52,9	38,9	8,2
1895 .	53,6	41,2	5,2	52,2	42,2	5,6	51,1	42,3	6,6	50,6	42,3	7,1	50,3	42,7	7,0	49,1	42,9	8,0
1896 .	52,0	42,3	5,7	52,3	41,7	6,0	51,1	42,5	6,4	50,3	42,8	6,9	49,9	42,8	7,3	50,9	42,3	6,8
1897 .	49,5	44,1	6,4	48,2	45,4	6,4	48,4	44,8	6,8	47,8	44,8	7,4	46,6	46,3	7,1	47,1	45,7	7,2
1898 .	44,8	48,0	7,2	45,0	48,2	6,8	44,2	48,3	7,5	44,4	48,2	7,4	44,1	48,5	7,4	45,3	47,0	7,7

Anm. Vid bedömandet af försummelse-siffrorna å denna tabell märkes, att 1894 års 9.—12. klasser varit
men sedermera, på grund af den ändrade lydelse, § 3 mom. 1 värnpliktslagen erhöi genom lagen

*Bilaga 2.***b e l l**

ringens 3.—12. klasser, fullgjort sin mönstringsskyldighet under de särskilda åren 1898.

d i g e t i l l h ö r a n d e

1894 års 9. klass			1894 års 10. klass			1894 års 11. klass			1894 års 12. klass			1894 års III. klass			Anmärkningar.
som inställt sig personligen.	som inständt bostadsuppgift.	som försurnmat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som inständt bostadsuppgift.	som försurnmat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som inständt bostadsuppgift.	som försurnmat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som inständt bostadsuppgift.	som försurnmat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som inständt bostadsuppgift.	som försurnmat mönstringen.	
50,2	38,4	11,4	50,1	37,8	12,6	51,1	35,7	13,2	50,2	35,2	14,6	51,8	27,8	20,4	Med »III. klass» afses de beväringmän, som på grund af § 34 mom. 1 och 2 värnpligtslagen tillhöra 1. uppbådet (f. d. stam- anställda och högskole- elever).
48,4	41,8	9,8	48,3	40,1	11,6	49,5	38,4	12,1	—	—	—	49,6	30,8	19,6	
49,1	41,8	9,1	48,8	40,5	10,7	—	—	—	—	—	—	50,8	31,8	17,4	
46,5	44,4	9,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46,7	34,6	18,7	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45,6	35,5	18,9	

under en tid af ett till fyra år öfverförda till landstormen samt under samma tid fritagne från mönstringsskyldighet, den 2 december 1892, åter blifvit beväringmän och såsom sådane mönstringsskyldige.

utvisande huru de värnpliktige inom *Rikets städer*, hvilka år 1894 tillhörde bevä-
1894—

År, då mönst- ringen egde rum.	% a f m ö n s t r i n g s s k y l -																	
	1894 års 3. klass			1894 års 4. klass			1894 års 5. klass			1894 års 6. klass			1894 års 7. klass			1894 års 8. klass		
	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.	som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift.	som försammat mönstringen.
1894 .	66,1	21,9	12,0	63,6	22,9	13,5	63,5	22,5	14,0	61,4	23,1	15,5	63,5	21,3	15,2	61,9	21,9	16,2
1895 .	64,8	22,8	12,4	64,4	21,7	13,9	64,2	20,5	15,3	60,0	23,6	15,9	61,4	21,6	17,0	62,3	20,6	17,1
1896 .	63,1	23,0	13,9	63,1	24,0	12,9	63,5	22,4	14,1	61,8	23,0	15,2	62,4	21,6	16,0	60,5	21,8	17,7
1897 .	61,3	24,1	14,6	59,9	24,8	15,3	60,6	23,6	15,8	62,5	21,3	16,2	60,3	23,0	16,7	59,6	22,4	18,0
1898 .	59,8	26,3	13,9	58,5	26,5	15,0	59,8	23,8	16,4	59,0	24,5	16,5	56,6	25,2	18,2	59,4	21,8	18,8

Anm. Vid bedömandet af försummelse-siffrorna å denna tabell märkes, att 1894 års 9.—12. klasser varit
men sedermera, på grund af den ändrade lydelse, § 3 mom. 1 värnpliktslagen erhöi genom lagen

Bilaga 3.**bell**

ringens 3.—12. klasser, fullgjort sin mönstringsskyldighet under de särskilda åren 1898.

dige tillhörande

1894 års 9. klass			1894 års 10. klass			1894 års 11. klass			1894 års 12. klass			1894 års III. klass			Anmärkningar.
som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som försurnmat mönstringen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.	som insändt bostadsuppgift. som inställt sig personligen.		
55,6	20,2	24,2	53,9	20,4	25,7	52,5	20,2	27,3	49,3	19,6	31,0	53,1	21,4	25,5	Med »III. klass» afses de beväringmän, som på grund af § 34 mom. 1 och 2 värnpligtslagen tillhöra 1. uppbådet (f. d. stam- anställda och högskole- elever).
59,3	19,0	21,7	56,4	20,3	23,3	59,2	19,5	21,3	—	—	—	58,0	19,3	22,7	
58,1	20,0	21,9	52,8	18,1	29,1	—	—	—	—	—	—	56,9	22,6	20,5	
56,3	21,5	22,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56,5	21,1	22,4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58,0	21,6	20,4	

under en tid af ett till fyra år öfverförda till landstormen samt under samma tid fritagne från mönstringsskyldighet, den 2 december 1892, åter blifvit beväringmän och såsom sådane mönstringsskyldige.

*Bilaga 4.***Reservation af herr F. Ohlsson mot lagutskottets utlåtande n:o 70
vid 1898 års riksdag.**

»Såsom motionären påpekat, har frågan om behovet af ändrade bestämmelser rörande straff för förseelser mot värnpligtslagen redan år 1893 varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

Då denna maktpåliggande angelägenhet nu ånyo förelagts Riksdagen, har motionären särskildt framhållit och betonat, att allt fortfarande — efter mer än tioårig tillämpning af värnpligtslagen — ett öfver måttan stort antal värnpligtige årligen underkastas fängelse såsom förvandlingsstraff för böter, hvilka blifvit dem i och för dylika förseelser påförda.

Detta sålunda anmärkta beklagliga missförhållande har i och för sig synts motionären vara af beskaffenhet att mana till allvarligt öfvervägande, huruvida icke genom ändrade lagbestämmelser rättelse härutinnan må kunna åstadkommas. Motionärens framställning har emellertid så omfattande räckvidd, att deraf skäligen påkallas särskild undersökning och utredning ej mindre om och under hvilken förutsättning bötes- och deremot svarande förvandlingsstraff må kunna upphöra att tillämpas i afseende å förseelser mot värnpligtslagen, än äfven om och i hvilken omfattning dessa straff i förevarande fall må kunna mot andra lämpliga straffarter utbytas. För sådant ändamål torde i korthet böra erinras derom, att de ifrågavarande förseelserna — hvilka alla bestå i underlåtenhet att fullgöra vissa i värnpligtslagen stadgade medborgerliga pligter — äro följande:

- a) uteblifvande från inskrifningsförrättning;
- b) underlåten inställelse till tjenstgöring i fredstid;
- c) försummad mönstring eller uraktlåtenhet att aflemna uppgift om bostad;

d) underlåten anmälan om flyttning från ett kompaniömråde till ett annat, om afgang från sjömanshus, eller om längre tids vistande utom det kompaniömråde, värnpliktig tillhör.

För samtliga ofvannämnda försummelser äro stadgade böter till nedan upptagna belopp:

- för a) första gången 10 kronor och för hvarje följande gång 20 kr.;
- » b) första gången 20 kronor och för hvarje följande gång 40 kr.;
- » c) hvarje gång 5 kr.; och
- » d) likaledes hvarje gång 5 kr.

Böterna förvandlas, vid bristande tillgång till deras gäldande, enligt allmän strafflag. Vidare torde i detta sammanhang böra meddelas, att enligt särskilda i generalstaben uppgjorda statistiska beräkningar öfver *laga kraftvunna* bötespåföringar för åren 1888—1891 (1892), de verkliga försummelsernas antal utgjort:

för a)	i	medeltal	för	hvarje	år	2,566
» b)	d:o	d:o				2,118
» c)	d:o	d:o				7,238
» d)	d:o	d:o				105
eller sammanlagdt						12,027

straffbara försummelser under hvarje år.

De bötespåföringar, hvilka icke tagit åt sig laga kraft men i allt fall förorsakat mycken skriftvexling, delgifning och andra åtgärder, lära under ofvannämnda år uppgått till mångdubbelt högre antal. Några statistiska beräkningar öfver ifrågavarande slags bötespåföringar och försummelser för senare åren hafva icke varit att tillgå.

Den af motionären åberopade, i kongl. fängvårdsstyrelsen upprättade officiella uppgiften ådagalägger emellertid, att under tioårsperioden 1887—1896 i medeltal 941 värnpliktige årligen undergått fängelse för böter, hvilka blifvit dem påförda för förseelser mot värnpliktslagen. Då de ifrågavarande fängelsefångarne år 1896, eller det sista året uppgiften afser, uppgingo till 940, vill deraf synas, att någon märkbar tillbakagång i antalet dylika bestraffningar följaktligen icke gjort sig gällande.

Såsom de statistiska siffrorna för öfrigt klart och tydligt visa, utgöra mönstringsförsummelserna det vida öfvervägande flertalet af de förseelser, för hvilka straff enligt värnpliktslagen utkrävas. Detta har emellertid sin naturliga förklaringsgrund deri, att de mönstringspliktiges antal är förhållandevis ganska stort.

Om således mönstringsförsummelserna kunde upphöra, skulle en högst väsentlig minskning i värnpliktsförseelsernas hela antal häraf föräntas. Det torde därför med ett visst fog kunna ifrågasättas, huruvida det icke

i stort sedt skulle lända till båtnad både för det allmänna och de värnpliktige, att mönstringsplikten, sådan den nu är reglerad, helt och hållet afskaffades. Det egentliga ändamålet med mönstringen, hvilken författningsenligt kan fullgöras antingen genom personlig inställelse vid mönstringsförrättning eller genom särskild i föreskrifven tid och ordning till vederbörande områdesbefälhafvare insänd skriftlig anmälan, är att sätta nämnde befälhafvare i tillfälle inhemta tillförlitlig uppgift om de mönstringspliktiges bostad.

Tages emellertid rimlig hänsyn icke blott till de utgifter och den tidsspillan, som äro förbundna med och förorsakas genom vederbörande tjänstemäns och de värnpliktiges personliga inställelse vid mönstringsförrättningar, utan äfven till samtliga kostnaderna för all den officiella skriftväxling, delgifning, handräckning och räkenskapsföring, som måste ega rum, innan de år efter år till flera tusental uppgående bötespåföringarne för mönstringsförsummelser varda behörigen utredda, verkställda och redovisade, vill det förefalla alldeles uppenbart, att det ur ekonomisk synpunkt skulle vara särdeles fördelaktigt att upphäfva mönstrings- och anmälningsplikten samt i stället föranstalta om nödiga bostadsuppgifternas meddelande till vederbörande militära befälhafvare genom vissa myndigheter, såsom exempelvis presterskap, församlingsföreståndare, häradsskrifvare, rotemän och sjömanshusdirektioner.

Genom sålunda förändradt tillvägagångssätt skulle förvisso till fördel för värnpligtsväsendet — och utan att nyssnämnda civila myndigheter behöfde genom slikt arbete blifva i någon afsevärd grad betungade — derjemte vinnas mera fullständighet, ordning och reda i afseende å bostadsuppgifterna, än som med nuvarande mönstringssätt uppnås.

Under sådana förhållanden synes från militär synpunkt näppeligen kunna förorsakas någon olägenhet deraf, att värnpliktige befrias från en skyldighet, som af dem alltjemt i stor omfattning åsidosättes.

Den i militärt afseende uppfostrande inverkan, som möjligen förmenas ligga deri, att de värnpliktige efter fullgjord vapenöfningsskyldighet skola genom mönstringen känna sig bundne vid den militära tjänsteplikten, torde med afseende särskildt å det sätt, hvarpå ansvar för försummad mönstring utkräfvades, i verkligheten icke kunna tillmätas någon nämnvärd betydelse.

Såsom känt är, har för öfrigt den mönstringsplikten hufvudsakligen liknande anmälningsskyldighet, som enligt § 33 mom. 2 och 3 värnpliktslagen ålagts värnpliktige, hvilka flytta från ett kompaniområde till ett annat, eller afgå från sjömanhus eller längre tid uppehålla sig utom det kompaniområde, de tillhöra, ansetts kunna i särskildt föreskrifven eller

eljest vedertagen ordning å de värnpligtiges vägnar förmedlas och fullgöras af presterskapet och vissa andra lokala myndigheter.

Till fördel för det allmänna och de värnpligtige hafva också hufvudsakligen af denna anledning anmälningsförsummelserna i dessa fall kunnat, såsom de ofvan intagna statistiska siffrorna nogsamt gifva vid handen, hållas inom mycket måttliga gränser.

Efter allt att döma borde således steget kunna tagas fullt ut och några oöfverstigliga hinder icke möta för ett fullständigt afskaffande af det nuvarande mönstrings- och anmälningsväsendet, för så vidt detsamma påhvilat de värnpligtige.

Häriigenom skulle förseelserna mot värnpligtslagen kunna vara inskränkta till de två visserligen straffvärda fall, som afse uteblifvande från inskrifning eller tjänstgöring.

Skulle det emellertid mot förmodan ur militär synpunkt befinnas ogörligt att upphäfva mönstringsplikten, synes till främjande af det skriftliga mönstringssättets anlitande och behöriga fullgörande kunna bland annat vidtagas sådana åtgärder, att hos de personer, som, jemlikt § 117 i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjänstgöring m. m., ega bestyrka värnpligtiges uppgifter om bostad, tryckta blanketter till dylika uppgifter på det allmännas bekostnad tillhandahållas.

Med anledning af en vid denna riksdag väckt motion har lagutskottet i särskildt utlåtande tillstyrkt sådan ändring af nyssberörda §, att jemväl ledamöter i kommunalnämnd och nämndemän må kunna bestyrka bostadsuppgifterna, hvarigenom sannolikt bör kunna åstadkommas någon minskning i mönstringsförsummelsernas antal. Beträffande derefter de särskilda skyldigheterna för värnpligtige att personligen inställa sig till inskrifning och tjänstgöring i fredstid synes på goda grunder kunna ifrågasättas, huruvida icke försummelsernas antal i dessa fall skulle kunna i afsevärd mån och efter hand minskas, derest värnpligtige vid försummad inställelse oftare, än hvad nu i allmänhet lärt kunna ske, genom myndigheternas försorg hemtades.

Enligt bestämmelserna i § 41 mom. 1 och 3 värnpligtslagen äro värnpligtige för nyssberörda båda försummelser underkastade äfventyret af hemtning på egen bekostnad. Om dessa bestämmelser vidare utvecklades och skärptes samt vissa praktiska anordningar derjemte vidtoges för möjliggörande af en effektiv tillämpning af detta äfventyr, skulle sådant, på grund af det obehag och de kostnader, som genom hemtningen förorsakades, tvifvelsutän i hög grad främja efterlefnaden af värnpligtslagens föreskrifter i de afseenden, om hvilka nu särskildt är fråga.

Vidare synes med fullt fog böra meddelas föreskrift derom, att för sådan värnpliktig, som genom försummad inskrifning eller uraktlåten inställelse till tjänstgöring under ett eller flera år obehörigen framflyttar fullgörandet af vissa med värnpligten förenade skyldigheter, värnpligten under motsvarande tid skall förlängas efter det den värnpligtige fyllt 40 år, då all värnpligt eljest lagligen upphör. Då värnpligtigs sammanlagda bevarings- och landstormstid nu kan genom försummelse af lagstadgade skyldigheter förkortas, synes nämligen deri kunna ligga någon lockelse till öfverträdelse af gällande föreskrifter.

Antalet förfallolöst uteblifne från inskrifningsförrättningar torde särskildt kunna i någon mån minskas, derest under vissa vilkor medgifves tillåtelse för värnpligtige, hvilka äro behäftade med sådana lyten, kroppsfel eller sjukdomar, som uppenbarligen föranleda oförmögenhet till krigstjänst, att utan personlig inställelse varda från värnpligtens fullgörande frikallade.

Genom här ofvan antydda och andra liknande, för ändamålet tilläfventyrs lämpliga, lagändringar skulle en mycket stor del af de nu alltför talrikt förekommande förseelserna mot värnpligtslagen kunna undanröjas eller förebyggas *utan anlitan af straffrättsliga åtgärder*.

Efter erinran härom torde den af motionärens framställning föranledda frågan om förändrade straffarter jemväl böra med några ord beröras.

Nu lär det icke kunna förnekas, att bötesstraff eller deremot svarande kortvariga förvandlingsstraff utgöra straffarter, hvilka i allmänhet äro föga egnade att motsvara de ändamål, som med straffet afses. I fråga särskildt om sådana medborgerliga pligter, som i och för försvarsväsendet lagstadgas för landets befolkning, torde det få anses vara af alldeles enastående och utomordentlig vikt, att verklig jemlikhet inför lagen under alla förhållanden och i hvarje fall upprätthålles och göres gällande.

Det kan följaktligen under inga omständigheter anses tillfredsställande, att försummelser af dessa pligter straffas medelst böter, hvilka utgå med *fixa* belopp och vid bristande tillgång förvandlas till *fängelse*. *Straffet bör tydligtvis i alla förekommande fall, och så vidt möjligt är, lämpas så, att det träffar de försumlige på ett i allo rättvist och likartadt sätt, oberoende af deras personliga förmögenhetsförhållanden.*

Måste det således å ena sidan anses önskvärdt och lämpligt, att nu stadgade bötes- och förvandlingsstraff för förseelser mot värnpligtslagen utbytas mot andra straffarter i de värnpligten rörande fall, hvilka icke kunna ordnas och regleras annat än medelst straffrättsliga åtgärder, torde å andra sidan böra noggrant och fullständigt utredas, om och i hvilken mån rent militära straffarter eller tillrättavisningar, såsom *förlängning af tjänstetiden, fullgörandet af särskild militär arbetsskyldighet, mistning af*

aflöningsförmåner eller *andra disciplinära bestraffningar* må kunna i förevarande fall göras gällande.

Skulle en ingående sådan utredning gifva vid handen, att slika bestraffningsmedel af en eller annan anledning icke kunna med fördel tillämpas å de försummelser, om hvilka här är fråga, synes vidare böra tagas under särskildt öfvervägande, huruvida icke i sammanhang med införandet i dessa särskilda fall af *s. k. vilkorlig straffdom* frihetsstraff lämpligen kan och bör såsom allmänt gällande straffart lagstadgas för de båda ur försvarsväsendets synpunkt jemförelsevis ganska allvarsamma förseelser, hvilka bestå i förfallolöst uteblifvande från inskrifning eller tjenstgöring.

För nämnda förseelser, hvilka äro af beskaffenhet att kunna med ett års mellantid upprepas, synas af praktiska skäl vilkorliga straff med fördel kunna — åtminstone försöksvis — tillitas.

Den värnpligtige, som ena året försummat fullgörandet af den lagstadgade skyldigheten, kommer nemligen — och kan icke undgå att komma — i tillfälle att redan följande året genom motsvarande pligtuppfyllelse visa, om han vill af det vilkorliga straffhotet låta sig rätta och såmedelst söka göra sig förtjent af befrielse från det straff, hvartill han genom försummelsen gjort sig skyldig.

Adagalägger värnpliktig genom upprepad enahanda försummelse fortfarande obenägenhet att uppfylla nyssnämnda viktiga medborgerliga pligter, lära ur den afgörande synpunkten af försvarsväsendets behöriga upprätthållande några betänkligheter icke böra möta att för sådan händelse i *hvarje fall* tillämpa ett skäligen afmätt frihetsstraff.

Då, såsom ofvan framhållits, frågan om ändrade bestämmelser angående straff för förseelser mot värnpligtslagen ovedersägligen är förtjent af synnerligt beaktande från statsmakternas sida;

då någon allsidig och uttömmande utredning hittills icke blifvit verkställd rörande sättet och tillvägagångendet för möjliggörande och åstadkommande af en väsentligen förbättrad rättsordning i nu förevarande afseenden;

då förseelser mot värnpligtslagen äro af den särskilda art och beskaffenhet, att frågan om sättet och vilkoren för dessas bestraffande icke nödvändigtvis behöfver eller ens lämpligen bör sammankopplas med vissa ifrågasatta reformer i den allmänna strafflagstiftningen;

då frågan om ändring af värnpligtslagens straffbestämmelser sedan 1893 års riksdag — då denna fråga inom båda kamrarne omfattades med lifligt intresse — veterligen icke varit föremål för Kongl. Maj:ts uppmärksamhet i vidare mån, än att ett yttrande i ärendet inforrats och för två år sedan afgifvits af t. f. chefen för generalstabens;

då, såvidt känt är, särskild anledning icke förefinnes till det antagandet, att Kongl. Maj:t på grund af nämnda yttrande eller eljest kommer att, utan derom af Riksdagen gjord begäran, framlägga förslag till välbehöfliga lagändringar i de delar, om hvilka här är fråga;

och då för öfrigt Riksdagen i en angelägenhet af så ingripande vigt och betydelse som den nu förevarande skäligen icke bör — genom att afslå motionen — till en oviss framtid undanskjuta en reform som i och för sig måste anses af verkligt behof påkallad och som därför kräfver en snar lösning,

har jag, i olikhet med utskottets flertal, ansett fullgiltiga skäl vara för handen att göra hemställan derom,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån, till åstadkommande af rättelse i det af motionären anmärkta missförhållande, nu stadgade bötes- och förvandlingsstraff för förseelser mot värnpligtslagen må kunna afskaffas eller mot andra lämpliga straffarter utbytas, samt att Kongl. Maj:t derefter, så fort ske kan, ville för Riksdagen framlägga de förslag, till hvilka utredningen finnes föranleda.

Särskildt yttrande af Ernst von der Lancken, Gustaf Uggle och
C. A. Hjulhammar.

Uti tvenne afseenden hafva undertecknade icke bidragit till de beslut, hvartill komiténs flertal kommit, nämligen rörande:

1) *Beväringsmännens af andra uppbådet befriande från den i § 32 värnpligtslagen stadgade mönstring* (sid. 14—18 af komiténs betänkande) samt

2) *Upphävandet af den i § 33 mom. 2 a) värnpligtslagen för beväringsmän af första uppbådet stadgade anmälan* (sid. 21—23 af komiténs betänkande).

Såsom stöd för sin skiljaktiga mening härutinnan anse sig undertecknade böra anföra följande:

1885 års värnpligtslag kan icke betraktas såsom en trygg och för framtiden bestående grundval för vårt lands försvarsväsen. De ändringar, som denna lag undergick den 2 december 1892, inneburo visserligen afsevärda förbättringar, men ännu mycket mera återstår, innan den allmänna värnpligten kan sägas hafva blifvit behörigen tillgodogjord för försvarsväsendet. Den utbildning, som värnpligtslagen för närvarande under fredens dagar bereder den värnpligtige medborgaren, är först och främst alldeles för ringa, för att staten skall af honom rättvisligen kunna fordra, att han i nödens stund skall träda under fanorna såsom en fullöfvad krigsman. Men ej nog härmed. Den värnpligtige medborgaren är icke, enligt värnpligtslagen sådan den för närvarande är, under fredens dagar bunden vid försvarsväsendet med tillräckligt starka band, för att han skall kunna lefva sig in i och under årtal vidmakthålla uppfattningen, att den värnpligt vid påkommande ofred, som staten af honom fordrar, är en allvarlig möjlighet och icke blott ett tomt ord. Blifver denna uppfattning icke hos den värnpligtige rotfäst, skall den militära utbildning, han erhållit under freds-

öfningarna, snart förflyktigas under det dagliga sysslandet i det fredliga arbetets tjänst.

Oafsedt fredsöfningarna, äro mönstrings- och anmälningsskyldigheterna just de band, hvarigenom den värnpligtige under fredstid bindes vid försvarsväsendet. Dessa band äro, såsom ofvan sades, för närvarande icke tillräckligt kraftiga, utan måste snarast möjligt stärkas.

Detta oaktadt, har komiténs flertal förordat bandens lossande. Sträfvade att nedbringa antalet förseelser mot värnpliktslagen har, enligt under-tecknades mening, här vid lag kommit komiténs flertal att, i strid mot hvad komitén uttalat å sid. 3, förorda åtgärder, som utan allt tvifvel äro af beskaffenhet, »att värnpliktsinrättningens värde derigenom i verkligheten minskas». Detta, så vidt man uteslutande betraktar åtgärderna ur synpunkten af värnpliktsinrättningen, sådan den för närvarande är. Skärsådar man åter dessa åtgärder, såsom man torde böra göra, äfven ur den synpunkten, att mönstrings- och anmälningsskyldigheterna för närvarande äro ordnade på ett sätt, som är långt ifrån tillfredsställande, måste åtgärderna, derest desamma skulle varda upphöjda till lag, betraktas såsom ytterst menliga för värnpliktsväsendets vidare utveckling inom vårt land.

Efter detta allmänna uttalande några ord om en hvar af de båda åtgärderna.

Borttages mönstringsskyldigheten för beväringens andra uppbåd, om-skapas detta uppbåd till ett slags landstorm. Efter öfverföringen till andra uppbådet komme beväringssmannen nämligen då att icke få ett enda personligt åliggande, som under fredstid bunde honom vid försvarsväsendet. Särskildt menligt skulle detta verka inom vissa delar af vårt land, der antalet beväringssmän af första uppbådet är ringa, och dessa landsdelar äro ingalunda de för ett plötsligt fiendtligt anfall minst utsatta. Tvärt om. Dessa landsdelar äro Gotland och Norrbottens län.

Å Gotland underhåller staten redan nu en så stark stamkader, att öns båda beväringssuppbåd allt ifrån början kunna samtidigt uppbådas, och länge torde det icke dröja, innan förhållandet varder enahanda inom Norrbottens län. Hvad t. f. chefen för generalstaben yttrade den 23 augusti 1892 rörande andra uppbådets militära ställning (se sid. 15 och 16 af komiténs betänkande) har, åtminstone hvad dessa båda landsdelar vidkommer, förlorat en god del af sin giltighet genom en senare vidtagen grundlagsändring. Undertecknade afse härmed den år 1894 stadfästa ändringen af § 74 regeringsformen, som å sin sida återverkat på lydelsen af de båda nya för försvarsväsendet synnerligen viktiga lagar, som utfärdades den 24 maj 1895, nämligen: »Lag angående skyldighet för kommuner

och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmaktens behof» och »Lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot». Som ingendera af dessa lagar, jemlikt § 74 regeringsformen, får tillämpas förr än »efter utfärdande af riksdagskallelse», kan man nu mera med fullt fog säga, att riksdagskallelse måste föregå hvarje utfärdande af order om mobilisering, samt att villkoren, enligt § 28 mom. 2 värnpligtslagen, för beväringens af andra uppbådet inkallande måste antagas vara för handen vid mobiliseringstillfälle. Att, under sådana förhållanden, vid mobiliseringstillfälle icke genast å Gotland inkalla jemväl beväringens andra uppbåd i dess helhet eller inom Norrbottens län den del af detta uppbåd, som för handen varande stamkader förmår upptaga, vore, militäriskt taladt, en brottslig underlåtenhet. Inom dessa båda landsdelar kan således icke utan verklig fara något eftergifvas i fråga om den noggrannhet, hvarmed andra uppbådet af beväringen för det närvarande rullföres och redovisas, och komiténs flertal erkänner sjelft (å sid. 17), att uppgifterna i stamrullan, »i händelse de årliga mönstringarna för andra uppbådet borttagas», ej för detta uppbåd kunna vara »lika tillförlitliga, som uppgifterna angående första uppbådet».

Borttagandet af mönstringarna för andra uppbådet skulle vidare synas de båda grupper af värnpligtige, som omnämnas i § 34 mom. 1 och 2 värnpligtslagen, nämligen de f. d. stamanställda och visse högskoleelever, i högsta måtto orättvist. För närvarande hafva sådane värnpligtige inom dessa båda grupper, som befinna sig i lefnadsåldern 29—32 år, i jemförelse med sine jemnåriga inom beväringens andra uppbåd, ingen annan extra skyldighet under fredstid, än den anmälningsskyldighet, hvarom stadgas i § 33 mom. 2 och 3 värnpligtslagen, och anmälningarna enligt denna paragraf mom. 2 b) och mom. 3 fullgöres å deras vägnar af presterskapet och sjömanshusdirektionerna, hvadan i sjelfva verket endast anmälning enligt mom. 2 a) kvarstår såsom ett personligt extra-åliggande för dem. Nu ifrågasättes, att deras jemnåriga inom andra uppbådet skola helt och hållet fritagas från mönstringsskyldigheten, samtidigt med att straffet för en möjlig mönstringsförsummelse, begången af dem sjelfve, höjes från 5 kronors böter till ett belopp, växlande efter omständigheterna mellan 25 och 5 kronor.

Borttagandet af mönstringarna för andra uppbådet beväringens män bereder slutligen statsverket ingen minskad utgift. Kompaniområdesbefälhafvarnes resor till de särskilda mönstringsställena inom kompaniområdena komma allt framgent att vara lika kostsamma, som nu, och lika stora belopp, som nu, måste allt framgent utgå för anskaffande af mönstringslokaler m. m. d.

Hvad vidkommer *upphäfvandet af den i § 33 mom. 2 a) värnpligtslagen för beväringmän af första uppbådet stadgade anmälan*, kan komiténs flertal visserligen synas hafva goda skäl för den förordade åtgärden derutinnan, att antalet åtalade förseelser mot sagda lagrum, såsom framgår af den å sid. 22 af komiténs betänkande lemnade utredning, måste anses vara öfver måttan ringa. Men frågan är, hvar anledningarna äro att söka dertill, att tillämpningen af bestämmelsen i detta lagrum »i det närmaste fullständigt åsidosättes». Så vidt undertecknade mäktas döma, är hufvudanledningen till det anmärkta missförhållandet närmast att söka uti samma omständigheter, som föranledt komitén att förorda, det åklagarne för framtiden skulle erhålla hälften af inflytande böter. Lägges så härtill den synnerligt otillfredsställande affattning, som merberörda stadgande erhållit i värnpligtslagen, i det att detsamma »med sin nuvarande lydelse icke innehåller uttryckligt åläggande för den värnpligtige vare sig att uppgifva sin bostad under vistelsen utom kompaniområdet eller att anmäla sin återkomst när den inträffar», så kan man knappast med fullt fog klandra kompaniområdesbefälhafvarne, om de i regeln underlåta dels att å den förteckning, som omnämnes i § 84 inskrifningsförrordningen, uppföra den mängd försummelser, hvarom de, exempelvis vid mönstringarna, måste få kännedom, dels att sända i samma paragraf föreskrifna utdrag af förteckningen för behörig åtgärd till vederbörande allmänne åklagare, samt spara dessa åtgöranden till sådana undantagsfall, då öppet ådagalagd tredska å den värnpligtiges sida föreligger, eller då det eljest af något särskildt skäl synes dem nödigt att, såsom man säger, statuera exempel.

I stället för att upphäfva den stadgade anmälan, hålla undertecknade före, att man bör söka undanröjda anledningarna till åsidosättande af bestämmelsen uti ifrågavarande paragraf och moment. Den ena af dessa anledningar är redan undanröjd genom komiténs förslag att tillerkänna åklagare andel i inflytande böter. Den andra kan undanröjas genom en redaktionsändring, afseende ingalunda att ålägga de värnpligtige någon ny anmälningsskyldighet, utan allenast att närmare klargöra den skyldighet, som § 33 mom. 2 a) värnpligtslagen uppenbarligen velat lagstadga.

Ehuru undertecknade sätta så högt värde, ur värnpligtsväsendets synpunkt, på ifrågavarande anmälan, att de icke anse ett fixt bötesstraff af 5 kronor fullt lämpligt för försummelse af dylik anmälan, hafva de, med hänsyn dertill att samtliga begångna försummelser af denna art omöjliga, såsom mönstrings- och anmälningsskyldigheten för närvarande är anordnad, lära kunna varda åtalade, icke velat påyrka en förhöjning af det nu gällande bötesbeloppet eller införande af latitud vid böternas bestämmande. Den lydelse, § 45 värnpligtslagen skulle erhålla enligt komi-

téns förslag, motsvarar således äfven de åsigter, som undertecknade i detta särskilda yttrande sökt göra gällande.

Med stöd af hvad nu blifvit anfördt, förorda undertecknade nedanstående ändrade lydelse för § 32 och § 33 mom. 2 värnpligtslagen:

Föreslagen lydelse:

§ 32.

De till beväringen hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit i *tjenstgöring*, skola undergå mönstring *särskildt för hvarje kompaniområde* eller, då kompaniområdets vidsträckthet dertill föranleder, socknevis; dock äro de å sjömanshus inskrifne från inställelse vid dylik mönstring befriade, så ock öfrige värnpligtige, hvilka *vid mönstrings-tillfället låta aflemna skriftlig uppgift om bostad och yrke eller under viss tid före mönstringen derom hos vederbörande befäl göra skriftlig eller muntlig anmälan, allt i enlighet med de närmare bestämmelser, som af Konungen meddelas.*

§ 33.

2. För den i hären inskrifne värnpligtige, som tillhör bevärings första uppbåd, gäller dessutom:

a) att, om han vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, anmälan derom skall före afresan göras hos vederbörande kompanibefäl, samt detta befäl der-

Värnpligtskomiténs betänkande.

Nuvarande lydelse:

§ 32.

De till beväringen hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit *inkallade till tjenstgöring*, skola undergå mönstring *kompanivis* eller, då kompaniområdets vidsträckthet dertill föranleder, socknevis; dock äro de å sjömanshus inskrifne från inställelse vid dylik mönstring befriade, så ock öfrige värnpligtige, hvilka *till befälet aflemna tillförlitlig uppgift om sin bostad.*

§ 33.

2. För den i hären inskrifne värnpligtige, som tillhör bevärings första uppbåd, gäller dessutom:

a) att, om han vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, anmälan derom skall före afresan göras hos vederbörande kompanibefäl;

Föreslagen lydelse:

efter hållas underrättadt om hans bostad intill dess han återkommer inom kompaniområdet;

b) att, vid afflyttning till annat kompaniområde för att der mantals-skrifvas, han är pliktig derom göra anmälan, så väl före afflyttningen hos det kompanibefäl, hvarunder han förut stått, som ock, inom en månad efter ankomsten till den nya boningsorten, hos närmaste befäl vid det kompani, inom hvars område han inflyttat.

Nuvarande lydelse:

b) att, vid afflyttning till annat kompaniområde för att der mantals-skrifvas, han är pliktig derom göra anmälan, så väl före afflyttningen hos det kompanibefäl, hvarunder han förut stått, som ock, inom en månad efter ankomsten till den nya boningsorten, hos närmaste befäl vid det kompani, inom hvars område han inflyttat.

Stockholm den 12 december 1899.

Ernst von der Lancken.

Gustaf Ugglä.

C. A. Hjulhammar.

Särskildt yttrande af S. J. Boëthius.

Då jag med afseende på det straff, som bör följa på förfallolöst uteblifvande från inskrifningsförrättning, ej kan fullständigt instämma i komiténs utlåtande, får jag härmed rörande denna punkt afgifva min reservation.

Min afvikande mening rör endast *deras* bestraffning, hvilka första gången förfallolöst uteblifvit från inskrifningsförrättning. Liksom komitén skulle dock också jag anse, att det nuvarande straffet för sådan försummelse eller 10 kronors böter borde oförändradt bibehållas, ifall blott dessa böter kunde uttagas ur den del af beväringsmännens dagaflöning, som enligt nu gällande bestämmelser insättes på postsparbanksbok. Detta har emellertid visat sig utförbart, enär vid ett sådant tillvägagående straffet ej skulle kunna verkställas, förr än efter det den värnpliktige omsider inställt sig till inskrifning och vapenöfning, hvilket åter måste hafva till följd, att de ändamålsenliga, strängare åtgärder mot fortsatt försummelse eller tredska skulle omöjliggöras, hvilka komitén (sid. 48 och 49) förordat och som enligt de för vår strafflagstiftning antagna grunderna kunna förverkligas endast under förutsättning, att det straff utkräfts, som är stadgadt för föregående förseelse af samma slag.

Innan jag framställer min afvikande mening angående ifrågavarande bötesstraff, måste jag klargöra min ställning till den af komitén (sid 46) uttalade tanken, att förfallolöst uteblifvande från inskrifning — liksom från tjänstgöring — bör utan vidare medföra förlust af rätt till den dagaflöning, som eljest skulle insättas på beväringsmannens postsparbanksbok.

Då jag anser det vara i hög grad önskligt, att inskrifnings- och tjänstgöringsskyldigheten på ett mera kämbart sätt än nu sker inskräpes hos de värnpliktige, liksom ock att rättelse vinnes i det nu blott alltför ofta förekommande missförhållandet, att staten måste utbetala dagaflöningsmedel till värnpliktige, hvilka till kostnad för statsverket få såsom medel-

lösa med frihetsstraff aftjena böter för förseelser mot värnpligtslagen, är jag i denna punkt fullkomligt ense med komitén.

Men om värnpligtige, som *en* gång förfallolöst uteblifva från inskrifningsförrättning, beröfvas den ifrågavarande dagaflöningen och dessutom skola böta 10 kronor, synes mig dock detta innebära en allt för stor skärpning af nu gällande straff för dylik försummelse hvad beträffar värnpligtige, som äro till krigstjenst duglige. Påföljden skulle nämligen då för dem blifva en penningförlust af 37 kronor (27 kronor i dagaflöningsmedel + 10 kronors böter), under det att påföljden nu blott är 10 kronors böter. Trots införandet af det nya straffet (förlust af dagaflöning) qvarstode också samma möjlighet som nu, att för många ynglingar deras första bekantskap med värnpligtslagen blefve aftjenande af böter i allmänt fängelse.

Båda dessa olägenheter skulle kunna undvikas, ifall det stadgades, att vid förfallolöst uteblifvande från inskrifningsförrättning första gången väl såsom nu 10 kronors böter påföras den försumlige, men att detta straff ej utkräfvdes, förr än förseelsen upprepas, då påföljden sålunda blefve dubbla böter eller tillsammans 20 kronor.

Att bötesstraffet för första gångens försummelse af inskrifning alldeles afskaffas och enda påföljden blefve förlust af dagaflöning, synes mig ej lämpligt, hufvudsakligen af följande skäl. Då nämnda förlust blott bör drabba dem som *förfallolöst* uteblifvit, bör äfven i och för möjlighet att derifrån kunna fritagas finnas rätt att söka styrka laga förfall, och af denna orsak torde det vara ändamålsenligt, att förlusten af dagaflöning såsom påföljd af försummad inskrifning göres beroende af ett bötesstraff, med hvars påförande kan förfaras enligt § 46 värnpligtslagen. Dessutom bör den försumlige, äfven om han ej genast direkt straffas, dock af staten erhålla varning och påminnelse med anledning af sin förseelse, och detta ernås genom att han blir föremål för den i nämnda paragraf stadgade proceduren för böters påförande.

Den viktigaste invändningen, som kan göras mot att bötesstraffet för första gångens försummad inskrifning blott blefve så att säga vilkorligt, torde vara, att genom en sådan anordning värnpligtens fullgörande möjligen godtyckligt och mera allmänt komme att uppskjutas ett år. En tillräcklig garanti häremot synes mig dock förlusten af dagaflöning erbjuda, hvilken är en vida känbarare påföljd än den nuvarande af 10 kronors böter och därför enligt regeln måste komma att verka i hög grad afskräckande på alla, som ej på förhand anse sig kunna beräkna, att de skola förklaras till krigstjenst oduglige. Om åter af det fåtal, som anser sig för sin del ega visshet om en sådan oduglighetsförklaring och som ju antagligen ej komme att för försvaret användas, en del för ett år uppsköte sin inställelse vid

inskrifningsförrättning, synes detta ej kunna innebära någon som helst våda för försvarsväsendet. Skulle emellertid en gång den ifrågavarande, dagaflöningen komma att afskaffas och dermed nämnda garanti försvinna, då håller emellertid äfven jag före, att bötesstraffet för första gångens uteblifvande från inskrifningsförrättning måste blifva ovilkorligt. Till följd häraf anser jag, att värnpligtslagens stadgande angående denna sak borde vara alternativt: vilkorligt bötesstraff, i händelse den nämnda dagaflöningen förekommer, men ovilkorligt, ifall den ej förekommer. En dylik formulering drabbas tydligen ej af anmärkningen (jmf. sid. 45), att den af Konung och Riksdag gemensamt stiftade värnpligtslagens straffsystem ej bör i något hänseende grundas på dagaflöningen, hvars beviljande är en anslagsfråga och sålunda uteslutande beror af Riksdagens beslut. Till följd af den alternativa formen skulle nämligen värnpligtslagen kunna tillämpas, äfven om dagaflöningen afskaffades. Skulle åter denna aflöning af Riksdagen höjas, så blefve garantien mot den ofvan förutsatta vådan af den vilkorliga bötesbestrafningen blott så mycket starkare, och hvad en sänkning angår, kan svårigen en större sådan förutsättas än till 10 kronor, d. v. s. till det nuvarande bötesbeloppet.

En annan invändning mot den af mig förordade anordningen vore, att derigenom för samma förseelse olika påföljd skulle drabba olika slags värnpligtige, i det nämligen de till krigstjänst duglige skulle förlora 27 kronor mera än de till krigstjänst oduglige. Men alldeles samma disproportion uppstår genom komiténs förslag, enligt hvilket de förra skulle ådraga sig en förlust af 27 kronor + 10 kronor, de senare blott en förlust af 10 kronor.

I enlighet med hvad jag sålunda anført anser jag, att komiténs förslag till § 40 mom. 1 värnpligtslagen bort hafva fått följande lydelse:

Värnpliktig, som förfallolöst uteblifver från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning, böte för hvarje gång 10 kronor, så framt uteblifvandet icke enligt mom. 2 i denna paragraf skall svårare anses; dock må detta bötesstraff för första gångens uteblifvande ej bringas till verkställighet, så vida icke värnpliktig ytterligare försummar sin skyldighet att, der ej laga förfall förefinnes, frivilligt sig vid inskrifningsförrättning infinna.

Värnpliktig, som ålagts bestraffning för första gångens uteblifvande från inskrifningsförrättning, vare, oafsedt huruvida straffet, enligt hvad ofvan stadgats, bringas till verkställighet eller ej, förlustig rätt till annan dag-

aflöning än sådan, som kontant utbetalas till bestridande af nödiga utgifter under öfningstiden. Förekommer ej någon dagaflöning utöfver denna sistnämnda, ege hvad i detta mom. stadgats om uppskof i vissa fall med verkställigheten af straff för första gångens uteblifvande från inskrifningsförrättning ej vidare tillämpning.

En följd af denna formulering synes blifva, att i komiténs förslag till § 46 mom. 2 värnpligtslagen borde efter orden: »att de i utdragen upptagna böter må hos de värnpligtige», tilläggas satsen: *så snart de blifvit till indrifning förfallna.*

Stockholm den 12 december 1899.

S. J. Boëthius.

Innehållsöfversigt.

	Sid.
Underdånig skrifvelse till Konungen	I.
Betänkande.	
Inledning	1.
Första afdelningen. Angående åtgärder för nedbringande af antalet	
förseelser mot värnpligtslagen samt om utbyte af nuvarande	
bötes- och förvandlingsstraff mot annan lämplig bestraffning . .	1.
Olika slag af förseelser	1.
Statistik	2.
Ämnen för undersökning	3.
Befrielse i vissa fall från inställelse vid inskrifningsförrättning . .	4.
Utvidgad möjlighet till uppskof med tjenstgöring	8.
Höstmönstringarna	10.
Tidigare förslag	10.
Andra uppbådets befrielse från mönstring	14.
Underlättande af mönstringens eller anmälningens fullgörande	
af första uppbådet	18.
Fasta kompaniområdesexpeditioner	19.
Godkännande af skriftliga bostadsuppgifter utan särskildt be-	
styrkande	20.
Blanketter till bostadsuppgifter	20.
Portofrihet	21.
Tillägg af uppgift å yrke	21.
Upphäfande af den i § 33 mom. 2 a) stadgade anmälan	21.
Ändring i § 33 mom. 4	23.
Särskilda anordningar	23.
Anslagstaflor	23.
Undervisning	24.
Begränsning af giltighetstiden för flyttningsbetyg	25.
Tvängsmedlet hemtning mera effektivt	26.
Straffen	27.
Tidigare förslag	27.
Riksdagen 1893	27.
Utlåtande från t. f. chefen för generalstaben 1896	31.
Förslag vid 1898 års riksdag	37.

	Sid.
Granskning af framställda förslag	40.
Om utsträckt tjänstgöring såsom straffart	40.
Om arbetsskyldighet såsom straff	43.
Om förvandlingsstraffets aftjenande i militärhäkte	44.
Om böters uttagande ur dagaflöningen	44.
Förlust af dagaflöning såsom påföljd af förseelser	46.
Om värnpligtstidens förlängning såsom påföljd af förseelser	46.
Komiténs förslag i fråga om straffen	47.
Straff för uteblifvande från inskrifning	48.
Straff för uteblifvande från öfningarna	49.
Straff för mönstrings- och anmälningsförsummelser	50.
Anordnandet af det frihetsstraff, hvartill böter förvandlas	51.
Handläggningen af frågor om ansvar	53.
Åklagares andel i böterna	54.
Befordrande af böternas indrifning	54.
Om vilkorlig straffdom	55.
Andra afdelningen. Angående frågan, huruvida värnpliktig, som hyser samvetsbetänkligheter mot att låta vapenöfva sig, må i fredstid kunna derifrån befrias mot skyldighet att uträtta annat passande arbete	57.
Undersökningens omfattning	57.
Förslag vid 1898 års riksdag	58.
§ 16 regeringsformen	62.
Uppfattningen att bruk af vapen ej är tillåtligt	64.
Frågan om utbyte mot civilt arbete	65.
Om utbyte mot sjukvårds- eller handräckningstjänst	66.
Angående den verkan, som uppkommet afbrott uti värnpligtigs tjänstgöring i fredstid under olika omständigheter skall anses medföra i afseende å tjänstgöringstidens beräkning	70.
Ofullständighet i lagstiftningen	70.
Tillägg i § 17 värnpligtslagen	71.
Tillägg i § 27 värnpligtslagen	72.
Motivering af vissa detaljer i komiténs lagförslag	75.
Sammanfattning af förslag, som betinga föreskrifter i särskild ordning	80.
Förslag till lag angående ändring i vissa delar af värnpligtslagen	83.
Bilagor till betänkandet	103.
Särskilda meningar af	
Ernst von der Lancken, Gustaf Uggla och C. A. Hjulhammar	117.
S. J. Boëthius	123.